

UHKIEN ENNAKOINTIA JA HYVINVOINNIN KEHITTÄMISTÄ

Raportti vuosien
2003–2006
aikana toteutetun
Tulevaisuus ja
turvallisuus:
Poliisin
toimintaympäristö
muutoksessa
(POLTU) -hankkeen
kulusta ja tuloksista

UHKIEN ENNAKOINTIA JA HYVINVOINNIN KEHITTÄMISTÄ

Raportti vuosien 2003–2006 aikana toteutetun Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa (POLTU) -hankkeen kulusta ja tuloksista

Toim. Ville Lauttamäki

SISÄLLYSLUETTELO

Lääninpoliisijohtajan esipuhe	5
Tiivistelmä	6
English summary	8
1 Johdanto	10
1.1 Hankkeen tavoitteet	10
1.2 Perustietoa ennakkoinnista.....	12
1.2.1 Sidosryhmätyöskentely ja proaktiivinen ennakkointijärjestelmä.....	13
1.2.2 Tiedonhankinnan metodi.....	16
2 Turvallisuusympäristön kartoittamisprosessi – Esiselvitysvaihe	17
2.1 Ensimmäinen turvallisuusalan tulevaisuusverstaas	19
2.1.1 Teemaryhmä 1: Poliitiikka.....	20
2.1.2 Teemaryhmä 2: Sosiaaliset ja kulttuuriset seikat	21
2.1.3 Teemaryhmä 3: Ympäristö.....	23
2.1.4 Teemaryhmä 4: Tekniikka ja talous.....	24
2.2 Turvallisuuskysely ja kyselyn tulokset	25
2.2.1 Turvattomuus suomalaisessa yhteiskunnassa	26
2.2.2 Turvallisuuden lisääminen.....	28
2.2.3 Syrjäytymisen ehkäiseminen	29
2.2.4 Toimijoiden välinen yhteistyö turvallisuuden lisääjänä	30
2.2.5 Tulevaisuus ja turvallisuus	32
2.3 SWOT-analyysi suunnitellusta ennakkointiohjelmasta	40
3 Vuosi 2004	44
3.1 Huhtikuun 2004 seminaarin tulokset teemaryhmittäin	44
3.1.1 Teemaryhmä 1: Ennaltaehkäisevä työ ja elinympäristön turvallisuus	46
Indikaattorit.....	46
3.1.2 Teemaryhmä 2: Sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen	49
3.1.3 Teemaryhmä 3: Yhteiskunnalliset muutokset ja yleinen turvallisuus	52
3.2 Yhteenvedoa seminaarin tuloksista	54
3.2.1 Keskeisimmät yhteiset teemat	54
3.2.2 Muita yhteisiä teemoja	57
3.2.3 Positiivisia trendejä	57
3.2.4 Kommentteja	58
4 Vuosi 2005	60
4.1. Tammikuun 2005 seminaari	60
4.1.1 Ryhmätyöt: Indikaattoripankki – Ryhmä 1	63
4.1.2 Ryhmätyöt: Indikaattoripankki – Ryhmä 2	64
4.1.3 Ryhmätyöt: Indikaattoripankki – Ryhmä 3	66
4.1.4 Ryhmätyöt: Ennakointikoulutus – Ryhmä 1	73

4.1.5 Ryhmätyöt: Ennakointikoulutus – Ryhmä 2	74
4.1.6 Ryhmätyöt: Ennakointikoulutus – Ryhmä 3	74
4.1.7 Ryhmätyöt: Muuta keskustelua	75
4.2 Lokakuun 2005 seminaari	76
4.2.1 Ryhmätyöt: Indikaattoripankki(POLTU-tools)	76
4.3.2 Ryhmätyöt: Ennakointikoulutus	77
5 Vuosi 2006: Hankkeen tulokset	81
5.1 Indikaattoripankin (POLTU-toolsin) kehitysprosessin kulku	81
5.2 Indikaattoripankki – apuväline turvallisuusympäristön mallintamiseen ja havainnoimiseen	82
5.2.1 Indeksien rakentamisesta	83
5.2.2 Seuranta- ja ennakointi-indeksit	86
5.2.3 Saatujen tulosten tulkintaa	91
5.2.4 Indikaattoripankin muita ominaisuuksia	92
5.2.5 Indikaattoripankin kehittämisen haasteita	94
5.3 Tulevaisuuskuvat	96
5.3.1 Tulevaisuuskuva 1: Jatketaan nykyuralla – Business as usual	97
5.3.2 Tulevaisuuskuva 2: Reagoidaan toteutuneeseen tilaan lisäämällä rajoituksia, poliiseja ja muita viranomaisia – Reaktiivinen Suomi	98
5.3.3 Tulevaisuuskuva 3: Panostetaan ennaltaehkäisyyn – Proaktiivinen Suomi	98
5.4. Kommentteja tulevaisuuskuviin	99
5.4.1 – kuva 1	99
5.4.2 – kuva 2	100
5.4.3 – kuva 3	100
5.5 Ennakointikoulutus	101
5.6 Yhteistyöverkosto	102
5.7 Kansainvälinen näkyvyys	102
6 Lopuksi: onnellisuusstrategia	104
LIITE 1	106
LIITE 2	111

KUVIOLUETTELO

Kuva 1. Ennakointiprosessi.	12
Kuva 2. Tulevaisuusprosessi.....	14
Kuva 3. Ennakointiprosessi (2).....	15
Kuva 4. Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa –hankkeen etenemisvaiheet.....	18
Kuva 5. Turvattomuutta aiheuttavat tekijät suomalaisessa yhteiskunnassa.....	27
Kuva 6. Tärkeimmät asiat, joihin tulisi panostaa turvallisuuden lisäämiseksi.	28
Kuva 7. Syrjäytymistä ehkäisevät tekijät.....	30
Kuva 8. Toimijoiden välisen yhteistyön peruspilarit.....	31
Kuva 9. Yksityisen turva-alan palvelujen kysynnän kasvun toivottavuus vuonna 2015..	37
Kuva 10. Yksityisen turva-alan palvelujen kysynnän kasvun vaikutus turvallisuuteen...	38
Kuva 11. Esitäytetty lomake indikaattoripankkityöhön.....	61
Kuva 12. Esitäytetty lomake ennakointikoulutustyyöhön.	62
Kuva 13. Selitettävät ja selittävät tekijät.....	67
Kuva 14. Ryhmä 3:n rakentama uusi malli.....	68
Kuva 15. Sama malli kuin kuvassa 14, mutta keskiössä on huumeaineiden käyttö.....	68
Kuva 16. Huumeiden käytön syyt ja seuraukset makro-, meso- ja mikrotasolla.....	69
Kuva 17. Ilmiökokonaisuuksien tarkastelu.....	72
Kuva 18. Turvallisuusalan koulutuksen nykytila.....	78
Kuva 19. Turvallisuusalan koulutuksen tavoitetila.....	79
Kuva 20. Ennakointijärjestelmän rakenne	80
Kuva 21. Indeksien rakentaminen – 1	83
Kuva 22. Indeksien rakentaminen – 2	84
Kuva 23. Indeksien rakentaminen – 3	85
Kuva 24. Indeksien rakentaminen – 4	86
Kuva 25. POLTU-toolsin indeksinrakentamisikkuna.....	87
Kuva 26. Turvallisuuden kehittämisen seuranta-indeksi	89
Kuva 27. Turvallisuuden kehitystä ennakoiva indeksi	90
Kuva 28. POLTU-toolsin piirtotyökalu	93
Kuva 29. Skenaariotyökalu	94

Lääninpoliisijohtajan esipuhe

Länsi-Suomen läänin poliisin lääninjohdon ja Turun Kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen kanssa tehtiin vuonna 2003 sopimus ”Tulevaisuus ja turvallisuus: poliisin toimintaympäristö muutoksessa” -selvityksen tekemisestä. Tavoitteena silloin oli kartoittaa turvallisuusympäristön tilaa ja luoda poliisille ennakointijärjestelmä turvallisuustyön apuvälineeksi. Tavoitteiden mukaisesti on koko ajan toimittu ja vain koulutusmoduulin osan tekemisestä tässä vaiheessa luovuttiin ja sen pohdinta siirrettiin jatkohankkeeseen, joka tällä hetkellä on menossa. Itse pidän tärkeimpinä saavutuksina tältä hankkeelta toisaalta erittäin laajan sidosryhmäkokonaisuuden mukana oloa sekä ensimmäisen konkreettisen indikaattoripankin luomista. Sidosryhmäläisiä on hankkeen aikana ollut mukana yhteensä n. 140. Lisäksi hankkeen aikana on käynnistetty tulevaisuuden johtamisen pohdinta kansainvälisten vuosittaisten seminaarien muodossa, joihin on osallistunut johtotason poliiseja Itämereen rajoittuvista EU-maista. Indikaattoripankin luominen on myös ollut uraauurtava kokonaisuus. Muidenkin alueiden osalta tavoitteet on saavutettu.

Nyt päättyy hanke, mutta toiminta jatkuu. On pidettävä huolta siitä, että nyt syntyneet verkostot jatkavat yhteistä sisäisen turvallisuuden pohtimista aika ajoin ja että indikaattoripankin tiedostoja päivitetään ja kehitetään edelleen jatkossa. Toivon myös, että saataisiin aikaan eri oppilaitoksissa tapahtuva yhtenäinen koulutusmoduuli, jotta tulevaisuuden pohdinnan perusteet tulevat yhä tutummiksi.

Tärkeää kuitenkin on, että koko ajan pohditaan, että mitä tulevaisuus tuo tullessaan sisäisen turvallisuuden näkökulmasta. Kun tämä tarkastelu saa yhä luotettavampaa sisältöä, sitä tärkeämpää on tulevaisuudessa myös uskaltaa tehdä siltä pohjalta strategisia päätöksiä toiminnan suuntaamisessa ja painottamisessa.

Mikko Paatero, lääninpoliisijohtaja

KUVAILULEHTI
Julkaisija: Länsi-Suomen lääninhallitus
Tekijä: Ville Lauttamäki Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Julkaisun päivämäärä: 28.12.2006
Julkaisun nimi: UHKIEN ENNAKOINTIA JA HYVINVOINNIN KEHITTÄMISTÄ

Tiivistelmä

Alkusysäyksen *Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa* (POLTU) -hankkeelle antoi huomio yhteiskunnallisten muutosten nopeutumisesta. Tämä synnytti tarpeen tutkia ja arvioida poliisin toimintaympäristön ja turvallisuuden kehittymistä tulevaisuudessa. Tähän tarpeeseen Länsi-Suomen poliisin lääninjohto ja Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskus käynnistivät keväällä 2003 ennakointahankkeen, jonka tavoitteena oli kartoittaa turvallisuusympäristön tilaa ja luoda poliisille ennakointijärjestelmä turvallisuustyön apuvälineeksi.

POLTU -hankkeessa on erotettavissa kaksi vaihetta. Ensimmäisen, vuoden 2003 loppuun kestäneen vaiheen tavoitteena oli luoda kuva siitä, millainen poliisin toimintaympäristö on ja mitä turvallisuuden taustalla vaikuttavista asioista jo tiedetään (ns. state-of-the-art -selvitys). Lisäksi pyrittiin luomaan käsitys myös tulevasta kehityksestä: mitä muutoksia toimintaympäristössä on odotettavissa ja millaisia uusia tilanteita poliisi tulee kohtaamaan (trendianalyysi). Esiselvitys paljasti että turvallisuuteen liittyvä toimintaympäristö muodostuu hyvin moninaisesta järjestelmästä. Jotta turvallisuuden tilaa kyetään ennakoimaan ja turvallisuuden tilan suotuisaan kehitykseen tehokkaasti vaikuttamaan, tarvitaan yli sektorirajojen tapahtuvaa yhteistyötä ja ennaltaehkäisevää toimintaa niin perinteisiltä turvallisuusalan viranomaisilta kuin esimerkiksi sosiaali-terveys- ja koulutusosalta.

Hankkeen toinen vaihe käynnistyi vuoden 2004 alussa. Tämän vaiheen keskeisinä päämäärinä oli luoda turvallisuusalan seurantajärjestelmä, aloittaa säännöllisesti kokoontuvan asiantuntijaverkoston toiminta, kehittää ennakointiin soveltuva turvallisuustiedon indikaattoripankki sekä suunnitella poliisille ja ennakointiohjelmaan osallistuville sidosryhmille ennakointikoulutus, jonka avulla ennakointimenetelmien käyttö itsenäisesti omassa organisaatiossa on mahdollista.

Turvallisuusalan seuranta-, ennakointi- ja koulutusjärjestelmät nivoutuvat kaikki hankkeen keskeisen lopputuloksen, indikaattoripankin, ympärille. Tämä on turvallisuustiedon tarkasteluun ja arviointiin tarkoitettu tietopankki, joka tulevaisuudessa on mahdollista ottaa käyttöön myös www-ympäristössä. Indikaattoripankilla on kaksi keskeistä ominaisuutta: turvallisuuden tilaa kuvaavat ja ennakoivat indeksit ja toisena hyödyllisenä ominaisuutena on keskeisimmistä turvallisuusalaan liittyvistä tilastotiedoista koostettu tietovarasto.

Indikaattoripankin lisäksi POLTU -hankkeen tuloksena voidaan pitää turvallisuusalan asiantuntijaverkoston kokoontumisia, joissa usean eri näkökulmista turvallisuusasioihin kytkeytyvän alan väkeä on koottu yhteen keskustelamaan ajankohtaisista turvallisuuteen liittyvistä asioista. Kun paikalla on ollut monipuolisesti eri alojen erilaisia näkemyksiä omaavia ihmisiä on keskustelu laventanut osallistuneiden näkökulmaa ja auttanut paremmin hahmottamaan turvallisuuden tilan kehittymisen kokonaiskuvaa.

Keskustelut, joita hankkeen kuluessa järjestetyissä seminaareissa käytiin nostivat tärkeimmäksi tavoitteeksi, jolla turvallisen tulevaisuuden kehittymistä edesautetaan, nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen. Syrjäytyminen tulee olemaan entistä suurempi ongelma tulevaisuudessa etenkin jos hankkeessa mukana olleiden näkemykset suomalaisessa yhteiskunnassa vallalla olevasta hyvinvoinnin polarisaatiokehityksen vahvistumisesta osuvat oikeaan. Syrjäytymisen ehkäiseminen edellyttää panostuksia ennaltaehkäisevään toimintaan siellä missä nuoret ikäluokat ovat hyvin tavoitettavissa: esim. kouluissa, harrastusten parissa ja varusmiespalveluksen aikana. Ennaltaehkäisevän työn onnistumisen ehdoton edellytys on, että yhteistyö sellaisten toimijoiden kesken, joilla on mahdollisuus havaita ongelmien syntymistä (opettajat, poliisit) ja joilla on keinoja puuttua ja vaikuttaa ajoissa nuorten kehitykseen (nuoren vanhemmat, sukulaiset ja sosiaalityöntekijät) on sujuvaa.

Avainsanat: turvallisuus, yhteiskunta, tulevaisuus	
Sarjan nimi ja numero: Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja nro 3/2006	
Kokonaissivumäärä: 115 sivua	ISSN 1455-5336
Kustantaja: Länsi-Suomen lääninhallitus ISBN: 978-952-465-067-0	
Poliisiosasto PL 22, 20801 Turku puh. 0205 17 121, faksi 0205 17 2103	
Kieli: suomi	

English summary

Background

In spring 2003 The Provincial Police Command of Western Finland and the Finland Futures Research Centre launched the project: *“Future and Security: Scanning the Changing Environment of the Police”*. The need for the project arose from the fact that the pace with which new threats are emerging is getting faster and the security issues the societies of the future will face will be different from what they are today.

The project started by composing a preliminary report where the current security environment of the society was studied and the most important potential threats, as well as things which generate and sustain security, were identified. In the study the three most important challenges for the security of the Finnish society were: abuse of drugs and alcohol, international crime and increasing number of citizens alienated from the society. Study also showed that the environment of the security branch is very diverse. When thinking on where to direct resources when trying to increase security in the society its not just the traditional actors such as police, who should be considered. Other sectors like education and social and health services are also very important. In order to increase security, cross-sectoral co-operation and pre-emptive security work is required.

Based on the environment analysis carried out in the preliminary report, a forecast program for the Provincial Police Command of Western Finland for years 2004–2006 was designed. This forecast program, which is based on proactive interest group work, is a process that generates and controls information, thus improving the possibilities of the Provincial Police to detect changes and developments in the security environment. The process will also produce a software tool which will help in assessing the state and future development of the security in the society (safety indicator databank).

The method used for collecting information in this project includes data, evaluation, innovativeness, strategic decision making and proactive creation of the future. When making scenarios of the future, the historical data and new expert information are both considered, the emphasis being on the expert knowledge.

Results

Safety Indicator Databank

The safety indicator databank has two main functions: one; it is a storage for latest data relevant for assessing the status of the security in the society; and two; it has a built-in follow-up and forecasting tool that helps to illustrate how the observed level of security has developed in the past and how it is projected to change in the future. The user can have a look on how the security in the future is developing by looking at a security index built according to information gathered during the project. The user can also make own indexes based on what the user himself thinks are the most important factors. This latter

feature is not scientifically relevant, but it helps the user to test and see how changes in some factors might influence the level of security in the future. With help of this safety indicator databank signals in the changes of the safety environment can be detected and actions to prevent unwanted development paths can be taken before these changes have turned into trends which cause insecurity.

Improved co-operation and understanding

Another important outcome of the project has been the creation of the security branch interest group network. All in all 136 actors have taken part in the five seminars organized during the project. The participants represent a wide range of areas of the society: traditional actors of the security branch (police, fire brigade and the military), people representing the well-being sector (social-, health- and school branches) and private sector (security technology and –services providing companies) as well as non-governmental organisations and the church have been involved. Actors from all levels of public administration (municipal-, regional- and national level) have been involved in the seminars.

The participants have found the seminars very useful. According to the feedback the most important things for the participants have been the opening of new views for the issues of security and meeting people from different backgrounds who work for the same goal, a better and safer society.

1 Johdanto

Tämä raportti kokoaa yhteen POLTU –hankkeen etenemisen sen alusta, vuodesta 2003, vuoden 2006 syksyyn saakka. Vuosien 2003 ja 2004 tapahtumista on aikaisemmin julkaistu raportit^{1 2} omina vihkosinaan Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarjassa, nämä raportit ovat lyhenneltyinä versioina mukana tässä koosteraportissa (luku 1.2 sekä luvut 2 ja 3). Kevään 2004 jälkeen järjestetyistä tapahtumista, joiden materiaalia ei ole aikaisemmin julkaistu, julkaistaan tässä kattavat kirjalliset esitykset ensi kertaa.

Vaikka käsillä oleva julkaisu kokoaa hankkeen yhteen, ei tätä dokumenttia voi nimittää varsinaiseksi loppuraportiksi, tämä siksi että turvallisuusympäristön kartoittamis- ja mallintamisprosessi ei tietyssä mielessä voi koskaan olla valmis. Yhteiskunnassa tapahtuu jatkuvasti muutoksia, jotka aiheuttavat heijastusvaikutuksia turvallisuusympäristöön. Kun turvallisuushat muuttuvat, muuttuvat myös turvallisuuden tilaa ennakoivat mallit. Tämä raportti on täsmällisen turvallisuusympäristön tuokiokuvan sijaan kuvaus prosessista, jolla turvallisuuden tilan muodostumiseen liittyviä vaikutusketjuja on pyritty selvittämään; mistä tekijöistä turvallisuus muodostuu ja mitä tekijöitä seuraamalla turvallisuuden tilaa voidaan ennakoida 2000-luvun alussa.

Raportissa esitellään myös millainen ennakointityön apuväline on hankkeen kuluessa kehitetty ja käydään läpi tällaisen työkalun kehittämiseen liittyviä haasteita, rajoituksia ja teknisiä edellytyksiä.

1.1 Hankkeen tavoitteet

Havainto yhteiskunnallisten muutosten nopeutumisesta synnytti tarpeen tutkia ja arvioida poliisin toimintaympäristön ja turvallisuuden kehittymistä tulevaisuudessa. Kun reaktioaika tapahtuneiden muutosten ja (niiden ollessa haitallisia) niitä korjaavien toimien välillä on kaventunut, täten korjaavien toimien laatua ja tehoa heikentäen, tarvitaan avuksi ennakointia. Muutosten ennakoimiseksi on tarpeellista tuottaa tutkimustietoa ja ennusteita poliisitoiminnan sekä yleisemminkin turvallisuusalan kehitysnäkymistä. Tähän tarpeeseen Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiyliojohto ja Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskus käynnistivät keväällä 2003 *Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa* -hankkeen (POLTU).

¹ Ahokas, Ira (2003) [Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa. Esiselvitys 2003.](#) (477 kb, pdf-tiedosto). Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja nro 13/2003.

² Lauttamäki, Ville & Hietanen, Olli (2004) [Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa. Raportti POLTU -hankkeen turvallisuusverkostoseminaarista 15.4. 2004.](#) (794 kb, pdf-tiedosto). Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja nro 18/2004.

POLTU -hankkeessa on erotettavissa kaksi vaihetta. Ensimmäisen, vuoden 2003 loppuun kestävä vaiheen tavoitteena oli luoda kuva siitä, mitä poliisin toimintaympäristössä oli tapahtumassa ja mitä asiasta jo tiedetään (ns. state-of-the-art -selvitys). Lisäksi pyrittiin luomaan käsitys myös tulevasta kehityksestä: mitä muutoksia toimintaympäristössä on toteutumassa ja mitä uusia tilanteita poliisi tulee kohtaamaan (trendianalyysi). Tämän vaiheen tulokset on koostettu tämän raportin lukuun 2, lisäksi tulokset ovat luettavissa erillisessä esiselvityksessä (viite 1).

Hankkeen toinen vaihe käynnistyi vuoden 2004 alussa. Toisen vaiheen päämääränä oli:

- 1) Luoda turvallisuusalan seurantajärjestelmä, joka toimii välineenä ennakointivuoropuheluun.
- 2) Aloittaa säännöllisesti kokoontuvan asiantuntijaverkoston toiminta, minkä avulla saadaan välittymään eri tahoilla oleva viimeisin tieto turvallisuuden ja hyvinvoinnin kehitymisestä.
- 3) Ennakointiin soveltuvan turvallisuusindikaattoripankin kehittäminen.
- 4) Ennakointiin liittyvän lähialueyhteistyön kehittäminen.
- 5) Tarjota poliisille ja ennakointiohjelmaan osallistuville sidosryhmille ennakointikoulutus, jonka avulla ennakointimenetelmien käyttö itsenäisesti omassa organisaatiossa on mahdollista.

Mainituista päämääristä kaikki ovat muodossa tai toisessa toteutuneet. Hankkeen aikana kehitettiin turvallisuuden tilan seurantaan ja ennakointiin tarkoitettu ohjelmistotyökalu, indikaattoripankki. Indikaattoripankilla on kaksi keskeistä funktiota: 1) turvallisuuden tilaa kuvaava ja ennakoiva indeksi ja 2) turvallisuustiedon tietovarasto. Työkalu yhdistää yllä olevan listan päämääristä kohdat 1 ja 3.

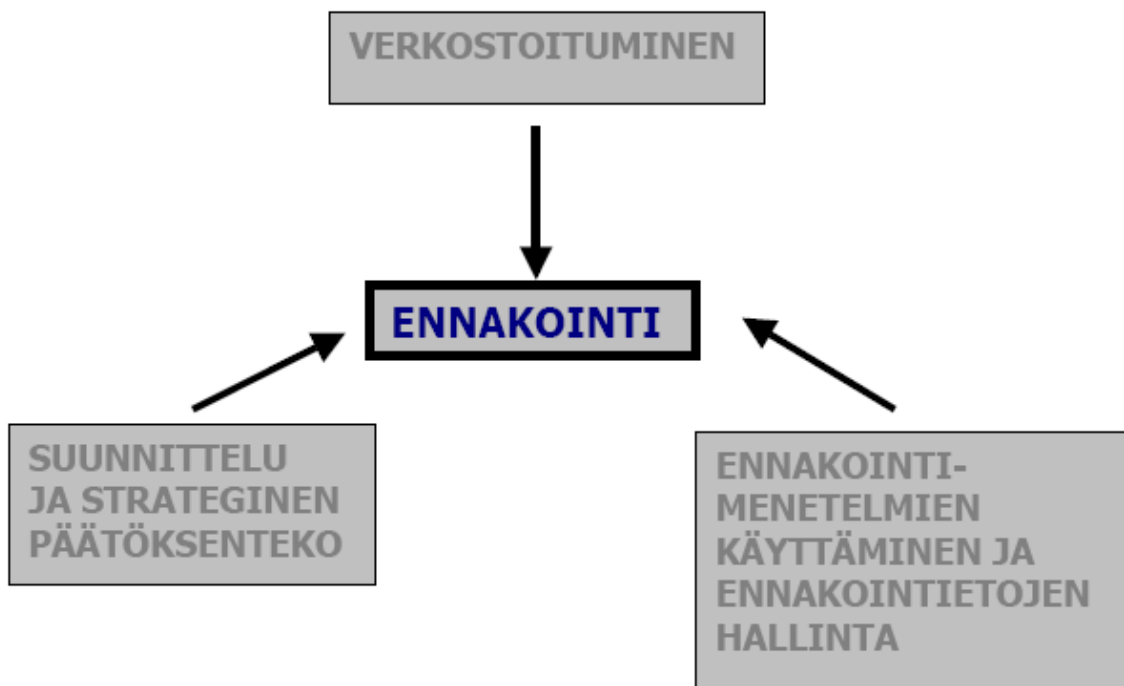
Kohdassa 2 mainittu turvallisuusalan asiantuntijanverkosto on luotu ja verkosto on hankkeen keston aikana kuudesti kokoontunut keskustelemaan yhteiskunnan turvallisuudesta ja sen kehittämistä tukevista toimista. Jatkossakin tavoitteena on säännöllisesti koota synnytetty asiantuntijaryhmä yhteen ja pureutua syvälle hyvinvoinnin ja turvallisuuden syntyprosesseihin.

Lähialueyhteistyötä on hahmoteltu kansainvälisissä vuosittaisissa Itämeren alueen poliisijohtajien seminaareissa, joissa on luotu pohjaa rajat ylittävän turvallisuusalan ennakointiyhteistyön syntymiselle. POLTU -hankkeen etenemistä on esitelty näissä seminaareissa ja sekä hankkeen toteuttamisprosessi että tulokset ovat herättäneet naapurimaiden poliisijohtajien piirissä suurta kiinnostusta.

Ennakointikoulutus on suunniteltu toteutettavaksi ennakkoinnin ohjelmistotyökalun avustuksella. Työkaluun tutustuminen, sen hiominen entistä täsmällisemmäksi ennakkoinnin työvälineeksi ja turvallisuusalan tilastotietojen päivittäminen ohjelmiston tietopankkiin palvelee yhteiskunnassa vaikuttavien syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä, tuo uusimman tilastotiedon kautta osallistujille kuvan uusimmista turvallisuusalan trendeistä ja parantaa ennakointityökalun laatua.

1.2 Perustietoa ennakoinnista

Ennakointi on järjestelmällinen, osallistava prosessi, jossa kerätään tietoa ja laaditaan visioita keskipitkän ja pitkän aikavälin tulevaisuudesta, ja jolla pyritään parantamaan nykyisten päätösten tietopohjaa ja käynnistämään yhteisiä toimia. Ennakoinnissa on pitkälti sama peruslähtökohta kuin ennakointityyppisessä suunnittelussa. Siinäkin turvaudutaan skenaarioanalyysiin ja muihin tutkiviin menetelmiin teknisen, taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen synnyttämien haasteiden ymmärtämiseksi. Ennakointi on kuitenkin lisäksi vahvasti osallistava menetelmä, jolla pyritään edistämään muutoksen kannalta keskeisten avaintoimijoiden verkostoitumista. Verkostoitumisen avulla saadaan yhteen myös tulevaisuutta koskevat tietolähteet, jotta voidaan laatia strategisia visioita. Näin pyritään lisäämään verkoston jäsenten kollektiivista tietämystä tulevaisuuden haasteista ja mahdollisuuksista sekä niistä strategioista ja tavoitteista, joita muilla toimijoilla on. Tämän prosessin toteuttamiseksi käytetään apuna ennakointimenetelmiä (kuva 1)

*Kuva 1. Ennakointiprosessi.
(Lähde: Toivonen et al. 2002.)*

Ennakoinnissa pyritään myös tulkitsemaan, mitä seurauksia tulevaisuusanalyysillä on nykypäivän päätöksille. Eli ennakoinnin avulla pyritään parantamaan päätöksenteon

tietopohjaa niin, että toimijat voivat päätöksissään ottaa paremmin huomioon pitkän aikavälin kehityksen ja sen vaikutukset päätöksiin.

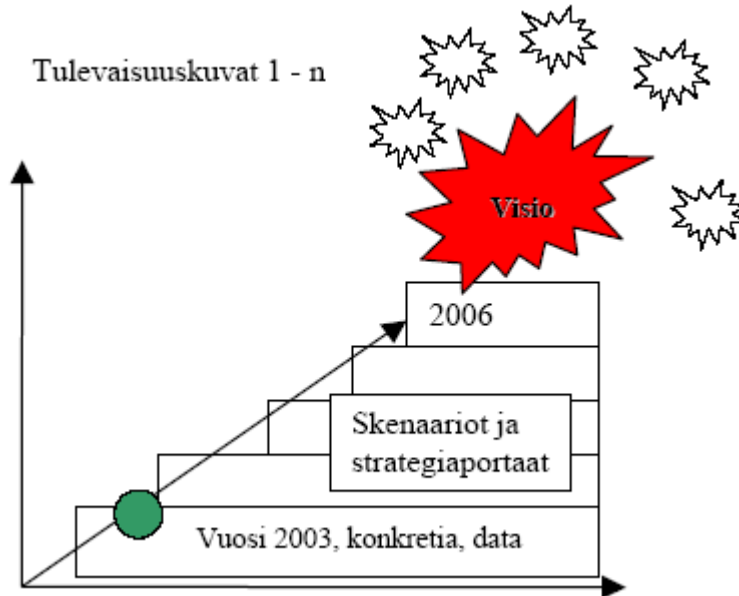
1.2.1 Sidosryhmätyöskentely ja proaktiivinen ennakointijärjestelmä

Ennakointijärjestelmän tavoitteena on tuottaa tulevaisuustietoa ja auttaa toimijaa tai toimijoita tällä tavalla varautumaan mahdollisiin muutoksiin. Pelkkä olemassa olevan tiedon ja asiantuntijamielipiteiden yhteen kerääminen, systemaattinen analysointi ja todennäköisyyksien laskeminen ei kuitenkaan vielä ole riittävää. Tehokas ennakointijärjestelmä on tiedontuottamis- ja hallintaprosessi, joka sisältää datan lisäksi myös arvottamista, innovatiivisuutta, strategista päätöksentekoa ja proaktiivista tulevaisuuden tekemistä. Tällainen ennakointijärjestelmä kertoo meille toimintaympäristön mahdollisten muutosten lisäksi myös sen, miten me voimme vaikuttaa asioihin ja kenen kanssa yhteistyötä tekemällä me voimme parhaiten saavuttaa sen tulevaisuuden tilan, jonka me haluamme. Sen vuoksi proaktiiviseen ennakointijärjestelmään sisältyy seuraavat prosessin osa-alueet:

1. Ennakoinnin lähtökohtana on tieteellinen data niistä ilmiöistä, rakenteista ja prosesseista, joista tutkittava tai ennakoitava asia muodostuu. Monet ennakointijärjestelmät pysähtyvät tähän, mutta tällöin menetetään tulevaisuustiedon hedelmällisimmät hyödyt.
2. Mikäli ennakointijärjestelmän innovatiivisuutta ja proaktiivisuutta halutaan edistää, tulee ennakoinnin toisessa työvaiheessa järjestelmään sitouttaa myös muita ennakoitavaan asiaan liittyviä tahoja mahdollisimman monipuolisesti. Tällä tavalla ennakointijärjestelmän kautta saadaan enemmän dataa ja useampia näkökulmia tutkittavan asian syihin ja seurauksiin.
3. Kun ennakoitavasta asiasta saatavilla olevasta datasta rakennetaan skenaarioita ja tulevaisuuden kuvia, niin tulevaisuus jakaantuu karkeasti määriteltynä mahdolliseen, todennäköiseen, toivottavaan ja vältettävään tulevaisuuteen. Näistä mahdolliset ja todennäköiset tulevaisuudet ovat melko lailla objektiivisia eli mahdollisia ovat kaikki ne tulevaisuudet, jotka voivat syystä tai toisesta toteutua. Jotkin tapahtumat ja asiantilat ovat kuitenkin todennäköisempiä kuin toiset.

Toivottavat ja vältettävät tulevaisuudet sen sijaan ovat arvosidonnaisia. Tässä työvaiheessa ennakointijärjestelmässä yhdistetään tieteellinen tieto ja arvot. Työvaiheen tuloksena syntyy ensin skenaariot mahdollisista tulevaisuuksista, sitten skenaarioiden ja tulevaisuuskuvien arvottaminen todennäköisiksi, vähemmän todennäköisiksi sekä toivottaviksi ja vältettäviksi. Työvaihe päättyy yhteisen vision valintaan, jolloin kaikista mahdollisista tulevaisuuksista valitaan

yksi: se tulevaisuus, jonka toimijat haluavat tapahtuvaksi. Proaktiivisen ennakkoinnin onnistumisen edellytys onkin, että toimijat kykenevät löytämään ja määrittelemään yhteisen vision eli toimijat ovat yhtä mieltä halutusta tulevaisuuden tilasta (kuva 2).

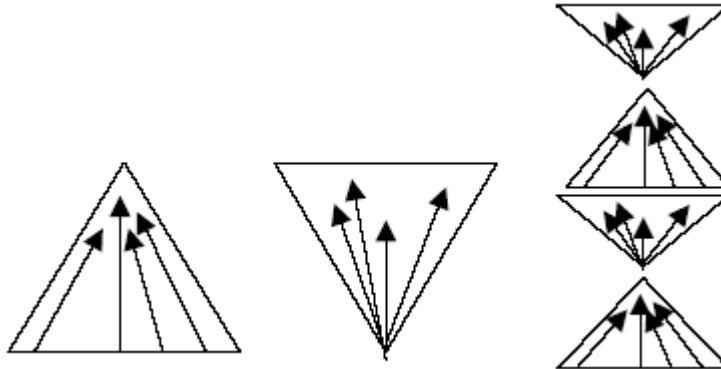
Kuva 2. Tulevaisuusprosessi

Tulevaisuusprosessi rakentuu nykytilan arvioinnista, mahdollisten, todennäköisten, haluttavien ja vältettävien tulevaisuuskuvien rakentamisesta, tavoiteltavan tulevaisuuden päättämisestä (visio) ja strategiaportaiden luomisesta. Tällä tavalla rakennetaan siltaa nykyhetkestä haluttuun tulevaisuuteen. Nykyhetkessä käydään sidosryhmätyöskentelyä arvokeskustelu, jossa eri toimijat tuovat esille oman näkemyksensä ja omat tietonsa. Prosessin seuraavassa vaiheessa tieto arvotetaan (esimerkiksi keskustelemalla ja äänestämällä) minkä jälkeen monista erilaisista vaihtoehdoista valitaan yksi yhteinen tavoite, joka on olennainen ja tärkeä tavoite kaikkien toimijoiden näkökulmasta. Prosessin viimeisessä vaiheessa suunnitellaan ne konkreettiset toimet, joilla haluttu tulevaisuus saadaan aikaan. Kuva: © Olli Hietanen

4. Ennakointijärjestelmän neljännessä vaiheessa rakennetaan strategiaportaat nykyhetkestä haluttuun tulevaisuuden tilaan. Tämä vaihe on arvorationaalinen. Sen jälkeen kun on päätetty haluttu visio, on tehokkaimman toteutustavan valinta melko lailla loogista ja objektiivista. Uudet keinot ja työkalut edellyttävät kuitenkin tässäkin työvaiheessa innovatiivisuutta. Tässä työvaiheessa tulevaisuuden tutkimus ja tulevaisuustieto muuttuvat tulevaisuuden tekemiseksi.

Kohdassa kolme oli proaktiivisen ennakkoinnin onnistumisen edellytys yhteisen vision löytyminen. Työvaiheissa neljä sen sijaan avainsanoja ovat profilointi ja roolitus. Tavoitteena ei ole yksi yhteinen ratkaisu kaikille, vaan jokaisella ennakkointijärjestelmän toimijalla on omat polkunsä ja omat toimenpiteensä yhteisen vision toteuttamiseksi.

5. Kun edellä mainitut työvaiheet toistetaan säännöllisesti niin ennakkointijärjestelmästä syntyy prosessi, joka on tehokas tiedontuottamisen ja muutoksen hallinnan työkalu (kuva 3).

Kuva 3. Ennakointiprosessi (2)

Tilanteesta riippuen ennakkoinnin ja tulevaisuustiedon tavoitteena voi joskus olla monimutkaisen tilanteen yksinkertaistaminen eli pääseminen monesta vaihtoehdosta yhteen päätökseen tai vaihtoehtoisesti yhdestä rajoittuneesta (ongelma)tilanteesta vaihtoehtojen runsauteen ja innovatiivisiin ratkaisuihin. Kun nämä tavoitteet ja työvaiheet seuraavat toisiaan säännöllisesti ja järjestelmällisesti, on kyseessä ennakkointiprosessi, joka kykenee sekä tiedon tuottamiseen että muutoksen hallintaan. Kuva: © Olli Hietanen.

Yhteenvedonä voidaan tiivistää, että edellä kuvattu ennakkointijärjestelmä on proaktiivinen tiedontuottamisen ja muutoksenhallinnan prosessi, jonka lähtökohtana on toimijan itsensä tuottama tai hankkima ennakoitavaan asiaan liittyvä tietämys. Esimerkiksi poliisi on tuottanut runsaasti omaa turvallisuusaiheeseen liittyvää tutkimusaineistoa ja poliisin käytössä on myös paljon informaatiota. Tätä tietoa monipuolistetaan verkostoitumalla, jonka ansiosta ennakkointijärjestelmään sitoutuu monipuolisempaa tietoa.

Ennakoinnin seuraavassa vaiheessa rakennetaan hankittuun tietoon perustuvia skenaarioita ja tulevaisuuden kuvia, jotka arvotetaan mahdollisiin, todennäköisiin, toivottuihin ja vältettäviin.

Työvaiheen tuloksena syntyy verkoston yhteisesti hyväksymä visio. Tieteellinen tieto saa tässä työvaiheessa subjektiivisia merkityksiä ja painotuksia. Tämän jälkeen tehtävänä on muuttaa tulevaisuuden tutkimus ja tulevaisuustieto aktiiviseksi tulevaisuuden tekemiseksi. Tässä työvaiheessa visio muutetaan strategiaportaitiksi, joissa toimijat

profiloidaan ja roolitetaan. Vaikka vision tuleekin olla koko verkostolle yhteinen, niin kunkin toimijan keinot vision saavuttamiseksi ovat yksilölliset. Tällä tavalla ennakkointijärjestelmä ei juurikaan kasvata toimijoiden työmäärää, vaan kyseessä on pikemminkin laadullinen muutos työn tekemisen tavoissa ja rutiineissa. Avainsanoja ovat synergian löytäminen ja yhteinen ymmärrys. Kun nämä vaiheet toistetaan säännöllisesti, niin syntyy ennakkointiprosessi, jota voidaan käyttää tehokkaana tiedonhankinnan ja muutoksen hallinnan työkaluna.

1.2.2 Tiedonhankinnan metodi

Turvallisuusympäristön kuvaamistyössä hyväksikäytetyn tiedonhankinnan metodina on läpi hankkeen keston käytetty tulevaisuusverstasta. Verstastyöskentelyn johtojatoksen kiteyttää seuraava lainaus: ”Verstastyöskentelyssä nostetaan esille tutkittavan kohteen uhkat ja mahdollisuudet. Osallistajat ovat oman alansa asiantuntijoita, jotka pystyvät parhaiten ymmärtämään kokonaistilannetta ja joiden mielipide toivottavimman tulevaisuudentilan ja strategian valitsemisessa on olennaisen tärkeä.”³.

Osallistavan tiedonhankinnan lisäksi tietoa on haettu myös yhteiskunnan rakennetta, turvallisuusympäristöä sekä sosiaalisten ongelmien syntyä ja kehittymistä käsittelevästä kirjallisuudesta. Tätä tietoa on käytetty tausta-aineistona indikaattoripankin rakentamistyössä.

Asioiden käsittelyn etenemistapa turvallisuusympäristön mallintamisessa on ollut liikkuminen yleisemmistä asioista kohti yksittäisiä asioita. Tarkastelunäkökulmaa on hankkeen edetessä vähitellen kavennettu kohti pidemmälle turvallisuuden ja turvattomuuden syntymisen taustalle meneviä ilmiöitä.

³ Lainaus teoksesta: Kamppinen, Matti; Kuusi, Osmo & Söderlund, Sari (toim.) (2002): Tulevaisuudentutkimus, Perusteet ja sovelluksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 896. Helsinki.

2 Turvallisuusympäristön kartoittamisprosessi – Esiselvitysvaihe

Tämän luvun sisältö koostuu vuonna 2003 julkaistun POLTU –hankkeen esiselvitysvaiheen loppuraportin tiivistelmästä. Alkuperäisen esiselvityksen laati Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tutkija Ira Ahokas ja se on julkaistu Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarjassa. Esiselvityksen avulla on luotiin kuva siitä, mitä poliisin toimintaympäristössä on tapahtumassa ja mitä asiasta jo tiedetään (nk. state-of-the-art -selvitys) sekä pyrittiin luomaan käsitys myös tulevasta kehityksestä: mitä muutoksia toimintaympäristössä on toteutumassa ja mitä uusia tilanteita poliisi tulee kohtaamaan (trendianalyysi).

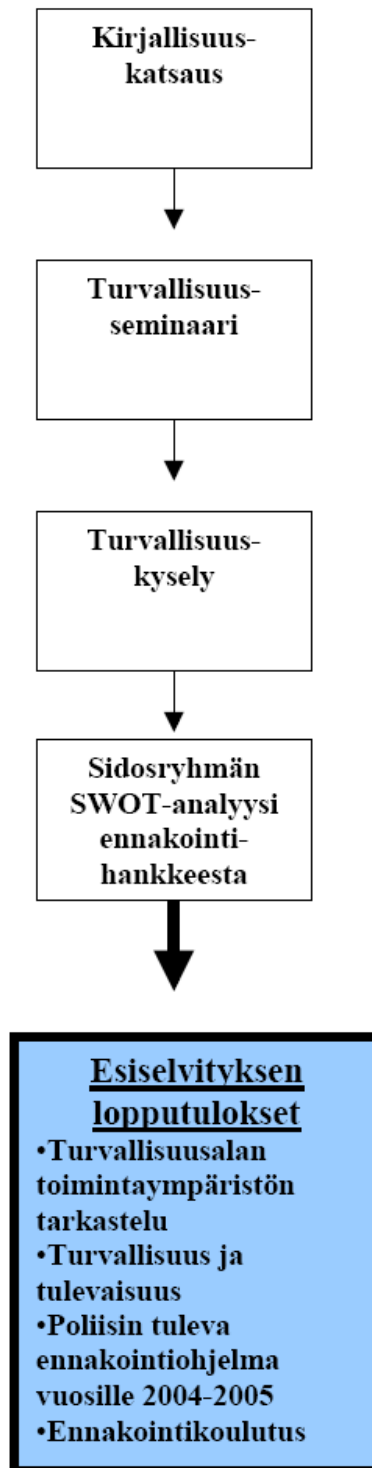
POLTU -hankkeen esiselvitysvaiheen päämääränä oli:

- Hankkia **uutta tietoa** poliisin toimintaympäristöstä
- Laatia poliisin toimintaympäristön tulevaisuuden ja turvallisuusalan **ennakointiohjelma** vuosille 2004 - 2005
- Kehittää poliisihallinnon ennakointiosaamista **koulutuspaketilla**, jossa rohkaistaan ja ohjataan uuden tiedon käyttämiseen poliisitoimessa
- Edesauttaa turvallisuusalan eri **sidosryhmien vuorovaikutusta**.

Esiselvitysvaihe eteni kuvassa 4 esitettyjen vaiheiden kautta. Ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin kirjallisuuskatsaus jonka avulla luotiin näkökulma siitä, mistä osatekijöistä poliisin toimintaympäristö muodostuu, mitä ongelmakohtia ja haasteita aikaisempien tutkimuksien mukaan poliisin toimintaympäristössä on katsottu olevan ja kuinka poliisin toiminta on linkittynyt muiden turvallisuusalan toimijoiden kanssa.

Tämän perusteella esiselvityksen toisessa vaiheessa ryhdyttiin suunnittelemaan turvallisuusseminaaria. Seminaarissa pidettiin turvallisuusaiheisia tulevaisuusverstaita, joiden avulla saatiin lisäkäsitystä kirjallisuuskatsauksessa esiin nousseille teemoille. Tulevaisuusverstaiden avulla pystyttiin myös päivittämään uusimmat turvallisuuteen liittyvät trendit ja heikot signaalit. Verstaissa kerättiin myös tietoa turvallisuusalan eri toimijoiden käsityksistä ja odotuksista.

Esiselvityshankkeen kolmannessa vaiheessa tulevaisuusverstaiden tulosten pohjalta suunniteltiin turvallisuuskysely, jonka avulla haettiin täsmennettyä tutkimustietoa turvallisuusalan toimintaympäristöstä sekä turvallisuusalan tulevaisuudesta. Esiselvityksen viimeisessä vaiheessa Turussa 28.10.2003 pidetyssä seminaarissa turvallisuusalan toimijat kommentoivat ja analysoivat poliisille suunnitellun proaktiivisen ennakointiohjelman vahvuuksia ja heikkouksia SWOT -analyysin avulla.

Kuva 4. Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa –hankkeen etenemisvaiheet.

Seuraavissa luvuissa esitellään esiselvitysvaiheen tulevaisuusverstaiden ja kyselytutkimuksen tulokset (luvut 2.1 ja 2.2). Luvussa 2.3 esitetään loppuseminaarissa toteutettujen ryhmätöiden tuloksena syntyneen ennakointihankkeen SWOT -analyysin tulokset.

Esiselvitys tehtiin tiiviissä yhteistyössä Poliisin Tulevaisuusverkoston kanssa. Hankkeen johtoryhmään kuuluivat Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolta lääninpoliisiylitarkastaja Pertti Sihvonen, poliisipäällikkö Jukka Mäkilähde, erikoissuunnittelija Harri Antero ja suunnittelija Toivo Mäenpää sekä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta projektipäällikkö Olli Hietanen ja projektijohtaja Auli Keskinen. Hankkeen tutkijana toimi FM Ira Ahokas.

2.1 Ensimmäinen turvallisuusalan tulevaisuusverstaas

Ensimmäinen turvallisuusalan tulevaisuusverstaas järjestettiin 26.5.2003 Turun poliisitalolla pidetyn Tulevaisuus ja Turvallisuus -seminaarin yhteydessä. Seminaariin ja verstaasiin osallistui n. 70 turvallisuusalan toimijaa. Tulevaisuusverstaan tarkoituksena oli jakaa tietoa ja lisätä ymmärrystä eri toimijoiden kesken turvallisuuteen liittyvistä tekijöistä ja turvallisuuden kehittymisestä. Tulevaisuusverstaissa käytiin keskustelua muun muassa siitä, mistä tekijöistä turvallisuus ja turvattomuus syntyvät ja kuinka turvallisuuteen liittyvät trendit kehittyvät tulevaisuudessa. Tulevaisuusverstaas tarjosi osallistujille myös oppimisproessin, jossa oli mahdollista tutustua tulevaisuusverstaatoimintaan eräänä ennakointimetodina. Seminaariin ja verstaasiin kutsuttiin laaja-alaisesti eri turvallisuusalan toimijoita. Kutsuja lähetettiin muun muassa:

- viranomaisille (poliisi, palokunta, puolustusvoimat, oikeuslaitos, sosiaali- ja terveyssektori, kaupunki)
- kansalaisjärjestöille
- yrityselämän edustajille (turvallisuusalan yritykset, kansainväliset yritykset, keskusjärjestöt)
- kirkon edustajille
- tutkijoille
- kouluttajille

Tulevaisuusverstaassa turvallisuus- ja hyvinvointialan asiantuntijat jakaantuivat neljään ryhmään, jossa osallistujat keskustelivat turvallisuuden kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä tulevaisuudessa. Metodina käytettiin PESTE –kehikkoa (tunnetaan myös nimillä PEST tai STEP)

P Political

E Economic

S Social

T Technological

E Environmental

PESTE-teemoja käytettiin apuna tulevaisuusverstasryhmissä siten, että kukin ryhmä keskusteli turvallisuuden nykyisyydestä ja tulevaisuudesta jonkin PESTE-teeman näkökulmasta. PESTE-kehikon lisäksi käytössä oli tuplatiimi-menetelmä siten, että ryhmät vaihtoivat verstaiden aikana paikkaa niin, että kukin ryhmä käsitteli verstaspäivän aikana kahta PESTE-teemaa. Tämän menettelyn ansiosta jokainen tässä raportissa esitetty verstastulos on kahden eri tulevaisuustyöryhmän yhteen kerätty näkökulma. Kappaleissa 2.1.1 – 2.1.4 esitetään tulevaisuusverstaiden keskeisimmät tulokset

2.1.1 Teemaryhmä 1: Poliitiikka

Ryhmälle 1 oli annettu pohdittavaksi alla esitetty väite, jota ryhmä lähti pohtimaan. Ryhmä valitsi ensin joukostaan puheenjohtajan ja ryhtyi sen jälkeen keräämään ja kirjaamaan ylös annettuun väitteeseen liittyviä turvallisuutta koskevia tekijöitä ja ajatuksia. Saatuaan ryhmäkeskustelun päätökseen ryhmä siirtyi puheenjohtajaa lukuun ottamatta seuraavaan tulevaisuusverstaaseen. Kunkin ryhmän puheenjohtajat jäivät alkuperäisiin ryhmiin ja kertoivat uudelle ryhmälle edellisen ryhmän saavutukset. Tämän jälkeen uusi ryhmä täydensi ja jatkokehitteli edellisen ryhmän aikaansaannosta omilla mielipiteillään ja näkemyksillään.

Väite: **Poliitiikkaan** liittyvät tekijät vaikuttavat turvallisuuden kehittymiseen tulevaisuudessa.

Kysymys: Mitkä tähän teema-alueeseen liittyvät aiheet ovat teidän mielestänne ensiarvoisen tärkeitä asioita, joita tulisi kysyä turvallisuuden kehittymisen hahmottamiseksi?

Tulevaisuusverstaan poliittisiin tekijöihin liittyneet ajatukset ja innovaatiot on koottu alla olevaan luetteloon.

- EU:n kehittyminen – liittovaltio? Jos näin, niin poliittiset päätökset sanellaan EU:sta ja kansallinen politiikka heikkenee.
- Toisaalta paikallistason politiikasta tulee nykyistä tärkeämpi osa eli kansalaisvaikuttaminen lisääntyy.
- Tulevaisuudessa lainsäädäntöä tullaan selkeyttämään, jotta asioita pystytään paremmin hallitsemaan.
- Tulevaisuuden kehittymistä ja kehittämistä voitaisiin ohjata perustamalla turvallisuusministeriö, johon on keskitetty kaikki turvallisuusasiaan liittyvä tietotaito ja suunnittelu.
- Tähän asti on vallinnut poliittisten linjanvetojen puute siitä, mitkä ovat ihmisen oman vastuun rajat ja toisaalta mahdollisuudet. Kansalaisten velvollisuudet ja oikeudet tullaan jatkossa määrittelemään uudelleen. Esimerkiksi voidaan

määritellä siten, että ihminen on itse velvollinen huolehtimaan omasta terveydestään.

- Ulkomaalaisten määrä Suomessa lisääntyy, sillä on tehty poliittinen päätös siitä, että otetaan lisää vierastyövoimaa.
- Muutokset arvoissa ja etiikassa.
- Liika suvaitsevaisuus: Kun perheet hajoavat, häipyä sosiaalinen kontrolli. Tilannetta pahentaa se, jos yhteiskuntakaan ei ota itselleen rajojen asettajan roolia, vaan joudutaan suvaitsevaisuuden nimissä sietämään mitä vaan.
- ”Kaikki tässä ja nyt” –mentaliteetin sijaan pitäisi lisätä pitkäjänteisyyttä
- Tulevaisuudessa tullaan kyseenalaistamaan se, pitääkö vankilan sisällä olevia hoitaa paremmin kuin ulkopuolella olevia
- Koska perheet hajoavat, voitaisiin tilalle luoda työyhteisöjen sisäistä yhteisöllisyyttä ja näin lisätä ihmisten turvallisuuden tunnetta sosiaalisin keinoin. Pääkäytön aikakaudella yhteisöllisyyden (ja sitä kautta turvallisuuden) luominen on kuitenkin vaikeaa.
- Ennaltaehkäisevän työn (erityisesti lapset) merkitys korostuu, sillä poliisin työ on tähän asti paljolti reaktiivista ja tuomioistuin reagoi viimeisenä vasta sitten, kun rikos on jo tapahtunut.
- Koska ei tule olemaan enempää poliisiresursseja, tullaan poliisin voimat yhdistämään. Erityisesti yhteistyö yli rajojen tulee entistä tärkeämmäksi.
- Poliittiset teot syrjäytymisen estämiseksi vaikuttavat erityisen paljon turvallisuuden kehittämiseen.
- Priorisointi siirtyy virkamiesten vastuulta poliitikoille
- Valvonta on ennakkovalvonnan muodossa halvin ehkäisevä keino. Kun esim. liikenteessä ilmoitetaan, että nopeusrajoituksia tullaan valvomaan, on se todella tehokas ja halpa keino liikennerikkomusten ennaltaehkäisemiseksi. Ennaltaehkäisy on aina yhteiskunnalle halvempaa kuin jälkien korjaaminen. Kiinnijäämisriskin kasvaminen pienentää rikosten määrää.
- Ihmiskunnan itsesuojeluvaisto. Kuka rahoittaa Greenpeacen?
- Suomen tilanteeseen vaikuttaa jatkossa entistä enemmän rajojen ulkopuolelta tulevat vaikutteet ja globaali politiikka.
- Auktoriteettien positiivinen esimerkki (lapsille, nuorisolle) on hyvin korostetussa asemassa muovaamassa arvoja ja eettisyyttä ja sitä kautta luomassa turvallisuutta.
- Lasten ja perheiden hyvinvoinnin turvaaminen/lisääminen toimii peruspilarina.
- Sakkovangit, yhdyskuntapalvelu, vastuu: Sakon maksamatta jättäneitä ei pitäisi ohjata kalliiseen vankilahoitoon, vaan yhdyskuntapalveluun. Näin yksilön vastuu omista teoista toteutuisi.

2.1.2 Teemaryhmä 2: Sosiaaliset ja kulttuuriset seikat

Ryhmälle 2 oli annettu pohdittavaksi alla esitetty aihe. Ryhmätyö toteutettiin samalla tavalla kuin ryhmässä 1.

Väite: **Sosiaaliset ja kulttuuriset** tekijät vaikuttavat turvallisuuden kehittymiseen tulevaisuudessa.

Kysymys: Mitkä tähän teema-alueeseen liittyvät aiheet ovat teidän mielestänne ensiarvoisen tärkeitä asioita, joita tulisi kysyä turvallisuuden kehittymisen hahmottamiseksi?

Tulevaisuusverstaan sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin liittyvät ajatukset ja innovaatiot on koottu alla olevaan luetteloon.

- Miten siedetään turvattomuutta horjuttavia alakulttuureja?
- Saavutetaanko välineillä turvallisuutta?
- Miten kulttuurien törmäyksiä voidaan pehmentää (esim. media luo stereotypioita)?
- Miten erotetaan mahdolliset terroritekoihin taipuaiset sosiaaliryhmät?
- Miten muuttuva ikäluokkien rakenne vaikuttaa turvallisuuden kehittymiseen?
- Miten muutetaan liikennekäyttäytymistä ja –kulttuuria?
- Luoko yliturvallinen yhteiskunta turvattomuutta tai vääränlaista turvallisuutta?
- Katoaako todellisuus virtuaalimaailmassa?
- Miten ”tässä, minulle, kaikki, nyt” –asennetta voidaan venyttää?
- Onko perheen merkitys turvallisuuteen edelleen suuri?
- Kuinka nuoret esim. kouluissa voivat oppia kokemaan turvattomuutta (kipuun ei kuole)?
- Miten nuorten jännityshakuisuus tulee tyydytetyksi?
- Mikä on hyvä perhe?
- Rakentaako osa väestöstä itselleen turvallista vankilaa?
- Arvokeskustelu: mitkä ovat ne asiat, jotka on hoidettava?
- Medialla suuri merkitys turvallisuuden ja turvattomuuden tunteeseen. Erityisesti uusmedia lisää turvattomuutta, sillä esim. internetin sivujen sisältöä vaikea kontrolloida.
- Kuinka turvallisuutta ja turvattomuutta luovat sosiaaliset prosessit, viranomaiset ja toisaalta resursseista päättävät elimet (raha,lait) saadaan yhteistyöprosessiin, jossa eri osapuolet keskustelevat yhdessä? Näin rikollisuutta voitaisiin paremmin ennaltaehkäistä sen sijaan, että reagoidaan vasta kun rikos on jo tapahtunut.
- Turvakasvatus kansalaistaitona. Esimerkiksi vakuutusyhtiöt saattaisivat tulevaisuudessa edellyttää huolellisuutta ns. ”omavastuuna”, jotta vakuutuskorvaus mahdollista saada.
- Yksilöllistymisen myötä lisääntyy turvallisuuden ostaminen. Turva-alasta voi tulla ”seksikäs business”.
- Talkooyhteiskunta kasvattajana.

- Kenen luomaa/kenen vastuulla turvallisuus on – yksityisen ihmisen vai yhteiskunnan?
- Millaiset verkostot lisäävät turvallisuutta (esim. perhe, urheiluseurat)?

2.1.3 Teemaryhmä 3: Ympäristö

Ryhmälle 3 oli annettu pohdittavaksi alla oleva ympäristöön liittyvä aihe. Ympäristöä käsiteltiin kahdessa eri merkityksessä: toimintaympäristönä ja ekologiaan liittyvinä kysymyksinä.

Väite: **Ympäristöön** liittyvät tekijät vaikuttavat turvallisuuden kehittymiseen tulevaisuudessa.

Kysymys: Mitkä tähän teema-alueeseen liittyvät aiheet ovat teidän mielestänne ensiarvoisen tärkeitä asioita, joita tulisi kysyä turvallisuuden kehittymisen hahmottamiseksi?

Tulevaisuusverstaan toimintaympäristöön ja ekologisiin kysymyksiin liittyneet ajatukset ja innovaatiot on koottu alla olevaan luetteloon.

- Miten ylikansallinen omistus vaikuttaa ympäristön turvallisuuteen (esim. jos EU liittovaltiona määrää tulevaisuudessa resurssien käytöstä)?
- Eri ryhmät käsittävät turvallisuuden eri tavalla. Samoin kulttuuriset tekijät vaikuttavat siihen, kuinka miellämme/arvotamme omaa ympäristöämme. Miten erilaisten kulttuurien lisääntyminen vaikuttaa yhteisten ympäristöasioiden käsittelyyn?
- Tarvitaanko koulutuksen ja kaluston yhdenmukaistamista? Eli tulisiko eri turvallisuuden toimijoiden tehdä yhteistyötä – kehittää yhteinen standardi - niin koulutuksessa kuin tekniikassa?
- Miten ilmastomuutosten aiheuttamiin kriiseihin varaudutaan?
- Demokratia vs. liberalismi eli se, millainen poliittinen järjestelmä ja sen kehittyminen, tulee vaikuttamaan seuraaviin turvallisuuteen liittyviin asioihin:
- Ympäristö rakennusteollisena kysymyksenä
- Kansainväliset ilmiöt / ylikansalliset direktiivit
- Kansainväliset ilmiöt / huumeet, päihteet
- Velvollisuusetiikka – vastuullisuus
- Kasvatus /nuoret
- Miten ympäristökatastrofin uhka hoidetaan?
- Miten infrastruktuurilla voidaan lisätä turvallisuutta?
- Vaikuttaako ”business” turvallisuuteen?

- Tunneasioita – mikä tuntuu suurelta? Suuret, harvoin tapahtuvat vai pienet, usein tapahtuvat?
- Arvot: omaisuudella ei ole suurta arvoa, fyysinen kosketus pahin
- Miten laajamittainen pakolaisturva hallitaan?
- Miten elintasoerot eri maiden välillä vaikuttavat ympäristöön?
- Miten estetään etnisten slummien muodostuminen?
- Sähkö: Se, minkä tyyppisen energian tukemiseen satsataan (tuulivoima, ydinvoima), vaikuttaa ympäristön turvallisuuden kehittymiseen.

2.1.4 Teemaryhmä 4: Tekniikka ja talous

Ryhmälle 4 oli annettu pohdittavaksi turvallisuuteen liittyvät teknologian ja talouden kysymykset .

Väite: **Teknologiaan ja talouteen** liittyvät asiat vaikuttavat turvallisuuden kehittymiseen tulevaisuudessa.

Kysymys: Mitkä tähän teema-aiheeseen liittyvät tekijät ovat teidän mielestänne ensiarvoisen tärkeitä asioita, joita tulisi kysyä turvallisuuden kehittymisen hahmottamiseksi?

Tulevaisuusverstaan 4 ajatukset ja innovaatiot on koottu alla olevaan luetteloon.

- Teknistymisen lisääntyminen vaatii lisääntyvää satsausta koneiden huoltoon ja korjaukseen.
- Yhteisöllisyys poistaa henkistä pahoinvointia, joten yhteisöllisyys on kuitenkin selkeästi tärkeämpi turvallisuuden luoja kuin tekniikka. Esimerkiksi talonmiessysteemi ja korttelipoliisi ovat erittäin hyviä – vaikkakin kalliimpia vaihtoehtoja. Talonmiessysteemiin ollaankin jo palaamassa takaisin.
- Turvattomuuden tunteen siivittäjä valvonnan lisääntymisen aiheuttaa yksityisyyden katoamisen.
- Teknistyminen on mahdollistanut ja tulee tulevaisuudessa entistä enemmän mahdollistamaan SARS:in ym. tautien leviämisen.
- Teknistyminen jo nyt tuonut ongelmia, jotka tulevaisuudessa tulevat entisestään korostumaan. Esimerkiksi nykyään täytyy olla jatkuvasti tavoitettavissa. Toisaalta ihminen ei prosessoii informaatiota koneen nopeudella, mikä lisää informaatiotulvaa – ja informaatioähkä.
- Tekniikalla ei voi korvata kaikkea. Teknologia sopii lähinnä omaisuuden suojaamiseen. Se ei pysty korvaamaan ihmisen kosketusta.

- Teknologiassa turvallisuuden kannalta negatiivista se, että se etäännyttää normaalia kanssakäymistä. Samoin teknologia voi lisätä turvattomuuden tunnetta (esim. vanhusten ”ruokintalaitteet” kodinhoitajan sijaan). Tai teknologia voi lisätä valheellista turvallisuuden tunnetta.
- Teknologia luo uusia vaikutusmahdollisuuksia rikollisille.
- Teknologia ja raha eivät pysty olemaa yhtä vahvoja turvallisuuden luoja kuin se, mitä esim. aikuisverkoston tuoma sosiaalinen kontrolli nuorelle on.
- Toisaalta jos poliisin läsnäolo liian näkyvää, syntyy turvallisuuden ylilyönti (vrt. esim. New York).
- Mikäli suuri määrä IT-alan ammattilaisia joutuu työttömiksi, lisää se turvallisuusriskiä.
- Teknologian myötä haavoittuvuus lisääntyy. Siksi tärkeimmillä teknologiasysteemeillä on oltava varajärjestelmä. Teknologian myötä myös isojen onnettomuuksien riski kasvaa.
- Turvallisuus tulee maksamaan yhä enemmän. Kun poliiseja on vähän, yleistyy yksityisen turvasektorin kysyntä.
- Talous: priorisointi – säästäminen vääristä asioista. Talouden arvot vaikuttavat paljolti hyvinvointiin ja turvallisuuteen.
- Mikä on ns. ”hyvä perhe”? (Rahan perässä juokseminen).
- Turvallisuuden perustana on hyvinvointi (esim. syrjäytymisen estäminen)
- Tulisiko rattijuopuille jakaa taksiseteleitä samaan tapaan kuin ruiskuja huumeidenkäyttäjille?
- Turvattomuuden ja teknisten turvallisuuslaitteiden lisääntyminen luo lopulta maailman, jossa tavallisen ihmisen täytyy suojautua kaltereiden taakse turvattomuutta vastaan.

2.2 Turvallisuuskysely ja kyselyn tulokset

Esiselvityshankkeen kolmannessa vaiheessa tulevaisuusverstaiden tulosten pohjalta suunniteltiin turvallisuuskysely, jonka avulla haettiin tutkimustietoa turvallisuusalan toimintaympäristöstä sekä turvallisuusalan tulevaisuudesta. Kyselyssä painotettiin sitä, että kysymyksissä huomioidaan turvallisuuden sektorit mahdollisimman laajalti.

Kysely lähetettiin kaiken kaikkiaan 100 toimijalle, joista 52 vastasi kyselyyn. Vastausprosentiksi muodostui täten 52. Vastauksia saatiin kaikilta mukaan toivotuilta turvallisuusalan toimijaryhmiltä, jotka olivat:

- Perinteiset turvallisuusalan viranomaiset (poliisi, puolustusvoimat, pelastuslaitos, tulli)
- Sosiaali-, terveys- ja koulutussektori sekä kirkon edustajat

- Yksityisen sektorin edustajat (turvallisuusalan yritykset, ICT-ala, asianajajatoimistot)
- Tutkijat
- Kansalaisjärjestöt, keskusjärjestöt
- Kouluttajat

Kysely suunnattiin turvallisuusalan toimintaympäristössä työskenteleville asiantuntijoille, sillä poliisilla on jo olemassa tutkimustietoa kansalaisille suunnatuista turvallisuustiedustelujen kyselytuloksista (ks. esim. Mäenpää 1996 ja 1999). Tosin esiselvityshankkeessa toteutetussa turvallisuuskyselyssä kansalaisjärjestöjen voidaan katsoa edustavan kansalaisnäkökulmaa.

Kysely strukturoitiin seuraavasti:

- Kyselyn ensimmäisessä osiossa kysyttiin näkemyksiä siitä, mitkä ovat keskeisiä turvattomuutta aiheuttavia tekijöitä.
- Kyselyn toisessa osiossa etsittiin näkemyksiä siitä, miten todennäköisesti esiselvitystyön alkuvaiheessa esille tulleet turvallisuustrendit tulevat toteutumaan, kuinka toivottavina näiden trendien toteutumista pidetään sekä mikä näiden trendien vaikutus tulisi toteutuessaan olemaan turvallisuuteen.

2.2.1 Turvattomuus suomalaisessa yhteiskunnassa

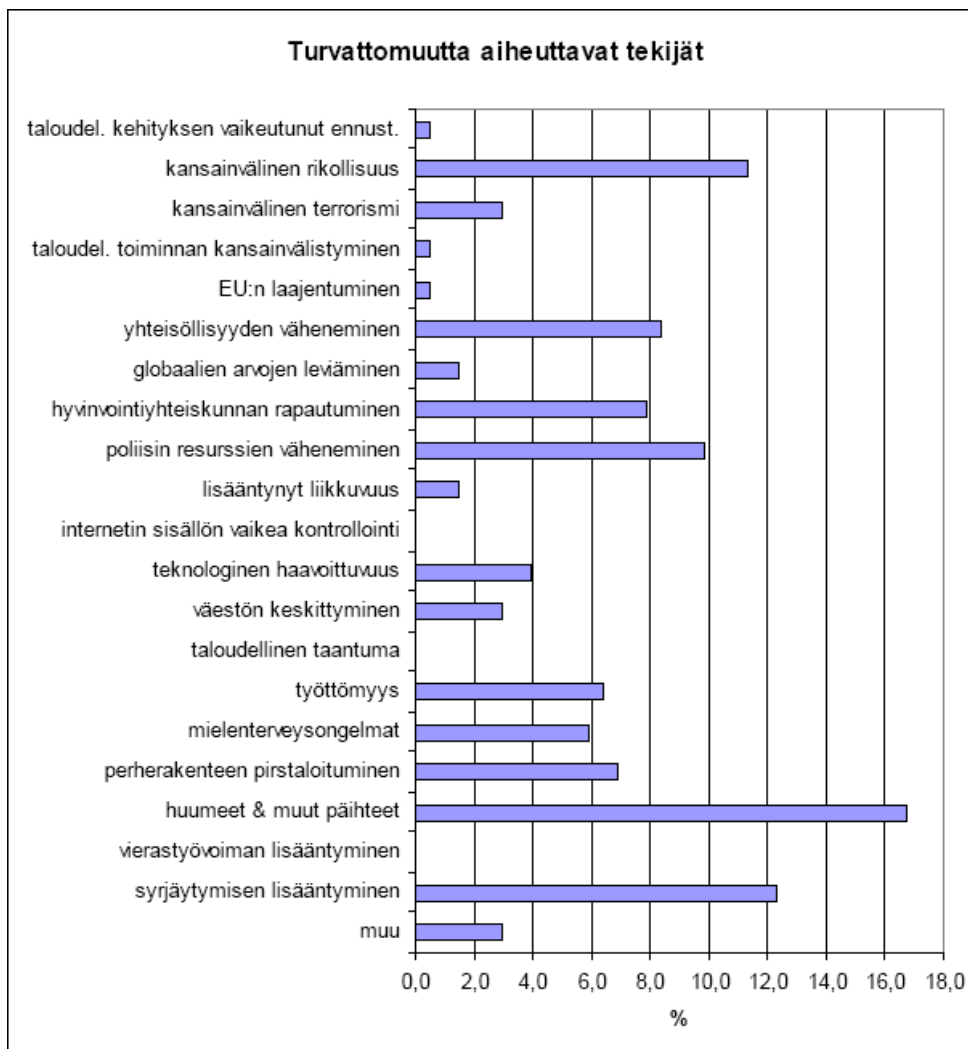
Turvallisuuskyselyn ensimmäisessä osiossa kartoitettiin suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden tilaa kysymällä asiantuntijoiden käsitystä siitä, mikä tällä hetkellä aiheuttaa eniten turvattomuutta Suomessa. Asiantuntijoita pyydettiin valitsemaan kahdestakymmenestä yhdestä eri turvattomuutta aiheuttavasta tekijästä mielestään viisi keskeisintä tekijää. Vastausten perusteella keskeisin turvattomuutta aiheuttava tekijä yhteiskunnassamme on lisääntyvä huumeiden ja päihteiden käyttö (kuva 5). Muita keskeisiä turvattomuuden kasvua luovia tekijöitä suomalaisessa yhteiskunnassa oli vastausten perusteella syrjäytymisen lisääntyminen, kansainvälisen rikollisuuden lisääntyminen, poliisin virkojen ja määrärahojen väheneminen sekä yhteisöllisyyden väheneminen. Sen sijaan vierastyövoiman lisääntymisen, taloudellisen taantuman eikä internetin sisällön vaikean kontrolloinnin katsottu olevan keskeisiä turvattomuutta aiheuttavia tekijöitä. Vastaajilla oli mahdollisuus lisätä myös itse jokin tärkeä turvattomuutta aiheuttava tekijä, jonka he katsoivat puuttuvan kyselyssä esitetystä turvattomuutta aiheuttavien tekijöiden listasta. Muutamia yksittäisiä vastauksia muista turvattomuutta aiheuttavista tekijöistä tulikin. Esimerkiksi turvattomuutta katsottiin aiheuttavan negatiiviset markkinatalouden ja median luomat mielikuvat turvallisuudesta, kaupungistuminen sekä itsekeskeisyyden korostuminen yhteiskunnassa.

Turvattomuuden kasvua luovat muun muassa:

- lisääntyvä huumeiden ja päihteiden käyttö
- kansainvälisen rikollisuuden lisääntyminen
- syrjäytymisen lisääntyminen
- poliisin virkojen ja määrärahojen väheneminen
- yhteisöllisyyden väheneminen
- hyvinvointiyhteiskunnan rapautuminen

Muita turvattomuutta aiheuttamia tekijöitä, joita vastaajat mainitsivat:

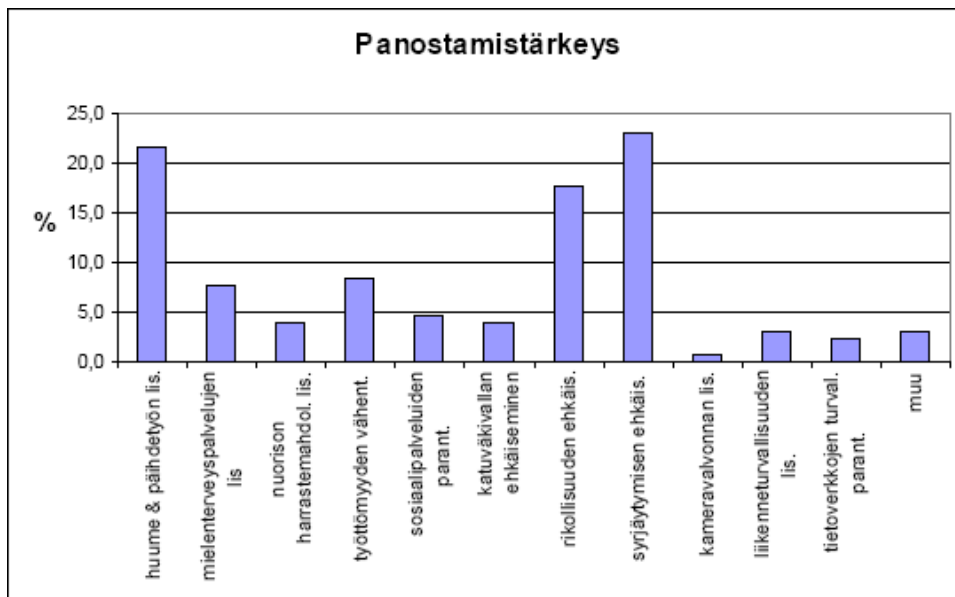
- negatiiviset median ja markkinatalouden luomat mielikuvat turvallisuudesta
- kaupungistuminen
- itsekeskeisyyden korostuminen

Kuva 5. Turvattomuutta aiheuttavat tekijät suomalaisessa yhteiskunnassa.

2.2.2 Turvallisuuden lisääminen

Kyselyn avulla haluttiin myös luoda käsitys siitä, mitkä ovat tärkeimpiä toimia turvallisuuden lisäämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Asian selvittämiseksi pyydettiin kyselyssä asiantuntijoita valitsemaan kahdestatoista eri vaihtoehdosta kolme tekijää, jotka ovat tärkeimpiä asioita, joihin tulisi panostaa turvallisuuden lisäämiseksi Suomessa. Kuvassa 6 esitetään kysymyksen tulokset. Vastauksista erottuu selkeästi kolme keskeisintä tekijää, joiden katsotaan olevan tärkeimpiä toimia turvallisuuden lisäämiseksi. Tärkeimpänä toimena pidettiin syrjäytymisen ehkäisemistä. Muut tärkeät tekijät olivat huume- ja päihdetyön lisääminen sekä rikollisuuden ehkäiseminen.

Kuva 6. Tärkeimmät asiat, joihin tulisi panostaa turvallisuuden lisäämiseksi.

Vastaukset osoittavat sen, kuinka turvallisuuteen liittyvän toimintaympäristön kehityskulkuun vaikuttavat monet toimijat. Jotta turvallisuutta kyetään lisäämään, merkitsee se panostamista ja ennaltaehkäisevää toimintaa niin perinteisiltä turvallisuusalan viranomaisilta kuin sosiaali- terveys- ja koulutusosalta. Lisäksi saatiin muutamia yksittäisiä vastauksia muista turvallisuutta lisäävistä tekijöistä. Tällaisia olivat muun muassa ennaltaehkäisevän terveydenhuollon uudelleenjärjestäminen ja terveyspalvelujen parantaminen sekä sellaisen kulttuurin luominen, jossa korostetaan oikean ja väärän erottamista sekä yhteisöllistä vastuuta.

Turvallisuutta lisää muun muassa:

- syrjäytymisen ehkäiseminen
- huume- ja päihdetyön lisääminen
- rikollisuuden ehkäiseminen

Muita turvallisuutta lisääviä tekijöitä, joita vastaajat mainitsivat:

- ennaltaehkäisevän terveydenhuollon uudelleenjärjestäminen ja terveystalvelujen parantaminen
- oikean ja väärän erottamisen korostaminen
- yhteisöllinen vastuu

2.2.3 Syrjäytymisen ehkäiseminen

Kyselyn kolmannessa osiossa vastaajilta kysyttiin syrjäytymisestä ja kuinka sitä voitaisiin vähentää. Tätä kysymystä pidettiin tärkeänä näkökulmana, sillä tulevaisuusverstaissa monet asiantuntijat korostivat syrjäytymisen merkitystä turvattomuuden lisääjänä. Vastaavasti myös turvallisuuskyselyssä syrjäytymisen lisääntyminen nousi merkittäväksi turvattomuutta aiheuttavaksi tekijäksi ja syrjäytymisen ehkäiseminen nousi tärkeimmäksi toimeksi, johon tulisi panostaa turvallisuuden lisäämiseksi. Asiantuntijat arvioivatkin, että mikäli syrjäytymistä saadaan vähennettyä, olisi sillä joko suuri positiivinen vaikutus tai jonkin verran positiivista vaikutusta turvallisuuden kehittymiselle. Tästä syystä on erityisen tärkeää saada lisääymmärrystä niistä tekijöistä, jotka parhaiten ehkäisevät syrjäytymistä.

Syrjäytymistä ehkäiseviä tekijöitä kysyttäessä korostui kyselyn vastauksissa erityisesti vastuullinen lasten kasvatus tärkeimpänä syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä (kuva 7). Myös yhteisöllisyyttä ja hyvinvointivaltion säilymistä korostettiin tärkeinä elementteinä syrjäytymisen ehkäisyssä. Myös työttömyyden ehkäisemisen sekä ehkäisevän päihde- ja huume politiikan valitsivat yli kymmenen prosenttia vastaajista tärkeiksi syrjäytymistä ennaltaehkäiseviksi tekijöiksi.

Kuva 7. Syrjäytymistä ehkäisevät tekijät.

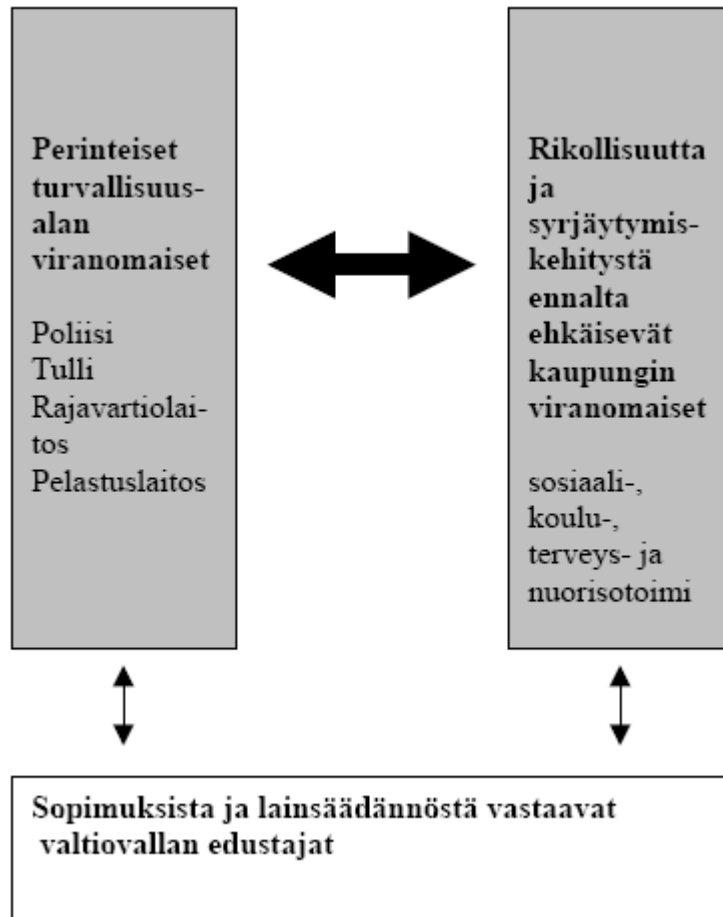
Syrjäytymistä ehkäisee muun muassa:

- vastuullinen lasten kasvatus
- yhteisöllisyys
- hyvinvointivaltion säilyttäminen
- työttömyyden ehkäiseminen
- ehkäisevä päihde- ja huumepolitiikka

2.2.4 Toimijoiden välinen yhteistyö turvallisuuden lisääjänä

Turvallisuusalan toimintaympäristöä tutkittaessa voidaan havaita, että suomalaisessa turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyvässä toimintaympäristössä on lukuisia toimijoita, joilla jokaisella on olemassa oma tärkeä roolinsa. Toimijoiden välisen yhteistyön tarve tuli selkeästi esille turvallisuuden tulevaisuusverstaissa, sillä toimijoiden välinen yhteistyö on esimerkiksi yksi keino panostaa esimerkiksi rikosten ennaltaehkäisyyn. Turvallisuuskyselyn tulokset vahvistavat käsitystä yhteistyön tärkeydestä. Vastaajilta kysyttiin, kuinka suuri vaikutus yhteistyön kehittämisellä olisi Suomen turvallisuustilanteen kehittämiseen. Toimijoiden välistä yhteistyötä pidettiin erittäin tärkeänä, sillä 75 prosenttia vastaajista katsoi toimijoiden välisellä yhteistyöllä olevan suuri positiivinen vaikutus turvallisuuteen. Yksikään vastaajista ei nähnyt toimijoiden välistä yhteistyötä negatiivisena asiana.

Vastaajia pyydettiin myös määrittämään tahoja, jotka olisivat ensiarvoisen tärkeitä osapuolia tällaisessa turvallisuusalan yhteistyön kehittämisessä. Turvallisuuskyselyn tuloksista on selkeästi nähtävissä kaksi peruspilaria (kuva 8), joihin toimijoiden välisen yhteistyön katsottiin perustuvan. Ensimmäisenä peruspilarina nähtiin niin sanotut perinteiset turvallisuusalan viranomaiset kuten poliisi, tulli, rajavartiolaitos ja pelastuslaitos.

Kuva 8. Toimijoiden välisen yhteistyön peruspilarit.

Toisena peruspilarina korostettiin kaupungin viranomaisia kuten sosiaali-, koulu- ja terveysturvomaisia ennalta ehkäisevässä roolissa. Näiden kahden tahon keskinäisen vuoropuhelun ja yhteistyön katsottiin muodostavan tärkeimmän roolin toimijoiden välisessä yhteistyössä turvallisuuden lisäämiseksi. Lisäksi katsottiin, että myös lainsäädäntöä ja sopimuksia säättävät elimet tulee jollain tavoin saada liitettyä mukaan tähän toimintaa, jotta toimijoiden välinen yhteistyö ja yleensäkin toimintaympäristön muutosten ennakointi helpottuu. Tässä roolissa mainittiin erityisesti sisä-, oikeus- ja ulkoasiainministeriön edustajien olevan tärkeässä asemassa. Muita tärkeitä ministeriöitä ovat mm. opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö sekä puolustusministeriö.

Vastauksissa ilmeni satunnaisesti myös muita toimijoita, joiden katsottiin olevan tärkeitä osapuolia toimijoiden välisessä yhteistyössä turvallisuuden lisääjinä. Näitä olivat muun muassa asianajajat, syyttäjälaitos ja vankilaviranomaiset. Myös kirkon, verohallinnon ja tutkijoiden roolia korostettiin joissakin vastauksissa. Yksityisen sektorin yrityksistä erityisesti vartiointiliikkeiden, vakuutuslaitosten ja rahoitusalan mukanaoloa painotettiin. Lisäksi kaupan ja teollisuuden keskusjärjestöillä, paikallistason yritysjärjestöillä sekä joillakin kansalaisjärjestöillä nähtiin olevan rooli toimijoiden välisessä yhteistyössä. Tulos osoittaa sen, että turvallisuussektori kattaa hyvin laajan määrän toimijoita suomalaisessa yhteiskunnassa. Kun toimijoiden välistä yhteistyötä ryhdytään jatkossa kehittämään, täytyykin huomiota kiinnittää siihen, että lukuisten turvallisuussektorin eri toimijoiden myötä tehtävät täytyy koordinoita. Tällä tavoin tehtävät eivät muodostu päällekkäisiksi ja turvallisuustoiminta siten pirstaloitu. Onnistunut toimijoiden välinen yhteistyö (proaktiivinen sidosryhmätyöskentely) vaatiikin onnistuakseen yhteisen järjestelmän, jotta päällekkäisyydet ja koordinaation puute ovat vältettävissä.

Turvallisuusalan proaktiivisen sidosryhmätyöskentelyn toimijoita ovat muun muassa:

- perinteiset turvallisuusalan viranomaiset kuten poliisi, tulli, rajavartiolaitos ja pelastuslaitos
- kaupungin viranomaiset kuten sosiaali-, koulu- ja terveysturvallisuusviranomaiset
- lainsäädäntöä ja sopimuksia säättävät elimet
- asianajajat, syyttäjälaitos ja vankilaviranomaiset
- kirkko
- verohallinto
- tutkijat
- yrityksistä erityisesti vartiointiliikkeet, vakuutuslaitokset ja rahoitusala
- kaupan ja teollisuuden keskusjärjestöt
- paikallistason yritysjärjestöt
- kansalaisjärjestöt

2.2.5 Tulevaisuus ja turvallisuus

Edellisissä kysymyksissä kartoitettiin turvallisuusalan toimijoiden käsityksiä turvallisuuteen ja turvattomuuteen liittyvistä tekijöistä, kuten esimerkiksi syrjäytymisestä ja sen ehkäisemisestä sekä yhteistyön merkityksestä rikosten ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemisessä. Kysymysten tavoitteena oli eri tekijöiden arvottaminen ja priorisointi. Kyselyn seuraavassa osiossa kysyttiin asiantuntijoiden mielipiteitä ja odotuksia eräiden muiden keskeisesti turvallisuuteen liittyvien tekijöiden tulevasta kehityksestä. Osion tavoitteen on lisätä ymmärrystä turvallisuusalan tulevaisuuden

haasteista ja toimintaympäristön muutoksista. Tarkastelun kohteeksi valittiin ne teemat, jotka erityisesti nousivat esille turvallisuusalan tulevaisuusverstaissa:

- EU:n laajenemisen mukanaan tuovat uhkatekijät turvallisuuden näkökulmasta
- EU:n laajenemisen myötä syntyvät Suomen turvallisuutta parantavat seikat
- Yhteisöllisyys
- Tekninen valvonta
- Yksityinen turva-ala
- Turvallisuustietous ja -kasvatus
- Poliisin ennaltaehkäisevän työn lisääntyminen

Näistä tulevaisuuden trendeistä muodostettiin väittämiä, joiden todennäköisyyttä ja toivottavuutta asiantuntijoilta kysyttiin. Asiantuntijoita pyydettiin lisäksi arvioimaan sitä, onko trendillä toteutuessaan positiivista vaiko negatiivista vaikutusta turvallisuuteen. Tämän alaluvun jäljellä olevissa kappaleissa kuvataan tämän tulevaisuus ja turvallisuus – osion tulokset.

EU:n laajenemisen mukanaan tuomat uhkatekijät Suomen turvallisuuskehitykselle

Asiantuntijoilta kysyttiin kyselyssä arviota EU:n laajenemisesta johtuvista uhkatekijöistä, jotka voivat tulevaisuudessa heikentää turvallisuutta Suomessa. Päällimmäiseksi uhkatekijäksi nousi rajojen avautumisen mukanaan tuoma valvonnan hankaloituminen. Tullin ja muiden viranomaisten valvonnan katsotaan vaikeutuvan eivätkä poliisin resurssit ole riittävät kasvaviin tarpeisiin nähden. Tämän arveltiin lisäävän kansainvälistä rikollisuutta Suomessa. Esimerkkeinä lisääntyvistä ongelmista mainittiin muun muassa huumeiden, väärennettyjen eurojen, prostituution sekä ase- ja ihmiskaupan lisääntyminen Suomessa. Kansainvälisen rikollisuuden katsottiin tulevan Suomeen Baltian maista. Erityisesti Baltian maiden huono-osaisen venäläisvähemmistön koettiin olevan suuri turvallisuusriski. Toinen merkittävä turvallisuuteen liittyvä uhka liittyi asiantuntija-arvioiden mukaan talouteen ja työelämään. Tällä hetkellä EU-maiden ja tulevien jäsenmaiden välillä on suuri elintasoero. Tämä luo uhkan siitä, että työpaikat häviävät Suomesta halvemman työvoiman maihin. Tämä on uhkana suomalaisen hyvinvointivaltion säilymiselle, sillä hyvinvointivaltion murenemisen myötä syrjäytymiskehityksen nähtiin voimistuvan. Siirtyminen halpatyövoimamaihin saattaa lisäksi heikentää suomalaisyritysten moraalia ja piittaamattomuutta, jolloin esimerkiksi sosiaalimaksuja saatetaan laiminlyödä. Laajentumisen katsottiin heikentävän Suomen tilannetta myös siten, että Suomen rooli nettomaksajana tulee tällöin korostumaan, mikä vaikeuttaa suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitoa ja siten tämä kehitys voi kiihdyttää myös syrjäseutujen autioitumista.

EU:n laajenemisen mukanaan tuomia uhkatekijöitä ovat muun muassa:

- Rajojen avautumisen myötä valvonta hankaloitua. Uhkaa turvallisuudelle voi tästä syystä lisätä esim. huumeiden, väärennetyjen eurojen, prostituution sekä asekaupan lisääntyminen.
- Kansainvälisen rikollisuuden uhka erityisesti Baltian maista.
- Suomen rooli EU:n nettomaksajana korostuu, mikä vaikeuttaa suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitoa.
- Suomalaiset työpaikat voivat hävitä halvemman työvoiman maihin.

EU:n laajenemisen myötä syntyvät Suomen turvallisuutta parantavat seikat

Kyselyn avulla haluttiin valottaa myöskin sitä, mitä positiivisia seikkoja EU:n laajeneminen voi tuoda Suomen turvallisuustilanteeseen. Päällimmäisiksi asioiksi nousivat vakaa talouskasvu sekä yhteistyön lisääntyminen. Asiantuntija-arvioiden mukaan EU:n rakenteelliset toimet syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja talouden vakauden edistämiseksi Baltian maissa tulevat lisäämään taloudellista ennustettavuutta Suomen lähialueilla. EU tuo uusiin jäsenmaihiin taloudellista ja itsetunnollista merkitystä, jolloin suuria taloudellisia notkahduksia ei enää tapahdu ja näin ollen myös työttömyys ja syrjäytyminen voivat vähetä. Positiivisena kehityssuuntana laajenevassa EU:ssa nähtiin myös yhteistyön lisääntyminen. Muun muassa parantunut tiedonvaihto sekä yhteiset rekisterit ja tietokannat tulevat helpottamaan rikostutkintaa sekä yli rajojen tehtävää poikkihallinnollista ennalta ehkäisevää rikostorjuntaa. EU:n laajenemisen mukanaan tuoma yhteistyö mahdollistaa myös lainsäädännön ja teknisen kehittymisen EU-maissa. Tämän kaltainen yhteistyö voi auttaa myöskin esimerkiksi ympäristöriskien hallinnassa.

Kolmantena positiivisena seikkana nähtiin toisten kansojen ja kulttuurien ymmärryksen lisääntyminen. Yhdentymisen myötä myös suvaitsevaisuus tulee parantumaan asteittain. Lisäksi koulutuksen, tutkimuksen ja kulttuurinvaihdon yhteistyörakenteet tulevat kehittymään. Edellisten vastausten lisäksi kyselyn vastauksista erottui ryhmä vastaajia, jotka eivät nähneet EU:n laajenemisessa mitään positiivisia seikkoja. Tämä voi johtua siitä, että kun EU:n laajenemiseen liittyvä keskustelu on tähän mennessä keskittynyt lähinnä uhkakuvien kartoittamiseen, saattaa positiivisten näkökulmien etsiminen tuntua vaikealta.

EU:n laajenemisen myötä syntyviä Suomen turvallisuutta parantavia seikkoja ovat muun muassa:

- EU:n rakenteelliset toimet talouden vakauden edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi
- erityisesti Baltian maissa
- Viranomaisten välisen yhteistyön lisääntyminen
- Toisten kansojen kulttuurien ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden lisääntyminen

Yhteisöllisyys

Vastaajille esitettiin kyselyssä seuraava väite, jota pyydettiin arvioimaan usealta eri kannalta. Vuonna 2015 yhteisöllisyyttä on heikentänyt esimerkiksi perheiden hajoaminen ja pätkätöiden lisääntyminen. Yhteisöllisyyden heikentyminen on vaikuttanut myös ihmisten turvattomuuden tunteen kasvamiseen. Yhteisöllisyys tulee asiantuntijakyselyn tulosten mukaan todennäköisesti heikkenemään. Vastaus heijastaa kuitenkin enemmän sitä, että asiantuntijat uskovat nykyisten yhteisöllisyyden muotojen heikkenevän. Sen sijaan uusia yhteisöllisyyden muotoja arvellaan syntyvän tilalle. Näistä uusista yhteisöllisyyden muodoista arveltiin osan lisäävän ja osan vähentävän turvallisuutta. Negatiivisena tulevaisuuden kehityksenä nähtiin esimerkiksi rikollisen yhteisöllisyyden kuten jengi-ilmiön lisääntyminen. Tulevaisuudessa katsottiin erityisesti korostuvan trendin, jossa yhteisöt tulevat koostumaan ryhmistä, jotka ovat muodostuneet kiinnostuksesta tiettyä elämäntilaa tai harrastusta kohtaan. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii esimerkiksi vastauksissa mainittu viinikerhojen ja yleisestikin järjestötoiminnan yleistuminen. Myös kommunikointimuodot tulevat muuttumaan. Nykyisin yhteisöllisyys merkitsee kasvokkain oloa, mutta tulevaisuudessa kommunikoidaan yhä enemmän kasvottomasti esimerkiksi internetin välityksellä.

Toisena tyypillisenä tulevaisuuden yhteisöllisyyden piirteenä pidettiin pienen perheyhteisön korostumista. Myös talonmiesjärjestelmän uskottiin tulevan yhä enenevässä määrin takaisin, mikä lisääisi yhteisöllisyyttä naapuristossa. Lisäksi asuinalueiden arveltiin muuttuvan yhteisöllisempään suuntaan. Esimerkiksi jo nyt monet asukkaat ovat mukana oman lähiönsä kehittämishankkeissa.

Tulevaisuudessa lisääntyviä yhteisöllisyyden muotoja ovat muun muassa:

- Järjestötoiminta ja muut ryhmät, jotka ovat muodostuneet kiinnostuksesta tiettyä elämäntilaa tai harrastusta kohtaan.
- Jengi-ilmiön lisääntyminen
- Perhekeskeisyyden lisääntyminen eli tiivis perheyhteisö
- Naapuruusyhteisöt
- Yhteisöjen uudet kommunikaatiomuodot: kommunikointi kasvottomasti esim. internetin välityksellä

Mikäli kuitenkin heikkenevän yhteisöllisyyden trendi tulee toteutumaan täysin väitteen tapaan ja uudet positiiviset yhteisöllisyyden muodot eivät kykene korvaamaan vanhoja yhteisöllisyyden muotoja, katsotaan trendillä olevan jonkin verran negatiivista vaikutusta (47 prosenttia vastaajista) tai suuri negatiivinen vaikutus turvallisuuteen (38 prosenttia vastaajista).

Tekninen valvonta

Toinen asiantuntijoille esitettävä väittämä liittyi teknisen valvontaan. Asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan seuraavaa väittämää: Vuonna 2015 teknisten valvontalaitteiden käyttö on lisääntynyt rikosten ennaltaehkäisyssä. Vastausten perusteella tämän trendin nähtiin toteutuvan erittäin selkeästi. Kaikki asiantuntijat olivat sitä mieltä, että tekninen valvonta tulee lisääntymään joko hyvin todennäköisesti tai todennäköisesti.

Sen sijaan jonkin verran hajontaa syntyi kysyttäessä teknisen valvonnan lisääntymisen toivottavuutta. Suurin osa (noin 78 prosenttia vastaajista) piti teknisen valvonnan lisääntymistä toivottavana tai hyvin toivottavana trendinä. Toisaalta reilut 30 prosenttia vastaajista katsoi trendin oleva epätoivottava.

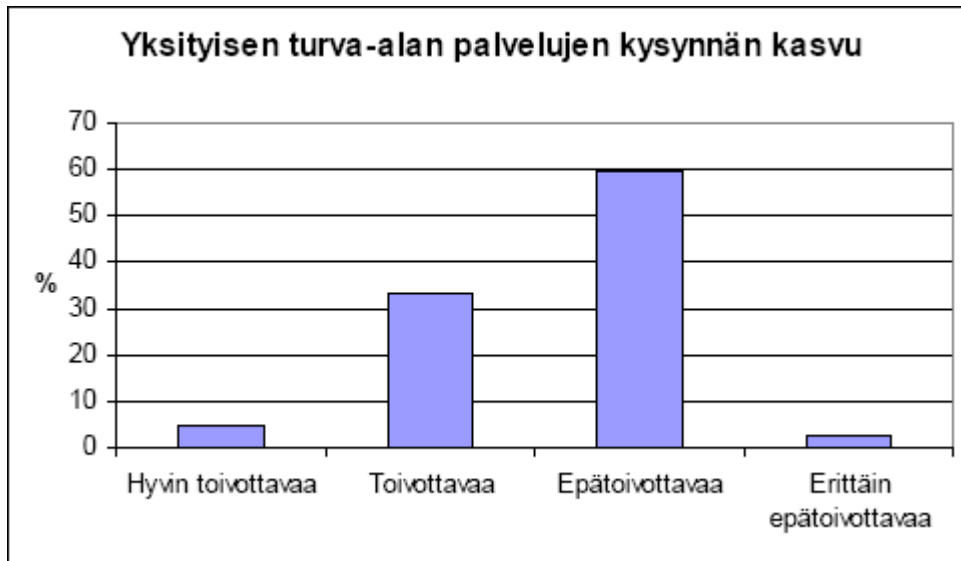
Tarkasteltaessa vastauksia vastaajaryhmittäin löytyi jokaisesta vastaajaryhmästä muutamia vastauksia, joissa teknisen valvonnan lisääntymistä pidetään epätoivottavana. Negatiivisimmin teknisen valvonnan lisääntymiseen suhtautuivat kuitenkin tutkijat. Tutkijat toivat esille esimerkiksi sen näkökulman, että teknisten valvontalaitteiden lisääntyminen voi lisätä ihmisten kokemaa subjektiivista turvattomuuden tunnetta. Tästä syystä onkin varmasti tulevaisuudessa tärkeää tutkia objektiivisen turvallisuuden lisääntymisen lisäksi myös sitä, kuinka eri asiat vaikuttavat ihmisten subjektiiviseen turvallisuuden tunteeseen sekä yleensäkin tutkia tarkemmin objektiivisen ja subjektiivisen turvallisuuden käsitteitä. Kun vastaajilta kysyttiin teknisen valvonnan lisääntymisen vaikutusta turvallisuuteen katsoi kuitenkin jopa 80 prosenttia vastaajista tämän trendin vaikuttavan positiivisesti turvallisuuteen. Teknisten valvontalaitteiden käytön lisääntymistä pidettiin siis sekä todennäköisenä että toivottavana kehityksenä.

Yksityinen turva-ala

Koska turvallisuusaiheisten tulevaisuusverstaiden tulosten mukaan on havaittavissa viitteitä siitä, että yksityisen turva-alan palvelujen kysyntä tulee kasvamaan, päätettiin asiaa selkeyttää myös turvallisuuskyselyssä seuraavan väittämän avulla: Vuonna 2015 käytetään yhä enemmän yksityisiä turva-alan palveluja niin omaisuuden kuin henkilöiden suojeluun. Myös tämän trendin toteutumista pidettiin selkeästi todennäköisenä. Kaikki vastaajat katsoivat yksityisen turva-alan palvelujen kysynnän kasvun olevan joko todennäköistä tai hyvin todennäköistä. Sen sijaan 62 prosenttia vastaajista katsoi yksityisen turva-alan palvelujen kysynnän kasvun olevan epätoivottavaa (kuva 9). Epätoivottavimpana tämän trendin kehitystä pitivät sosiaali- ja terveysalan edustajat sekä tutkijat. Kuva 10 osoittaa kuitenkin, että trendin epätoivottavuudesta huolimatta vain noin 30 prosenttia vastaajista katsoi turva-alan palvelujen kasvun vaikuttavan negatiivisesti turvallisuuden kehittymiseen.

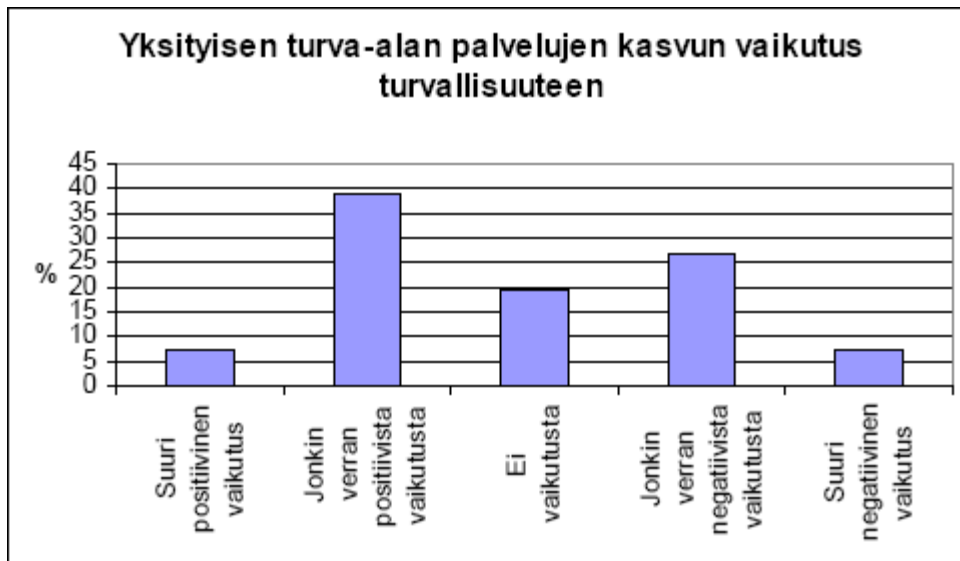
Mistä sitten johtuu se, että asiantuntijoiden vastaukset poikkesivat hyvin paljon toisistaan kysyttäessä yksityisen turva-alan palveluiden kysynnän kasvun vaikutusta turvallisuuteen? Asiaan ei voi yksiselitteisesti vastata tämän kyselyn pohjalta, vaan asia vaatisi jatkoselvitystä esimerkiksi Delfoi-tutkimuksen avulla. Tutkimustulokset voivat

kuitenkin heijastaa sitä ajatusta, että yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito mielletään poliisin vastuualueeksi. Eräänä syynä trendin epätoivottavuuteen saattaakin olla se, että turva-alan palvelujen kysynnän kasvu voi olla signaali siitä, että ollaan menossa kohti sellaista yhteiskunnallista tilannetta, jossa turvallisuutta saa vain turvallisuuspalveluja ostamalla.

Kuva 9. Yksityisen turva-alan palvelujen kysynnän kasvun toivottavuus vuonna 2015.

Asia on kuitenkin hyvin kompleksinen ja mahdollisesti siitä syystä jopa 20 prosenttia vastaajista valitsikin vaihtoehdon: ”ei vaikutusta turvallisuuteen”. Vastaajista yksityisen turva-alan edustajat, poliisiviranomaiset sekä muut turvallisuusalan viranomaiset katsoivat keskimääräistä enemmän yksityisen turva-alan kasvulla olevan positiivisia vaikutuksia turvallisuuteen. Negatiivisimmin trendiin suhtautuivat sosiaali- ja terveysviranomaiset. Yleisesti ottaen voidaan yksityisen turva-alan palvelujen kysynnän kasvussa helposti nähdä sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia turvallisuuskehitykseen. Yhtäältä yksityisen turva-alan palvelut voivat estää esimerkiksi murtoja. Tämä lisää selkeästi turvallisuutta yhteiskunnassa. Toisaalta mikäli yhä useampi ihminen katsoo parhaakseen suojautua ulkopuoliselta maailmalta esimerkiksi hälyttimin, syntyykin yhteiskuntaan äkkiä tilanne, jossa tavallinen ihminen joutuu elämään itse ”kaltereiden takana” tunteakseen olonsa turvalliseksi. Tällaista yhteiskunnallista kehitystä suuri osa ihmisistä haluaakin välttää, ja siksi myös suuri osa vastaajista ei toivo yksityisen turva-alan palvelujen kysynnän kasvavan. Nämä aspektit tulivat esille muun muassa turvallisuuden tulevaisuusverstaissa. Lisäksi eräänä negatiivisuutta lisäävänä tekijänä saattaa olla myös se, että yksityisen turva-alan palveluilla ei niinkään kyetä vaikuttamaan rikollisuuden syihin, vaan lähinnä turvapalvelun avulla puututaan turvattomuuden lisääntymisen synnyttämiin oireisiin.

Kuva 10. Yksityisen turva-alan palvelujen kysynnän kasvun vaikutus turvallisuuteen.

Turvallisuustietous ja –kasvatus

Kolmas mahdollinen turvallisuuteen liittyvä tulevaisuudenkuva on se, että ryhdytään turvallisuustietoutta lisäämällä vaikuttamaan ihmisen omiin mahdollisuuksiin oman turvallisuutensa lisäämiseen. Siksi tätä teemaa kysyttiin myös turvallisuuskyselyssä seuraavan väitteen avulla: Jotta ihminen kykenisi paremmin itse vaikuttamaan oman turvallisuutensa lisäämiseen ja kyetäkseen sietämään paremmin turvattomuutta ollaan vuoteen 2015 mennessä kouluissa ryhdytty opettamaan turvallisuustietoutta ja –kasvatusta valistamalla ihmisen oman vastuun rajoista ja toisaalta erilaisista vaikutusmahdollisuuksista. Turvallisuustietouden ja –kasvatuksen opettamista tulevaisuudessa kouluissa piti selkeästi suurin osa vastaajista todennäköisenä. Epätodennäköisimpänä tämän trendin toteutumista pitivät poliisiviranomaiset, todennäköisimpänä trendin toteutumista pitivät sosiaali- ja terveysviranomaiset sekä tutkijat. Muutama vastaajista piti tämän trendin toteutumista kuitenkin epätodennäköisenä. Todennäköisyyden uskottiin nousevan, mikäli tällaisia turvallisuustietousopintoja saadaan sisällytettyä johonkin nykyisistä oppiaineista kuten yhteiskuntaoppiin.

Lähes 90 prosenttia vastaajista piti turvallisuustietouden ja –kasvatuksen opetusta kouluissa tulevaisuudessa kuitenkin toivottavana trendinä. Tällä keinoin nuori voisi jo varhaisessa vaiheessa saada käsityksen siitä, kuinka omilla toimilla voidaan todellisuudessa vaikuttaa omaan turvallisuuteen – millä asioilla voidaan lisätä turvallisuutta ja mitä asioita tulee välttää. Näin turvallisuustietouden ja –kasvatuksen opetuksella voisi olla positiivinen vaikutus turvallisuuden kehittymiseen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Poliisin ennaltaehkäisevän työn lisääntyminen

Poliisin rooli turvallisuusalalla on perinteisesti paljolti ollut reaktiivinen eli poliisi ryhtyy useimmiten toimintaan vasta esimerkiksi rikoksen tapahduttua. Toki nykyäänkin poliisin tehtäviin kuuluu ennaltaehkäisevä toiminta, josta esimerkkinä korttelipoliisitoiminta sekä poliisien pitämät luennot peruskoulujen oppilaille. Tästä huolimatta niin poliisi omissa strategioissaan samoin kuin esimerkiksi turvallisuuden tulevaisuusverstaiden asiantuntijat ovat korostaneet sitä, että poliisin työtä tulisikin kehittää entistä ennaltaehkäisevämpään suuntaan. Myös turvallisuuskyselyn tulos viittaa siihen, että poliisin ennaltaehkäisevän työn lisääntymisellä olisi selkeästi positiivinen vaikutus turvallisuuteen.

Vastaajien mielipidettä poliisin ennaltaehkäisevästä työstä kysyttiin seuraavan väittämän avulla: Poliisin työ on aikaisemmin painottunut reaktiivisuuteen eli poliisi reagoi vasta rikoksen tapahduttua. Vuonna 2015 on kuitenkin ennaltaehkäisevä työ lisääntynyt merkittävästi poliisi työssä.

Kun samaan aiheeseen liittyen vastaajilta kysyttiin arviota poliisin ennaltaehkäisevän työn lisääntymisen todennäköisyydestä, piti noin puolet vastaajista tämän trendin toteutumista epätodennäköisenä. Skeptisimpiä tämän trendin toteutumiselle olivat sosiaali- ja terveysalan edustajat sekä tutkijat. Yleisimpänä syynä trendin toteutumisen epätodennäköisyydelle pidettiin poliisin resurssien vähyyttä. Katsottiin, että nykyisillä resursseilla ei kyetä lisäämään ennaltaehkäisevää työtä, sillä muutoin poliisin muut työt voisivat kärsiä. Sen sijaan uskottiin selkeästi poliisin osaamiseen ja kykyyn lisätä ennaltaehkäisevää työtä, mikäli varoja tähän saataisiin lisää.

Kaikki vastaajat näkivätkin poliisin ennaltaehkäisevän työn lisääntymisen joko hyvin toivottavana (62 prosenttia vastaajista) tai toivottavana (32 prosenttia vastaajista). Tämä osoittaa sen, kuinka tärkeänä turvallisuutta lisäävänä tekijänä asiantuntijat pitävät ennaltaehkäisevää poliisin toimintaa. Mikäli poliisin resursseja ei ole mahdollista lisätä, täytyykin tulevaisuudessa miettiä sitä kysymystä, olisiko olemassa joitakin ennaltaehkäisevän työn muotoja, jotka eivät toteutuakseen vaatisi suurta poliisin resurssien lisäystä.

Mitä sitten tällainen poliisin ennaltaehkäisevän työn katsottiin sisältävän? Tutkimustuloksista on erotettavissa neljä eri poliisin ennaltaehkäisevän työn osa-aluetta, jotka vastaajien mielestä lisäisivät turvallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa:

1. Ensinnäkin vastauksista korostui varhaisen vuorovaikutuksen tärkeys. Esimerkiksi pienyhteisöihin kaivattiin lähipoliisi-järjestelmää. Kaivattiin poliisin läsnäoloa ja osallistumista pienyhteisöjen elämään, millä olisi myös lapsia ja nuoria kasvattava puoli. Lisäksi ihmiskontaktien luominen olisi tärkeää myös tiukan virantoimituksen ulkopuolella. Varhaiseen vuorovaikutukseen ja ennalta

ehkäisevään työhön liittyy myös poliisin läheinen yhteistyö esimerkiksi sosiaali-, terveys- ja kouluviranomaisten kanssa. Myös kouluissa ja yleensäkin nuorison parissa tehtävä valistus katsottiin hyödylliseksi ja tärkeäksi. Lisäksi monissa vastauksissa korostui se, että toivottiin enemmän poliisin näkyvyyttä ja erityisesti poliisin jalkautumista.

2. Toinen selkeä ennaltaehkäisevän työn osa-alue oli poliisin turvallisuusneuvonta. Asiantuntijat näkivät, että poliisin tulee olla mukana kuntien turvallisuussuunnittelussa sekä yhdyskuntasuunnittelussa. Samoin korostettiin myös toimintaa, jossa poliisi jakaa neuvoa yrityksille ja kansalaisille rikoksentorjunnasta. Tällainen toiminta voisi tapahtua esimerkiksi esitelmien ja esitteiden avulla.
3. Myös poliisin tiedottamista pidettiin tärkeänä ennaltaehkäisevänä poliisin toimenä. Vastauksista heijastuu se, että kansalaiset haluavat poliisin tiedottavan työstään ja järjestävän tietoiskuja. Myös tieto mahdollisista tulevaisuudenkuvista olisi haluttavaa.
4. Neljäntenä tärkeänä ennaltaehkäisevän työn elementtinä pidettiin järjestäytyneen rikollisuuden toiminnan ehkäisemistä. On tärkeää esimerkiksi estää huumekauppoja ja tukkia huumereittejä. Tämän toiminnan kehittämistä kohtaan nousi kuitenkin suureksi kynnyskysymykseksi poliisin resurssien vähäisyys. Asiantuntijat uskoivat poliisilla olevan hyvät menetelmät ja osaamista järjestäytyneen rikollisuuden toiminnan ehkäisemiseksi, mutta lisäresurssien puuttuessa tällaisen toiminnan kehittäminen on vaikeaa.

Poliisin ennaltaehkäisevän työn tulisi sisältää muun muassa:

- Varhainen vuorovaikutus erityisesti lasten ja nuorison parissa
- Poliisin näkyvyyden lisääntyminen
- Turvallisuusneuvonta
- Tiedottaminen
- Järjestäytyneen rikollisuuden toimien estäminen

2.3 SWOT-analyysi suunnitellusta ennakointiohjelmasta

Turun poliisitalolla järjestettiin 28.10.2003 esiselvityshankkeen loppuseminaari. Seminaarin tarkoituksena oli esitellä turvallisuusalan toimijoille POLTU -esiselvityshankkeen tuloksia, antaa toimijoille mahdollisuus kommentoida ja arvioida tulevaa ennakointiohjelmaa sekä edistää turvallisuusalan toimijoiden verkostoitumista. Seminaari oli suunnattu niille potentiaalisille tahoille, joiden katsottiin voivan olla

kiinnostuneita tulevasta sidosryhmäyhteistyöstä Länsi-Suomen poliisin kanssa. Seminaarissa esiteltiin esiselvityshankkeen tulokset, jonka jälkeen osallistujat siirtyivät kahteen pienryhmään keskustelemaan poliisille suunnitellusta ennakointiohjelmasta. Keskustelun aikana syntyneiden päätelmien, kommenttien ja arvioiden avulla ryhmän tehtävänä oli laatia suunnitellusta ennakointiohjelmasta SWOT-analyysi. Ryhmätöissä syntyneiden SWOT-analyysien tulokset esitetään taulukossa 1.

Ennakointiohjelman vahvuuksina painotettiin erityisesti turvallisuusalan toimijoiden sitoutumista ja yhteistyön lisääntymistä, eri toimijoiden tehtävien tuntemuksen lisääntymistä sekä yhteisen arvopohjan vahvistumista. Vahvuutena pidettiin myös sidosryhmäyhteistyön toimimista eräänlaisena jakelukanavana tiedon ja hyväksi koettujen keinojen levittämiseksi. Ennakointiohjelman avulla kyetään myös synnyttämään strategista ajattelua turvallisuusviranomaisten yhteistyönä. Lisäksi ennakointiohjelman katsottiin tuottavan materiaalia, jota kyetään käyttämään hyödyksi oman organisaation koulutuksessa.

Ennakointiohjelman heikkoutena pidettiin sitä mahdollisuutta, että tuleva sidosryhmä ei ehkä ole tarpeeksi laajapohjainen. Heikkoutena pidettiin myös sitä, että tällä hetkellä viranomaisilla ei ole olemassa järjestelmää mitata ennaltaehkäisevää työtä ja sen hyötyjä. Heikkoutena mainittiin myös se, että ennakkoinnin avulla ei kyetä ennakoimaan äkillisiä tapahtumia eli ns. viljeljiä kortteja. Lisäksi ennakointiohjelma voi joidenkin silmissä näyttäytyä lähinnä uutena ”isoveljen” valvontajärjestelmänä.

Ennakointiohjelman mahdollisuuksia tuli keskusteluissa esille monia. Sen katsottiin esimerkiksi lisäävän verkostoitumista yli sektorirajojen vaikka itse konkreettiset toimet tapahtuvatkin sektorikohtaisesti. Ennakkoinnin katsottiin myös toimivan viitekehyksenä kokonaisvaltaiseen suunnitteluun ja lisäresurssina organisaation omassa suunnittelujärjestelmässä. Ennakointiohjelman avulla voidaan myös löytää uusia keinoja vaikuttaa tulevaisuuteen ja saavuttaa yhteistyön avulla konkreettisia vaikutuksia. Lisäksi ennakointiohjelman mahdollisuutena on lisätä yhteistyömahdollisuuksia yhtäältä eri koulutusyksiköiden kanssa sekä toisaalta koulutusyksiköiden ja muiden viranomaisten välillä.

Ennakointihankkeen uhkia ilmeni keskusteluissa myös useita. Esimerkiksi turvallisuusajatusten ja – ideoiden täytäntöönpano voi kangerrella. Pidemmällä aikavälillä asiantuntijaryhmässä voi olla myös konsensuksen vaara ja saatetaan helposti hirttäytyä yhteen kuvaan. Uhkana nähtiin myös se, että sidosryhmätyöskentelyn pohjatieto voi olla liian kapea-alaista. Samoin esimerkiksi julkisuuslaki voi vaikuttaa siihen, että ennakkoinnissa jäädään liian yleiselle tasolle. Ennakkoinnin ja verkostoitumisen haasteina pidettiin myös nykyistä johtamistaitoa ja jäykkää sektoriajattelua. Lisäksi arvioitiin, että tulevassa sidosryhmässä voi olla vapaamatkustajia tai asenneongelmallaan yhteistyötä romuttavia toimijoita.

Taulukko 1. Loppuseminariin osallistuneiden sidosryhmien SWOT-analyysi poliisille suunnitellusta ennakointihankkeesta.

Vahvuudet

- viranomaisyhteistyön lisääntyminen ja toimijoiden sitoutuminen
- eri toimijoiden tehtävien tuntemuksen lisääntyminen
- toimii jakelukanavana tiedon ja hyväksi koettujen keinojen levittämiseksi
- ennakointiohjelman avulla syntyy strategista ajattelua turvallisuusviranomaisten yhteistyönä
- yhteistyö vahvistaa yhteistä arvopohjaa
- tuottaa materiaalia oman organisaation koulutukseen

Heikkoudet

- verkosto ei mahdollisesti ole tarpeeksi laajapohjainen
- tällä hetkellä viranomaisilla ei järjestelmää mitata ennaltaehkäisevää työtä (esim. tulospalkkaus)
- äkillisten muutosten ennakointi on vaikeaa (vrt. Myyrmanni)
- ohjelma voi ulkopuolisten silmissä näyttäytyä uutena ”isoveljen” valvontajärjestelmänä

Mahdollisuudet

- verkostoituminen yli sektorirajojen (konkreettiset toimet sektorikohtaisia) olematta silti liian yleisellä tasolla
- yhteistyön avulla saadaan konkreettisia vaikutuksia aikaan
- voi toimia viitekehyksenä kokonaisvaltaiseen suunnitteluun
- sidosryhmän yhteisten näkemysten julkituonti voi tuoda laajempaa painoarvoa asialle
- lisäresurssi omaan suunnittelujärjestelmään
- ennakointiohjelman avulla löydetään uusia keinoja vaikuttaa tulevaisuuteen
- yhteistyömahdollisuudet eri koulutusyksiköiden kanssa
- yhteistyömahdollisuudet koulutusyksiköiden ja muiden viranomaisten välillä esim. laillisuuskasvatuksessa

Uhat

- turvallisuusajatusten ja -ideoiden täytäntöönpano voi kangerrella
- pohjatieto voi olla liian kapea-alaista ja esimerkiksi julkisuuslain vuoksi liian yleistä
- voidaan helposti hirttäytyä yhteen kuvaan
- sidosryhmässä voi olla mukana vapaamatkustajia tai asenneongelmallaan yhteistyötä romuttavia toimijoita
- tuo haasteita johtamistaitoon ja tavanomaiseen sektoriajatteluun (onnistuessaan mahdollisuus)
- ministeriöissä vielä jäykemmät sektorirajat kuin alueellisesti
- pidemmällä aikavälillä asiantuntijaryhmässä voi olla konsensuksen vaara
- ennakointi ei pitkän aikajänteen vuoksi voi olla kovin tarkkaa

- Voidaanko loppujen lopuksi kansainvälisiin trendeihin vaikuttaa?

3 Vuosi 2004

Vuonna 2004 POLTU –hankkeen ohjelmassa oli yksi seminaari. Tämä 15.4.2004 Turun poliisitalolla järjestetty tilaisuus toimi *Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa* –hankkeen (POLTU) sidosryhmäverkoston käynnistysseminaarina. Seminaarin kutsuttiin kaikki ne tahot, jotka olivat osallistuneet POLTU –hankkeen esiselvitysvaiheeseen vuonna 2003. Seminaariin osallistui 71 henkilöä. Sidosryhmäverkosto koostuu sekä perinteisistä turvallisuusalan- (poliisi, palokunta ja maanpuolustus) että hyvinvointi- ja sosiaalialan toimijoista (sosiaali-, terveys- ja koulusektori). Viranomaisia on mukana niin kunta-, lääni- kuin ministeriötasolta. Mukana on myös runsaasti turvatekniikkaa ja -palveluita tuottavia ja käyttäviä yrityksiä sekä kansalaisjärjestöjä.

Seminaarin tavoitteena oli kartoittaa turvallisuusalan toimintaympäristöä ja selvittää trendejä, jotka tässä ympäristössä vaikuttavat. Työskentelyn pohjana käytettiin POLTU –hankkeen esiselvitysraportissa (ks. luku 2) esille nousseita ilmiöitä ja trendejä.

Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa 3.1 palautetaan mieliin seminaarin tavoitteet ja kysymyksenasettelu sekä tutustutaan työryhmien tuottamiin tuloksiin. Luvussa 3.2 vedetään yhteen mitä yhteiskunnassa vaikuttavia trendejä seminaarin osallistujat löysivät ja eritellään vielä ryhmien löytämiä positiivisia ja negatiivisia trendejä.

Hankkeen tämän vaiheen raportointiin liittyvät myös kaksi tämän koosteraportin lopussa olevaa liitettä (liitteet 1 ja 2). Ensimmäisessä taustoitetaan huhtikuussa 2004 järjestetyn seminaarin järjestämishetken yleistä ilmapiiriä ja erityisesti mediassa tällöin pinnalla olleita seikkoja, joiden esillä ololla saattoi olla vaikutusta seminaarin lopputuloksiin. Lisäksi liitteessä on koottuna muutamia POLTU -hankkeen ohjausryhmän keskinäisissä keskusteluissa esille tulleita yleisiä hankkeeseen liittyviä asioita. Liite 2 esittelee vertailun vuoksi tiivistetysti muutamia muita vuoden 2004 loppuun mennessä ilmestyneitä koti- ja ulkomaisia turvallisuusalan tulevaisuusraportteja.

3.1 Huhtikuun 2004 seminaarin tulokset teemaryhmittäin

Tässä luvussa käsitellään 15. 4. 2004 pidetyn seminaarin tuottamia tuloksia. Jokaisen teemaryhmän osalta kerrataan seminaarissa esille tulleiden trendien koostekalvo sekä käsitellään myös sellaisia ryhmissä esille nousseita trendejä, jotka eivät tälle koostekalvolle mahtuneet.

Seminaarin osallistujat jakautuivat omien asiantuntijuusalueidensa mukaisesti kolmeen teemaryhmään ja pohtivat kukin omasta näkökulmastaan turvallisuusympäristön tilaa ja

siihen vaikuttavia seikkoja. Teemaryhmät oli muodostettu hankkeen edellisessä vaiheessa toteutetun esiselvityksen tulosten perusteella. Teemaryhmät olivat:

1. ennaltaehkäisevä työ ja elinympäristön turvallisuus
2. sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen
3. yhteiskunnalliset muutokset ja yleinen turvallisuus

Tavoitteena oli ensin syventää teemaan liittyvää näkemystä ja sen jälkeen pohtia teemaan liittyviä indikaattoreita. Jokaisessa ryhmässä toimintaohjeistus oli samanlainen. Kunkin ryhmän tuli käsitellä annettua kysymystä seuraavien ohjeiden mukaan:

1. Kirjoita annettuihin paperilappuihin mielestäsi 8 tärkeintä teemaasi liittyvää toimintaympäristössä olevaa trendiä, jotka vaikuttavat turvallisuutta vähentävästi/lisäävästi.
2. Jokainen kiinnittää vuorollaan nämä 8 paperilappua taululle ja perustelee muulle ryhmälle valintansa. (Mikäli taulussa on jo jokin sama trendi kuin itselläsi, kiinnitä tämä lappu samaan kohtaan tämän toisen lapun kanssa)
3. Jokainen ryhmän jäsen saa 6 pientä tarralappua, jotka kukin henkilö kiinnittää taululle mielestään tärkeimpien turvallisuustrendien viereen.
4. Ryhmä valitsee itselleen puheenjohtajan. Puheenjohtaja laskee yhdessä vetäjän kanssa, mitkä 10 trendiä saivat eniten ääniä ja kirjoittavat kyseiset trendit kalvolle sen vasempaan laitaan.
5. Ryhmä miettii yhdessä, mitkä mittarit/indikaattorit soveltuvat parhaiten kunkin 10 trendin kehityksen seuraamiseen. Puheenjohtaja kirjoittaa nämä indikaattorit kalvolle kunkin trendin oikealle puolelle.
6. Puheenjohtaja esittää ryhmätöiden tulokset lopuksi muille ryhmille seminaarisalissa.

Seuraavissa alaluvuissa esitellään jokaisen kolmen ryhmän seminaarissa esittämät yhteenvetokalvot, käydään läpi ryhmien käymää pohdintaa ja tutkaillaan esille nousseita teemoja.

3.1.1 Teemaryhmä 1: Ennaltaehkäisevä työ ja elinympäristön turvallisuus

Teemaryhmä 1 päättyi seuraavanlaiseen lopputulemaan:

Trendi	Indikaattorit
Yhä nuorempien päihteiden käyttö	- Nuorten määrä selviämisasemilla - Ilmoitukset sosiaaliviranomaisille - Puuttumiskerrat hätäkeskuksessa - Kyselyt ja kartoitukset nuorille päihteiden käytöstä - Ilmoitukset kotiin alaikäisistä
Piittaamattomuus ja välinpitämättömyys	- Kyselyt, kartoitukset ja turvallisuustutkimukset - Mitä hätäkeskuksiin ilmoitetaan ⇒ tutkiminen - Ajokortin poisottamiset - Rikosten ja sakkojen lukumäärä - Katupartiot, omaishoito - Yhdistykset ym. vapaaehtoistyö - Viranomaisyhteistyö
Alueellinen tutkinta, kortteli- ja lähipoliisitoiminta	- Alue- ja korttelipoliisien lukumäärä - Alueellinen rikostilasto ja muu palaute - Vaikuttavuustutkimus - Kyselyt ym. ⇒ kartoitetaan ihmisillä
Sosiaalinen kontrolli	- Kotihälytykset ja perheväkivalta – lukumäärä - Hoitolaitokset ja palvelut ⇒ paljonko ja millaisia - Kansalaistoiminta ⇒ yhdistykset, talkoot - Mitä hätäkeskuksiin ilmoitetaan
Yhteistyö viranomaisten kanssa	- Verkostot ym. strategiat viranomaisten kesken - Järjestöt yhteistyössä viranomaisten kanssa - Aktiivisuus, vierailut - Koulu- ja kasvatuskuvioihin liittyvän yhteistyön määrä ja laatu
Lasten ja nuorten syrjäytyminen	- Koulumenestys ja poissaolot - Huostaanotot ja psykiatrisen hoidon määrä - Lastensuojelu: puuttumiset - Jättäytyminen palveluista (neuvolat) - Harrastukset ja mahdollisuudet niihin - Kyselyt ja kartoitukset kouluissa
	- Ylinopeus- ja rattijuopumustilastot - Liikennevirran ominaisuuksien seuranta - Onnettomuustutkintalautakunnat

Liikenneturvallisuuden parantaminen, ylinopeus, rattijuopumus	- Kuolleet ja loukkaantuneet - Tutkimus $\Rightarrow$ asenteet ym. - Teiden ominaisuudet (kunto ja laatu) - Ajoneuvojen kunto – valvonnan määrä - Liikennesuunnittelu - Turvavöiden käyttöprosentit - Kameravalvonnan määrä
Tutkimustiedon hyödyntäminen	- Tutkimusten määrä ja aihealueet - Tutkimusten tunnettavuus $\Rightarrow$ poikkisektoraalisuus ja –tieteellisyys
Monikulttuurisuus ja alakulttuurit	- Missä ihmiset asuvat (ketkä) - Tilastotieto - Tiedonkeruun ja tuntemuksen lisääminen $\Rightarrow$ kulttuurintutkimuksen määrä
Näkyvä poliisitoiminta	- Kyselyt ym. tutkimukset - Yleisöpalautte - Työajan käyttö - Tiedottamisen ja yhteistyön määrä

Ryhmän 1 mukaan ennaltaehkäisevässä turvallisuustyössä huomion keskipisteessä tulisi olla lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvät toimet. Päihteiden käyttö, niin lasten kuin vanhempienkin, nähtiin myös suurena ongelmien aiheuttajana. Äskettäin toteutettu alkoholin hinnanalennus on entisestään syventänyt ongelmaa ja ryhmä koki, että alkoholiin liittyvät turvallisuusongelmat, erityisesti pahoinpitelyt ja rattijuoppous, tulevat entisestään lisääntymään. Päihteiden käytön lisääntyminen johtaa myös muiden turvallisuusuhkien kasvuun. Huumeiden käytön seurauksena kasvaa myös rikollisuus, jolla rahoitetaan huumeiden käyttö. Huumekaupan myötä rikollisuuden luonne muuttuu samalla raaemmaksi ja röyhkeämmäksi. Päihteiden käyttö on myös järjestyshäiriöiden ja katuväkivallan lisääntymisen sekä liikenneturvallisuuden heikkenemisen taustalla. Tämän trendin kehittymiseen myötävaikuttavana tekijänä nähtiin myös yhteiskunnassa lisääntyvä piittaamattomuus.

Ryhmä pohti laajasti myös turvallisuusalan viranomaisten roolia. Turvallisuusalan viranomaisten välisen yhteistyön tärkeyttä korostettiin. Turvallisuuden tunteeseen ja realistisen näkemyksen muodostumiseen turvallisuustilanteesta vaikuttaa poliisin toiminta julkisuudessa sekä se, miten ja mitä tiedotetaan. Poliisin näkyvyyttä ja lähipoliisitoiminnan kehitystä pidettiin erityisen tärkeänä. Myös sitä missä yhteyksissä ja miten poliisi näkyy ja tiedottaa pohdittiin. Koettiin, että poliisin tulisi näkyä muulloinkin kuin vain katastrofitilanteiden sattuessa ja että poliisin tulisi entistä enemmän osallistua julkiseen keskusteluun.

Taulukkoon koottiin vain ryhmässä eniten huomiota saaneet trendit. Siksi paljon asioita jäi myös listan ulkopuolelle. Seuraavassa läpikäydään joitakin listan ulkopuolelle jääneitä

teemoja: seikkoja, jotka olivat saaneet työryhmän suorittamassa äänestyksessä ääniä, mutta eivät kuitenkaan nousseet lopulliselle listalle.

Huolta koettiin muun muassa lyhytnäköisen tehokkuusajattelun tunkeutumisesta kaikille yhteiskunnan aloille. Erilaiset taloudellisen tehokkuuden mittarit ja voitontavoittelu sopivat huonosti muiden muassa koulutuksen ja terveydenhuollon aloille, joissa suoraa panos-hyötysuhdetta on hankalaa jäljittää. Tästä huolimatta tehokkuusajattelu yleistyy näilläkin sektoreilla kiihtyvällä tahdilla.

Ryhmä toi esille epäilyksensä poliittisen päätöksentekoprosessin kyvyttömyydestä saada aikaan oikean suuntaisia päätöksiä. Ryhmässä koettiin, että julkisen sektorin osalta poliittinen päätöksenteko on irrallaan talouden realiteeteista ja että päätösten ja niistä johtuvien toimenpiteiden laatua ei valvota riittävästi. Julkisen sektorin varat ovat pienenemään päin ja tällöin tulisi ns. siltarumpupolitiikan sijaan keskittyä asioihin, jotka ovat oikeasti tärkeitä suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisen kannalta. Hyvien elämisen edellytysten ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden takaaminen yhteiskunnan jokaiselle jäsenelle riippumatta siitä, mikä on yksilön asema tai asuinpaikka, koettiin tärkeäksi. Nähtiin, että tutkimustiedolla on tulevaisuuden arvioimisessa ja päätösten hyvyyden arvioinnissa merkittävä rooli.

Eräänä ei-toivottavana ilmiönä nähtiin ”ei minulle mitään pahaa voi sattua” –ajattelun lisääntyminen. Tämän kaltainen ajattelu on omiaan vähentämään valmistautumista epätoivottavien asioiden varalle. Yleisen mielipideilmaston todettiin muuttuneen myös sallivammaksi päihteiden käytön suhteen. Tämä kehitys yhdistettynä sosiaalialan ja nuorisotyön resurssien vähenemiseen oli ryhmää huolestuttava seikka.

Työryhmä koki liikenneturvallisuuskysymykset tärkeiksi tulevaisuuden trendeiksi. Liikenteen määrän uskottiin lisääntyvän entisestään tulevaisuudessa ja täten myös liikenneturvallisuuteen liittyvien kysymysten merkitys tulee jatkossa kasvamaan. Teiden kuntoa tulisi parantaa ja teitä muutenkin suunnitella turvallisemmiksi. Liikennevälineiden kuljettajiin liittyvät liikenneturvallisuuden tekijät nousivat myös esille: erityisesti raskaan liikenteen kuljettajien väsymys on seikka, joka on riski liikenneturvallisuudelle. Eräänä liikenneturvallisuutta lisäävänä seikkana mainittiin syyskuun 2004 alusta voimaan tuleva lääkärien velvollisuus ilmoittaa poliisille havaitessaan potilaansa kyvyttömäksi kuljettamaan ajoneuvoa. Myös erilaiset tekniset apuvälineet saattavat tulevaisuudessa yleistyä. Esimerkkinä tällaisesta mainittiin aika ajoin julkisessakin keskustelussa esiintynyt alkolukko, joka estää auton liikkeellelähdön, jos kuljettajan veressä on alkoholia.

3.1.2 Teemaryhmä 2: Sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen

Teemaryhmä 2 päättyi seuraavanlaiseen lopputulemaan:

Trendi	Indikaattorit
Varhainen puuttuminen	- Resurssit, esim. huostaanottojen vähentyminen ja päihdeongelmaisten määrä
Erityisopetuksen resurssit	- Erityisopetuksen määrä ja laatu
Vanhemmuus	- Aikuissuhteen määrä ja laatu (korvaava vanhemmuus)
Hyvinvointivaltion kriisi	- Yhteiskunnallisten palvelujen määrä ja laatu vs. väestörakenne (vrt. Kohta 1)
Epäonnistumisen oikeus	- Mielenterveysongelmien ja väkivallan väheneminen
Yhteisöllisyys	- Lähikontaktin määrä ja laatu
Sosiaalinen eriarvoistuminen	- Tuloerot - Alueelliset erot - Sukupuolierot - Sukupolvierot - Vähemmistöryhmät
Ideaali- ja reaali maailman ero	- Kulttuurin tutkimus
Toimeentulon riittävyys	- Toimeentulotukien määrä ja kannustinloukkujen vähentäminen

Monikulttuurisuus	- Integraatio - Maahanmuuttajien työllisyysluvut, mielenterveysongelmat ja Rikollisuustilastot
-------------------	---

Tämän ryhmän työ erosi kahdesta muusta ryhmästä siten, että tehtävänanto oli rajatumpi. Ryhmässä käsitelty teema, sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen, oli esiselvitysvaiheen perusteella yksi päällimmäisistä turvattuun aiheuttavista tekijöistä. Tehtävänannon erilaisuudesta johtuen koostekalvo eroaa kahden muun ryhmän lopputulemasta sikäli, että tässä ei monessakaan kohdassa suoranaisesti nimitä trendiä, vaan kohdassa ”trendi” on useassa kohdassa ylöskirjattuna paremminkin korjausehdotus ryhmän pohdittavana olleeseen kysymykseen sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisystä.

Samoin kuin edellinen, niin myös tämä ryhmä kantoi huolta lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemisestä. Sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemisessä ennaltaehkäisevä työ on tärkeää. On helpompaa opastaa ja kannustaa hyvissä ajoin kuin korjata jo tapahtuneita vahinkoja. Parhaassa tapauksessa nuori omaksuu positiiviset ja kannustavat elämisen mallit kotoa, mutta kaikkien kohdalla kotiasiat eivät ole kunnossa ja on mahdollista, että joissakin perheissä syrjäytyminen siirtyy perintönä vanhemmilta lapsille. Näissä tapauksissa haasteena on katkaista vanhemmilta lapsille siirtyviä negatiivisia toimintamalleja ja käsityksiä yhteiskunnasta. Vanhempien ja muiden läheisten epäonnistuessa kasvatustehtävässään siirtyy vastuu yhteiskunnalle. Koulu on tässä tärkeässä roolissa ja koska ryhmä näki sosiaalisten verkkojen yhä ohentuvan tulevaisuudessa, tulee koulun rooli kasvatuskysymyksissä entisestään korostumaan. Heikommin menestyviä oppilaita tulee tukea, sillä kelkasta putoaminen, erityisesti uuden teknologian käytön hallitsemisessa, kasvattaa syrjäytymisen riskiä: yhteiskunnan muuttuessa yhä teknisemmäksi ja kansainvälisemmäksi on yksilön pärjätäkseen osattava yhä enemmän ja enemmän taitoja. Lisäksi keinoina sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemisessä nähtiin harrastusmahdollisuuksien tukeminen, ennaltaehkäisevän rikostorjunnan kehittäminen ja ensimmäisen vahingon jo päästyä tapahtumaan, vähäisten rikosten sovittelutoimet. Myös päihdetyössä ennaltaehkäisevät toimet ovat tärkeitä.

Toinen tätä ja ryhmää 1 yhdistävä tekijä oli näkemys siitä, että yhteisvastuullisuus on katomassa ja itsekeskeisyys kasvamassa. Tästä yhtenä osoituksena on kansalaisten vähentynyt kiinnostus demokraattiseen vaikuttamiseen.

Trendi, joka toistui tämänkin ryhmän työssä oli päihteiden käytön lisääntyminen. Keinona tästä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseen nähtiin ennaltaehkäisevä päihdetyö. Erona edellisen ryhmän työhön tämä ryhmä näki äskettäin toteutetussa alkoholin hinnanalennuksessa hyvääkin. Ryhmän 2 mielestä hinnanalennus vähensi alkoholin salakuljetusta ja tältä osin vaikutti rikollisuutta vähentävästi. Tämän kiittävän kommentin vastapainoksi ryhmä näki hallituksen noudattaman alkoholipolitiikan olevan linjatonta ja alkoholipoliittisen strategian olevan hukassa. Samaan aikaan pyritään vähentämään alkoholista aiheutuvia haittoja kun muutetaan alkoholin verokohtelua väkevien juomien käyttöä suosivaksi.

Ryhmä oli huolissaan myös hyvinvointivaltion rahoituksen tulevaisuudesta. Ikärakenteen muutos nostaa eläke- ja sairaanhoitokuluja ja tämä muutos ei saisi tapahtua nuorisotoimen resurssien kustannuksella. Koettiin, että jo nykytila kouluissa on huono. Henkilökunnalla on jatkuva kiire, eikä lapsille ole riittävästi aikaa. Koulumailma elää suurten paineiden ja odotusten alla. Jokainen koulu pyrkii erikoistumaan johonkin erikoisalalle ollakseen houkutteleva, muuta samalla koulun kasvatuksellinen rooli on heikkenemässä. Ryhmä oli huolissaan koulun perustehtävän unohtumisesta. Yhtenä ratkaisuna julkisen sektorin resurssipulaan nähtiin kunnan ja kolmannen sektorin toimijoiden välisen yhteistyön parantuminen. Erityisesti sosiaalialalla yhteistyöllä nähtiin olevan mahdollisuuksia.

Asennoitumisen muutoksen tarve suomalaisessa yhteiskunnassa tuli esille ryhmän työssä. Kansainvälistymisen seurauksena suomalainen yhteiskunta tulee muuttumaan ja erilaiset intressit ja prioriteetit tulee hyväksyä. Tähän liittyen myös turvallisuuspoliittisen ajattelun tulisi muuttua. Jonkinlaista muutosta suomalaisessa turvallisuusajattelussa onkin jo näkyvissä. Kriminaalipoliittisen ilmaston kiristymisen nähtiin yhtenä, hieman huolestuttavana, merkinä tästä.

3.1.3 Teemaryhmä 3: Yhteiskunnalliset muutokset ja yleinen turvallisuus

Teemaryhmä 3 päättyi seuraavanlaiseen lopputulemaan:

Trendi	Indikaattorit
Tietoyhteiskunnan haavoittuvuus	- Virusten ja tietoturvahyökkäysten määrä - Teknisten valvontalaitteiden määrä (valvontakamerat)
Yhteistyö ja verkostoituminen	- Suunnitelmat - Osallistujat - Laadulliset arviot
Hyvinvointi-yhteiskunnan kriisi	- Pitkäaikaistyöttömyys - Päihdeongelmaisten määrä - Yhteiskunnan rahoitus - Toimeentulotukea saavien määrä
Maahanmuutto	- Tilastot - Maahanmuuttajiin kohdistuneet ja heidän tekemänsä rikokset - Maahanmuuttajien syrjäytyminen - Turvakotien käyttö
Tiedottaminen	- Laadulliset arviot
Ammattirikollisuuden ja rikollisjärjestöjen nousu	- Keskusrikospoliisin tilastot (ryhmien ja toimijoiden määrä sekä laatu)
Perheiden ja yhteisöllisyyden mureneminen	- Huostaanotot - Avioerojen määrä
Poliisitoimen resurssit	- Budjetti ja sen jakaantuminen - Panostus turvallisuuteen kokonaisuutena
Päihteiden käyttö	- Tilastot - Kulutus - Alkoholiin liittyvät rikokset - Hoitoonohjaukset, päihdeklinit

Perhe ja kasvatus	- Lasten psykoterapia - Lastensuojelutoimenpiteet
-------------------	--

Tämän ryhmän tarkastelunäkökulma oli laajempi kuin kahdessa aikaisemmassa ryhmässä. Ominaista ryhmän työlle oli sellaisten trendien esilletulo, joita kansainvälistyminen tuo tullessaan. Myös joitakin Suomen sisäisiä trendejä käsiteltiin. Kotimaisten trendien osalta ryhmän tulokset olivat jokseenkin samankaltaisia kuin kahdessa aikaisemmassakin ryhmässä. Perheen ja kasvatuksen roolia lasten kasvatuksessa korostettiin, alkoholin ja huumeiden käytön aiheuttamat ongelmat huomioitiin ja myös hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta oltiin huolissaan.

Kasvavan kansainvälisyyden ohella teemoja, jotka olivat ominaisia juuri tälle ryhmälle olivat erityisesti tietoturvallisuuteen liittyvät kysymykset. Teknistyvässä yhteiskunnassa yhteiskunnan tukitehtäviä hoidetaan entistä enemmän automaattisesti. Järjestelmien monimutkaistuminen ja tämän johdosta uhkaava huononeva hallittavuus ja haavoittuvuus – esimerkiksi tietokoneviruksien vuoksi – olivat tekijöitä, jotka tässä kehityksessä arveluttivat ryhmän jäseniä.

Hyviäkin puolia tekniikan kehittämisessä nähtiin. Teknisten valvonta- ja tunnistelaitteiden yleistyminen koettiin turvallisuutta lisäävänä seikkana. Lisäksi tekniikan kehittyminen ylipäänsä nähtiin hyvänä asiana.

Mediahysteria ja sensaatiohakuisuus oli eräs kiinnostava teema, joka tuli tämän ryhmän työssä esille. Tällä tarkoitetaan median sensaatiohakuisuutta, tapaa esittää pienikin sattumus katastrofin kaltaisena tapauksena. Tämä lisää yleistä turvattomuuden tunnetta ihmisissä. Ensimmäisessä ryhmässä mainittu poliisin tapa tiedottaa ja osallistua julkiseen keskusteluun liittyy myös tähän teemaan.

Myös tässä ryhmässä tuli esille monia teemoja koostelistassa esiteltyjen lisäksi. Näistä osa liittyi kasvavaan kansainvälisyyteen ja osa Suomen sisäiseen kehitykseen. Kansainvälisten trendien osalta huomioitiin muun muassa Venäjän ja Suomen välisen elintasokuilun jyrkkyys. Tämän epäiltiin aiheuttavan tulevaisuudessa ongelmia Suomessa. Jo nyt jotkin lähialueiden ongelmat heijastuvat Suomeen. Tällaisia ovat muun muassa lähialueilla vaikuttavien rikollisjärjestöjen toiminnan levittäytyminen Suomeen, HIV –tartuntojen lisääntyminen ja ympäristöriskien kasvu esimerkiksi Suomenlahden lisääntyneen öljynkuljetusliikenteen tai arveluttavassa kunnossa olevien ydinvoimalaitosten myötä.

Myös EU:n etelä –ja itärajoilla mahdollisesti puhkeavat konfliktit sekä Islamilaisten ja länsimaiden mahdollisesti kiristynvä vastakkainasettelu saattavat heijastua suomalaisen yhteiskuntaan kasvavana terrorismin uhkana.

Suomen ja koko Euroopan Unionin alueen kilpailukykyä erityisesti Kaukoidän nopeasti kasvavia talouksia vastaan epäiltiin. Tämä niin kutsuttu Kiina-ilmiö ajaa perinteistä raskasta teollisuutta pois Suomesta ja pakottaa elinkeinoelämän ja yhteiskunnan rakenteelliseen muutokseen.

Suomen sisällä vaikuttavista trendeistä mainintoja saivat muun muassa maan sisäinen muuttoliike ja kansalaisten hyvä luottamus yhteiskuntaan sekä yleinen lainkuuliaisuus. Tämä viimeinen trendi on ristiriidassa ensimmäisessä ryhmässä saadun tuloksen kanssa, jonka mukaan yleinen välinpitämättömyys ja piittaamattomuus laeista on yhteiskunnassa kasvanut. Toinen edellisten ryhmien tulosten kanssa ristiriidassa oleva tulos tässä ryhmässä oli ryhmän näkemä kasvava uusyhteisöllisyys. Ryhmä näki, että ns. kolmas sektori on saamassa entistä merkittävämpää roolia yhteiskunnassa. Tämä tulos saattaa tosin olla tulkittavissa siten, että hyvinvointiyhteiskunnan rapistuesssa jotkut yhteiskunnan tukitoiminnot ikään kuin lankeavat kolmannen sektorin toimijoiden harteille, koska muuten ne jäisivät kokonaan hoitamatta.

3.2 Yhteenvetoa seminaarin tuloksista

Tässä luvussa tarkastellaan kaikkien kolmen edellä esitetyn teemaryhmän tuottamia tuloksia kokonaisuudessaan ja luodaan katsaus siihen mitä yhteisiä linjoja ryhmien pohdinnoissa on nähtävissä. Lisäksi otetaan esille positiivisia, yhteiskunnan turvallisuutta vahvistavia trendejä.

3.2.1 Keskeisimmät yhteiset teemat

Erilaisista lähestymistavoista huolimatta kaikissa kolmen ryhmän laatimissa koostelistoissa oli myös paljon yhteneväisyyksiä. Tässä esitellään trendejä, jotka tulivat esille useamman kuin yhden ryhmän työssä. Ryhmätöiden tulosten perusteella turvallisuusympäristön kehittymisen kannalta kolme tärkeintä suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttavaa trendiä ovat:

- lasten ja nuorten ongelmat (lisääntynyt päihteiden käyttö, syrjäytyminen, perheiden hajoaminen)
- hyvinvointiyhteiskunnan ongelmat (hyvinvointi- ja turvallisuuspalveluiden rahoitusongelmat, pitkäaikaistyöttömyys, väestörakenne)
- kansainvälistyminen ja monikulttuurisuuden lisääntyminen

Yllä olevat kolme teemaa ovat pitkälle samankaltaisia esiselvityksessä esille tulleiden teemojen kanssa. Uutta oli se, että esiselvityksessä mainituista teemoista ”yhteiskunnan ongelmat” ja ”lisääntyvä huumeiden ja päihteiden käyttö” eriytyi ”lasten ja nuorten ongelmat” omaksi teemakseen. Suhtautumisessa kansainvälisyyteen seminaariin osallistuneiden näkökulma oli esiselvityksen tarkastelua laajempi. Kansainvälisyyttä ei nähty ainoastaan sen kautta, että se lisää ulkomailta tulevan rikollisuuden uhkaa, vaan kansainvälistymiskehitys ymmärrettiin laajemmin. Tästä johtuen seminaarivastauksissa kansainvälisen rikollisuuden uhkaa ei pidetty aivan yhtä suurena uhkatekijänä kuin minä se esiselvityksessä nähtiin.

Yksi kaikissa ryhmissä huomiota saanut aihealue oli:

1. Lasten ja nuorten ongelmat.

Perhekeskeisyyden mureneminen ja vanhempien välinpitämättömyyden kasvu näkyy lisääntyneinä avioerojen ja huostaanottojen määränä. Vanhempien päihteiden käyttö nähtiin yleisimmin syynä lasten ongelmiin. Myös nuorten lisääntynyt päihteiden käyttö koettiin vakavana ongelmana. Äskettäin toteutettu alkoholin hinnanalennus vahvistaa edelleen tätä trendiä.

Nuorten jengiytyminen oli eräs asia, josta oltiin huolissaan. Porukoissa ryhmäpaineen vaikutuksesta nuori tulee helposti tehneeksi typeryyksiä, joihin ei muuten keksisi ryhtyä.

Jengiytymisen ja nuorena aloitetun päihteiden käytön seurauksena saattaa alkaa nuoren syrjäytymiskehitys, jonka ilmenemismuotoina ovat muun muassa huono koulumenestys, väkivaltarikollisuus ja lopulta ns. pärjääjien joukosta poisjäänti.

Ratkaisuehdotuksia siihen, miten näihin ongelmiin tulisi reagoida olivat:

- varhainen puuttuminen ongelmatapauksiin
- harrastusmahdollisuuksien kehittäminen
- rikosten sovittelu oikeuskäsittelyn sijaan

Esitettyjä kysymyksiä olivat muun muassa: kuinka katkaista vanhemmilta lapsille siirtyviä negatiivisia toimintamalleja ja miten muokata kotoa perittyä negatiivista käsitystä yhteiskunnasta sekä miten saada lasten ja nuorten kasvanut alkoholin ja muiden päihteiden käyttö laskuun?

Toinen kaikissa ryhmissä esille tullut tema oli:

2. Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ongelmat

Suurimpana huolenaiheina mainittiin:

- peruspalvelujen rahoituksen ongelmat väestörakenteen muuttumisen ja pysyväistyöttömyyden kasvun myötä.

Kun koulujen ja nuorisotyön resurssit ovat jo nykyisellään riittämättömät, kannettiin huolta miten näiden alojen rahoitus tulee tulevaisuuden kiristyvässä rahoitustilanteessa riittämään. Samoin myös poliisitoimen resurssien vähäisyydestä oltiin huolissaan. Poliisin virkoja on jatkuvasti täyttämättä. Yleisen välinpitämättömyyden lisääntymisen ja alkoholin hinnanalennuksen aiheuttamien järjestyshäiriöiden kasvaessa yhä suurempi osa poliisien työajasta kuluu järjestyshäiriöiden selvittämiseen eikä varsinaisten rikosten ratkomiseen tai rikoksia ennaltaehkäisevään työhön jää aikaa.

Ryhmätöiden mukaan elintason odotetaan tulevaisuudessakin jatkavan nousuaan, mutta huolena oli se kuinka kasvava elintaso tulee jakautumaan. Tuloerojen kasvu niin yksilöiden kuin maan eri alueidenkin välillä johtaa maan ja ihmisten eriytymiseen eriarvoisiin alueisiin ja ”luokkiin”. Huonomminkin pärjäävillä alueilla ja ihmisillä on kasvava syrjäytymisen riski. Yhtenä keinona ehkäistä tai vähentää jo syntymässä olevia ongelmia on pyrkiä alueellisesti heterogeenisten asuinalueiden rakentamiseen eli jarrutetaan kehitystä, joka johtaisi rikkaiden ja köyhien eristäytymiseen omille asuinalueilleen. Asuinalueiden turvallisuuteen liittyen esille tuli myös asuin ympäristön valaistuksen ja siisteyden merkitys. Hyvin valaistuissa ja siisteissä julkisissa tiloissa turvallisuuden tunne paranee ja samalla kynnys ilkeiltä kasvaa. Näin elinympäristön siisteydellä on myös ennaltaehkäisevä vaikutus.

Kolmas tärkeä ryhmiä yhdistävä tekijä oli:

3. Kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden lisääntyminen

Ryhmät näkivät tässä sekä yhteiskunnan kehityksen kannalta myönteisiä että kielteisiä ilmiöitä. Monikulttuurisuuden lisääntyminen sinänsä nähtiin hyvänä asiana. Muun muassa maahanmuuton merkitys Suomen väestörakennetta tervehdyttävänä tekijänä sekä tulevaisuudessa uhkaavan työvoimapulan ehkäisijänä huomioitiin. Maahanmuuton mahdollisina haitallisina seurauksina nähtiin puolestaan kantaväestön suvaitsemattomuuden aiheuttamat ongelmat ja muut maahanmuuttajien kohtaamat ongelmat integroitumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Parhaana takeena sille, että ulkomaalaistaustaisten integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan onnistuu pidettiin:

- riittävän hyvää suomen kielen taitoa.

Kansainvälistymiskehitystä pohdittaessa positiivisina tekijöinä pidettiin:

- rajojen yli ulottuvan viranomaisyhteistyön lisääntymistä
- valtioiden yhteistoimintaa, jolla vähennetään suurten kansainvälisten konfliktien syntymisen riskiä.

Huolta ryhmissä aiheutti rajojen avautumisesta aiheutuva ulkomailta - erityisesti Venäjältä ja Virosta - johdetun rikollisuuden kasvu Suomessa. Äskettäin tapahtunut EU:n itälaajeneminen helpottaa lähialueiden rikollisten toiminnan kansainvälistymistä ja tällä saattaa olla vaikutuksia Suomeenkin.

Eräänä, joskaan ei erityisen suurena uhkana nähtiin myös kansainvälisen terrorismin rantautuminen Suomeen. Parhaana keinona ehkäistä kansainvälistymisen negatiivisia turvallisuusvaikutuksia nähtiin turvallisuusalan kansainvälisen yhteistyön lisääminen. Jokapäiväinen ja jatkuva molemminpuolinen yhteistyö Suomen ja Suomen lähialueiden valtioiden viranomaisten kesken nähtiin keinona ehkäistä ja vähentää Suomeen kohdistuvia turvallisuusuhkia.

3.2.2 Muita yhteisiä teemoja

Muita teemoja, jotka tulivat esille useammassa kuin yhdessä ryhmässä olivat itsekkyyden lisääntyminen ja siitä aiheutuva välinpitämättömyyden ja säännöistä piittaamattomuuden kasvu yhteiskunnassa. Yleisemminkin nähtiin, että yksilöllisyys on trendi, joka on korostumaan päin ja tämän myötä yhteisöllisyyden merkitys on vähentymässä. Aikaisemmin - kun ihminen kuului tiiviisti johonkin paikalliseen yhteisöön - toimi tämä yhteisö eräänlaisena kontrolloijana ja ongelmien sattuessa huoltajana yhteisön kullekin jäsenelle. Seminaarissa kuitenkin nähtiin tällaisen yhteisöllisyyden olevan katoamassa oleva ilmiö. Yhteiskunnassa yhä lisääntyvä lyhytnäköisen voitontavoitteluaajattelun yleistymisen nähtiin yhtenä itsekkyydellä ajattelun korostumisen ilmenemismuotona.

Päihteiden käytön lisääntymisestä ja niiden käytöstä johtuvista haittavaikutuksista oltiin yleisesti huolissaan. Edellä mainittujen seikkojen yhteisvaikutus ilmenee muun muassa rattijuoppouden yleistymisenä. Välinpitämättömyyden kasvu tieliikenteessä ja teiden kunnon heikentymisen myötä kasvavat onnettomuusriskit tulivat myös ryhmätöissä esille. Keinoina monien edellä mainittujen ongelmien ehkäisyyn nähtiin poliisitoiminnan kehittäminen. Tähän liittyen tuli esille huoli poliisitoiminnan rahoituksen riittävydestä: virkoja on rahapulan vuoksi täyttämättä vaikka poliisien työmäärä on jatkuvassa kasvusuunnassa.

3.2.3 Positiivisia trendejä

Pääsääntöisesti ryhmien kokoamat trendit käsittelivät yhteiskunnassa muhivia uhkatekijöitä. Siihen, mikä on hyvää ja vaikuttaa turvallisuutta lisäävästi ei ensimmäistä ryhmää lukuun ottamatta juurikaan puututtu. Muutamia positiivisia trendejä tuli kuitenkin pinnalle. Näistä eniten mainintoja sai:

- tekniikan kehittyminen

Ryhmissä koettiin, että turvallisuutta edistävän teknologian ja turvapalveluiden yleistyminen ja paraneminen luo uusia mahdollisuuksia hallita yhteiskunnan riskitekijöitä. Esimerkkeinä kehittyvän tekniikan hyödyistä mainittiin kotien turvallisuutta valvovien laitteiden yleistyminen ja liikenneturvallisuuden paraneminen liikenteen valvonnan tehostumisen kautta. Positiivisina, yhteiskunnan turvallisuutta lisäävinä trendeinä, nähtiin myös:

- elintason ja väestön koulutustason nousu
- turvallisuusalan kansainvälisen viranomaisyhteistyön kehittyminen

Myös valtioiden välisen kanssakäymisen tiivistymisen nähtiin parantavan turvallisuutta vähentämällä konfliktin uhkaa keskenään yhteistoiminnassa olevien maiden välillä. Samoin hyvänä asiana pidettiin kansalaisten kasvussa olevaa turvallisuustietoutta. Hieman ristiriidassa yleisen individualismia korostavan trendin kanssa oli kolmannessa ryhmässä esiin noussut mielipide, jonka mukaan vapaaehtoistyö, tai kolmannen sektorin toiminnan noususta syntyvä uusyhteisöllisyys on lisääntymässä yhteiskunnassa ja tällaisen uusyhteisöllisyyden kautta yhteiskunta muuttuu osaltaan turvallisemmaksi.

Suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuteen positiivisesti vaikuttavana tekijänä nähtiin myös Suomen poliisin laadukas koulutus ja modernius. Myös lisääntyvässä maahanmuutossa nähtiin positiivisia puolia.

3.2.4 Kommentteja

Alkukesästä 2004 sidosryhmälle lähetettiin seminaarin tulokset suppeasti yhteen kokoava yhteenveto. Tällöin saatiin joitakin kommentteja ja ehdotuksia siitä, mitä seikkoja tulisi erityisesti nostaa esiin. Tässä kappaleessa käydään läpi joitakin näistä ehdotuksista.

Eräät seikat, jotka kommenttivastausten perusteella edesauttaisivat turvallisuuden kehittymistä olisivat:

- elinympäristön ja erityisesti kaupunkirakentamisen parempi suunnittelu
- heterogeenisten asuinalueiden luominen.

Huolellisella kaavoittamisella ja paremmalla rakennusten ja yleisten tilojen yksityiskohtien suunnittelulla voidaan vähentää tapaturmariskiä ja näin parantaa turvallisuuden tunnetta erityisesti sellaisten ihmisten keskuudessa, joiden liikuntakyky on heikentynyt.

Päihdetyöhön liittyen ehdotettujen mittareiden lisäksi ehdotettiin seurantatietojen hankkimista:

- nuorten tekemistä alkoholijuomien hallussapitorikkomuksista
- alkoholijuoman nauttimisista julkisella paikalla.

4 Vuosi 2005

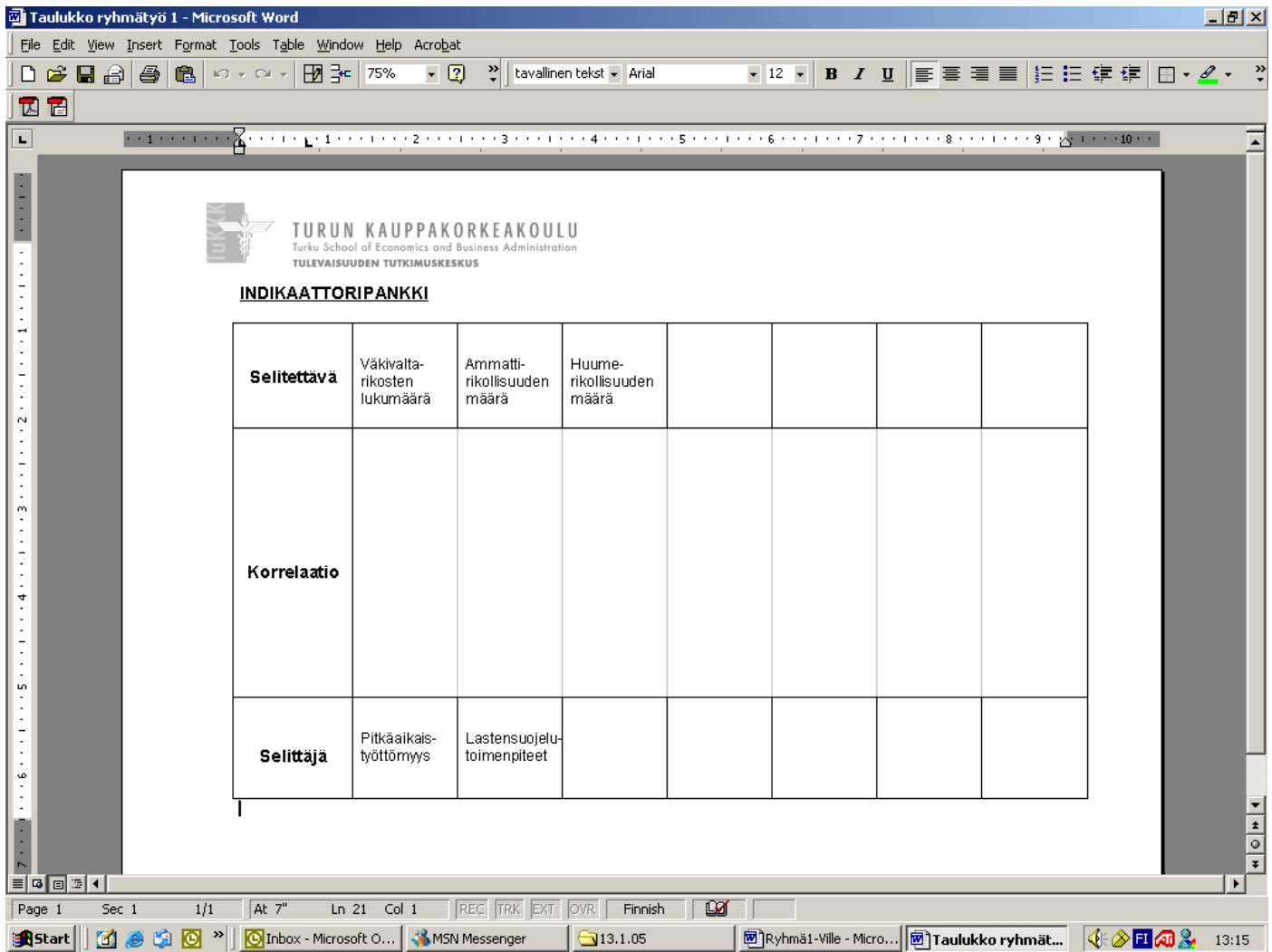
4.1. Tammikuun 2005 seminaari

Huhtikuun 2004 seminaaria seuraava POLTU -kokoontuminen järjestettiin tammikuun 13. päivänä vuonna 2005. Kutsu oli lähetetty kaikille hankkeen aikaisemmissa vaiheissa mukana olleille, noin 130 henkilölle. Seminaarin osallistui nelisenkymmentä henkilöä, mutta paikalta pois jääneistä monet ilmaisivat halukkuutensa olla edelleen mukana hankkeessa, ajankohta vain ei tällä kertaa ollut sopiva. Aikaisemmissa seminaareissa mukana olleista yhteensä noin 130 henkilöstä on kerrallaan ollut paikalla 40 – 70, joten osallistumisaste oli totutunlainen.

Aikaisemmissa tapaamisissa oli hahmoteltu näkemystä mistä tekijöistä turvallisuus rakentuu, mitkä ovat turvallisuuteen liittyvien seikkojen todennäköiset kehittymiskulut tulevaisuudessa ja miten yhteiskunnan turvallisuuden kehittymistä voidaan ennakoida. Tämän tammikuun 2005 seminaarin tavoitteena oli arvottaa hankkeen aikaisemmassa vaiheessa löydettyjä turvallisuusindikaattoreita siten, että tuloksena olisi lista tärkeimmistä turvallisuuden ennakkoinnissa käytettävistä indikaattoreista. Lisäksi asialistalla oli turvallisuutta kuvaavien indikaattoreiden syy-seuraussuhteiden tarkempi määrittely sekä näiden erilaisten vaikutussuhteiden välisten voimakkuuksien arviointi.

Työskentely seminaarissa tapahtui tutusti ryhmissä. Ensimmäisen ryhmätyön aiheena oli indikaattoripankin kehitystyötä palveleva turvallisuuden ennakkoinnin kannalta tärkeimpien turvattomuutta aiheuttavien syy-seuraussuhteiden jäljittäminen. Ennen ensimmäiseen ryhmätyöhön tarttumista seminaariin osallistujille jaettiin esitetytty lomake (kuva 11), jonka tarkoituksena oli helpottaa ilmiöiden välisten syy-seurausketjujen jäljittämistä ja ylöskirjaamista. Lomakkeen esitäyttö perustui aikaisemmissa seminaareissa tehdylle työlle sekä joulukuussa 2004 POLTU -hankkeen sidosryhmäverkostolle toteutetun internetpohjaisen kyselyn tuloksiin.

Ryhmätöiden alkajaisiksi jaetun lomakkeen yläriville oli järjestetty selitettävät ilmiöt, alariville näitä selittävät tekijät ja näiden väliin oli jätetty tyhjää tilaa näiden välisten korrelaatioiden muistiin merkitsemiselle. Esitetyttynä ”selitettävä” -riville oli täytetty väkivaltarikosten lukumäärä, ammattirikollisuuden määrä sekä huumoririkollisuuden määrä. Selittäjinä valmiiksi täytettynä oli pitkäaikaistyöttömyys ja lastensuojelutoimenpiteet. Osa ylä- ja alarivin ruuduista oli jätetty tyhjiksi, jotta osallistajat voivat kirjata niihin muita tärkeitä pitämiään turvallisuuden ennakkoinnin kannalta oleellisia ilmiöitä.

Kuva 11. Esitöytetty lomake indikaattoripankkityöhön.

Esitöytettyä taulukkoa käytettiin apuna myös seminaarin toisen aiheen, poliisille suunniteltavaa ennakointikoulutusta käsittelevässä, verstaassa. Tavoitteena oli selvittää millaiselle ennakointikoulutukselle olisi kysyntää, mille tahoille tämä koulutus tulisi ensisijaisesti suunnata ja kuka voisi tätä koulutusta järjestää. Seuraavalla sivulla olevassa kuvassa 12 on ryhmien jäsenille ennen toista verstaatyöskentelyä jaettu taulukko.

Taulukko ryhmätyö 2 - Microsoft Word

File Edit View Insert Format Tools Table Window Help Acrobat

75% Tekstin alku Arial 14 B I U

TURUN KAUPPAKORKEAKOULU
Turku School of Economics and Business Administration
TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS

ENNAKOINTIKOULUTUS

Kenelle?							
Kenen toimesta?							
Miten?							

Page 1 Sec 1 1/1 At 1" Ln 1 Col 1 REC TRK EXT OVR Finnish

Start Inbox - Microso... MSN Messenger 13.1.05 Ryhmä1-Ville - ... Taulukko ryhm... Taulukko ryh... 13:22

Kuva 12. Esitöytetty lomake ennakoointikoulutustyöhön.

Tämän tammikuun 2005 seminaarin antia kuvaavan luvun rakenne seuraa seminaarin työjärjestystä. Ensiksi esitellään ryhmätyöpajojen tavoitteet, sitten seminaarin indikaattoripankin kehittämiseen liittyvät tulokset ja viimeisenä teemana käsitellään ennakoointikoulutusasiat. Indikaattoripankkiin liittyen materiaalia kertyi seminaarissa niin runsaasti ja ryhmien tuottamat lopputulokset olivat siinä määrin toisistaan eroavia, että tämä aineisto on järjestetty ryhmittäin kolmeen osaan. Ennakointikoulutusosion materiaali on järjestetty samalla tavalla kolmeen osaan kuin indikaattoripankinkin kohdalla. Lopuksi tiivistetään seminaarissa käyty palautekeskustelu POLTU -hankkeesta yleisesti ja hankkeen tulevista tavoitteista.

4.1.1 Ryhmytyöt: Indikaattoripankki – Ryhmä 1

Ryhmä 1 täydensi kuvan 11 lomaketta lisäämällä esitetyttyyn selitettävien tekijöiden listaan vielä liikenneturvallisuuden, nuorten syrjäytymisen ja nuorten, alle 20-vuotiaiden rikollisuuden. Lisäksi ryhmä ehdotti väkivaltarikokset -kohdan jakamista kahteen osaan; katu- ja perheväkivaltaan.

Alemmalle, turvallisuuden (tai turvattomuuden) selittäjiä keräävälle riville ryhmällä oli paljon lisättävää. Pitkäaikaistyöttömyyden sijaan pidettiin parempana selittävänä tekijänä erityisesti nuorten pitkäaikaistyöttömyyttä. Muita lisäyksiä tälle riville olivat alkoholin kulutus ja erityisesti juomatapojen merkitys, yhteiskunnan ikärakenne (sekä vanhat että nuoret erikseen, koska näiden ryhmien suhteelliset määrät vaikuttavat erilaisten turvallisuushkien kehitykseen), avioerojen määrä sekä muutokset tupakoivien määrässä. Muina mahdollisina selittäjinä mainittiin varusmiespalveluksen keskeyttäneiden ja asunnottomien määrät, tarttuvien tautien lukumäärät, vaaliaktiivisuus ja kouluterveydenhuollon tila. Se, minkä ylätasoin ilmiöiden kanssa nämä viimeksi mainitut tekijät ovat yhteydessä, ei verastyöskentelyn aikana tarkemmin eritelty.

Selitettävien ja selittäjien määrittelyn jälkeen oli tehtävänä etsiä yhteyksiä näiden välille. Muita uusia indikaattoreita, joiden osalta korrelaatiota selitettävien ilmiöiden kanssa saatiin pohdittua, olivat sellaisten henkilöiden määrä, joilla ei ole mitään peruskoulun jälkeistä tutkintoa (heikko korrelaatio erilaisiin rikollisuuslajeihin), muuttoliike ja siitä aiheutuva juurettomuus (korreloi heikosti eri rikollisuuslajien ja syrjäytymisen kanssa) sekä koulukotiin sijoitettujen nuorten määrä (korrelaatio sama kuin edellisellä).

Kaikkien kolmen esitetytyn selitettävän tekijän; väkivaltarikosten lukumäärää sekä ammatti- ja huumoririkollisuuden määrää voidaan ennakoita seuraamalla nuorten pitkäaikaistyöttömyyden kehitystä, lastensuojelutoimenpiteiden määrää sekä alkoholin kulutustilastoja. Muista selitettävistä ilmiöistä liikenneturvallisuuden kehityksen katsottiin riippuvan ikärakenteesta (kaikkein nuorimpien ja vanhimpien kuljettajien määrät vaikuttavat liikenneturvallisuuden tasoon) ja alkoholin kulutuksesta. Nuorten syrjäytymistä pystytään tämän ryhmän mukaan selittämään lastensuojelutoimenpiteiden ja avioerojen määrän kehityksen perusteella.

Eräänä indikaattoripankin jatkokehitysajatuksena esiteltiin mahdollisuus eräänlaisen turvallisuuden yleisindeksin luomiseen pankkiin kerättyjen tietojen ja eri turvallisuuteen vaikuttavien seikkojen arvottamisen pohjalta. Lisäksi ryhmän työskentelyssä tuli esille ajatus jonkinlaisesta arviointijärjestelmästä, jonka avulla indikaattoripankin tuottamien ennusteiden laatua seurattaisiin ja tarvittaessa pankkia muokattaisiin ajan kuluessa ja tiedon ja kokemusten kasvaessa luotettavammaksi. Tärkeänä huomioitavana kehittämisen kohteena mainittiin myös ohjelmiston helpokäyttöisyys.

Kritiikkiä kehitteillä olevaa järjestelmää kohtaan tuli siitä, että se hyödyntää ennusteissaan ainoastaan saatavilla olevaa tilastotietoa. Huomautettiin, että tilastot eivät välttämättä kuvaa haluttua ilmiötä ja että todellisuus voi olla erilainen kuin mitä

ainoastaan tilastoja lukemalla voisi päätellä. Tärkeää olisi kehittää jokin keino, jolla esimerkiksi sellaisia politiikassa tapahtuvia muutoksia, jotka tulevat vaikuttamaan sidosryhmätyön yhteydessä tärkeäksi määriteltäviin turvallisuushkiin, voitaisiin jäljittää. Tehtävän vaikeuden ja siitä lopputuloksiin väistämättä aiheutuvan epätarkkuuden johdosta jotkut ryhmäläiset jopa kyseenalaistivat tällaisen koneen soveltamisen mielekkyyden yhteiskunnallisten ilmiöiden havainnointiin.

4.1.2 Ryhmätyöt: Indikaattoripankki – Ryhmä 2

Tässä ryhmässä käydyn keskustelun keskeisimmät teemat olivat yleisen välinpitämättömyyden lisääntyminen sekä liian vähäiset resurssit nuorten kasvun tukemiseen.

Tärkeimpinä selitettävänä teemoina, joita esitetyssä taulukossa ei ollut (mutta jotka ovat kyllä tuttuja POLTU -hankkeen aikaisemmista vaiheista) tulivat yleinen välinpitämättömyys, holtiton liikennekäyttäytyminen, sukupolvien yli ulottuvat syrjäytymisketjut ja läheisväkivalta.

Perustelujakin esille tulleille teemoille mainittiin; välinpitämättömyys johtuu tunteesta, että ei voi luottaa että saa apua missään, ihmiset pelkäävät puuttua tai välttelevät auttamista. Tämä puolestaan aiheuttaa piittaamattomuutta suhtautumisessa omien toimien vaikutukseen muille. Holtiton liikennekäyttäytyminen on ryhmän näkemyksen mukaan lisääntynyt aivan viime vuosina jyrkästi. Tällainen kehitys vie pohjaa yleiseltä liikennekurilta ja turvallisuudelta, muutamat ryhmän jäsenet olivat tutustuneet kyselyihin joiden mukaan kansalaiset ovat tällaisesta kehityksestä hyvin huolissaan. Sukupolvien syrjäytymisketjut aiheuttavat nuorten kasvamisen syrjäytymisen ilmapiirissä, jossa työttömyyttä ja rötöstelyä pidetään hyväksyttävänä, jopa kunnioitettavana eikä muunlaisesta toiminnasta saada edes viitteitä. Tämä on ryhmäläisten näkemyksen mukaan hyvin suuri ongelma, johon on puututtava monipuolisella viranomaisyhteistyöllä nopeasti. Läheisväkivallan taustalla nähtiin historia – vaimon kuritus oli vielä pari sukupolvea sitten sallittua, varastaminen on aina ollut kiellettyä.

Muita selittäjiä, jotka mainittiin olivat mielenterveysongelmat, laitton aktivismi, vakavat tarttuvat taudit ja seksuaalirikollisuuden määrä. Nämä tosin ovat merkitykseltään edellä eriteltyjä selittäviä ilmiöitä pienempiä tai niiden seurannaisvaikutuksia.

Tärkein selittävä tekijä tämän ryhmän näkemyksen mukaan on yhteiskunnan antama viesti nuorille. Tämä viesti on: te ette tuota ja teistä ei välitetä. Yhä suurempi osa nuorista putoaa tarjotusta koulutusverkostosta ja heille ei tarjota tukea. Pohjimmiltaan tämä on arvo- ja resurssikysymys: Esimerkiksi erityisopetuksesta, lastensuojelusta, lastenkotipaikoista, nuorisotyöstä, huumehoidoista ja mielenterveyshoidosta eli toisin sanoen rikosten ennaltaehkäisystä säästetään jatkuvasti mieluummin kuin monista muista mahdollisista kohteista, vaikka resursseja mainittuihin tehtäviin on jo nykyisinkin liian

vähän. Koulun keskeyttäminen ja yleinen häiriökäyttäytyminen lisääntyy ja juuri mihinkään ei puututa, ei ainakaan ajoissa. Poliisi joutuu jatkuvasti kohtaamaan nuoria, joille kukaan ei ole asettanut rajoja (eikä antanut rakkautta). Suuri osa kokonaisesta sukupolvesta on vammautumassa ongelmien heijastuessa kaikkiin.

Muita selittäviä tekijöitä, joita ryhmä lisäsi taulukkoon olivat: seuraamuskäytännöt, kiinnijäämisen riski, huonoa mallia antavat TV-ohjelmat ja Internet, työttömyys erityisesti vähäistä ammattitaitoa omaavien keskuudessa ja nuorisotyöttömyys, päihdeongelmat, huumeiden saatavuus ja 1970 -luvun puutteellisen yhdyskuntasuunnittelun seuraukset.

Tässä ryhmässä korostettiin ongelmien ennakkoinnin ja varhaisen puuttumisen merkitystä: on pystyttävä vaikuttamaan syrjäytymisuhan alla oleviin jo lapsiaikana. Käytöshäiriöihin on saatava apua heti kun sitä tarvitaan. Ikäluokkaan 0–2 v. vaikuttaminen on hyvin tärkeää – lapsia on adoptoitava hyviin perheisiin. Jos lapsen ongelmiin puututaan vasta koulussa ollaan myöhässä – perheen roolia ei voi kukaan korvata. Kun nuori joutuu tekemisiin poliisin kanssa ollaan jo auttamattomasti myöhässä, poliisin tehtävä ei ole kasvattaa. Nuorille ja rötöstelijöille ehdotettiin työpajoja ja leirejä, joissa tarjotaan uusi mielekäs tapa toteuttaa itseään ja tehdä hyödyllistä työtä sekä purkaa energiaa. Muutenkin peräänkuulutettiin aktiivista otetta nuorten ongelmiin tarttumiseen. Ryhmän mielipiteen mukaan avohuolto tarkoittaa käytännössä avointa vastuuttomuutta.

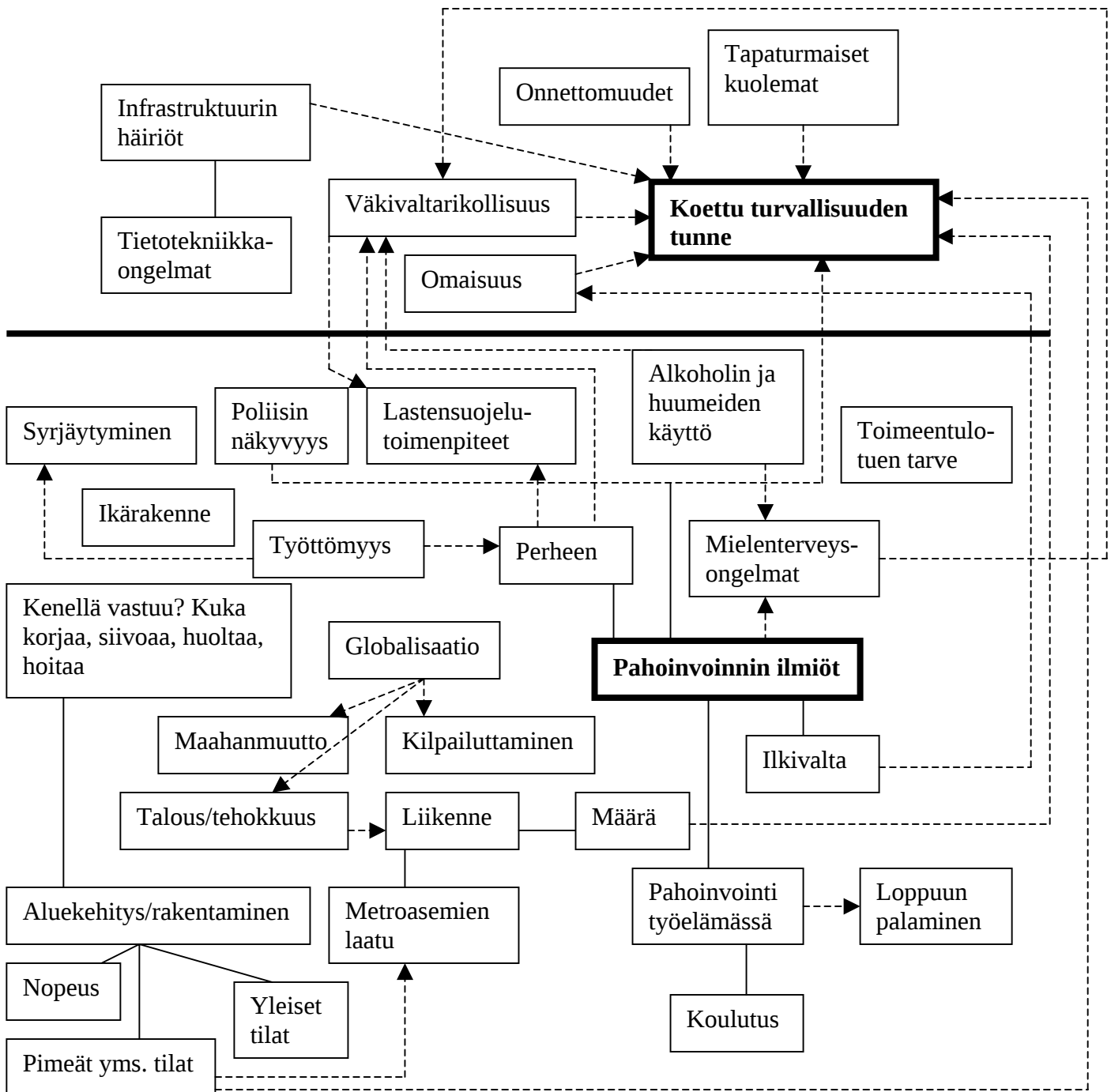
Viranomaisyhteistyö on keino parantaa reagointia ilmenneisiin ongelmiin. Poliisilla on erinomaisia kokemuksia poliisi-sosiaalityöntekijä työpareista ja työryhmistä. Tällaista poikkisektoraalista työtä on laajennettava ja saatava rakennettua paikallinen yhteisö, joka valvoo, tukee ja tiedottaa. Siihen on saatava mukaan laajalti yhteiskunnan ruohonjuuritasolla toimivia tahoja: opettajat, poliisi, sosiaali- ja nuorisotyöntekijät, terveydenhoitohenkilökunta, talonmiehet, isännöitsijät, vapaaehtoisryhmät, työvoimaviranomaiset ja ennen kaikkea alueiden asukkaat. Tietoa on vaihdettava avoimesti yhteisesti tunnetuista ongelmista aiheuttavista henkilöistä (ongelmakohtainen lähestymistapa). Tietojenvaihdossa ongelmana tosin on nykyinen tietosuojalaki. Asiakkaasta tiedon kertominen toiselle viranomaiselle on kiellettyä. Ryhmän mielipiteen mukaan tähän ei tule tyytyä – ehkä tärkein mitä voidaan tehdä on vaikuttaa kyseisen lain muuttamiseen, jonka jälkeen voidaan perustaa uudelta pohjalta turvaverkkoa rakentavaa paikallisyhteisöllisyyttä.

Tämä seminaariryhmä kunnostautui erityisesti selittävien ja selitettävien ilmiöiden välisten korrelaatioiden jäljittämistyössä. Väkivaltarikosten lukumäärää voidaan ennakoida pitkäaikaistyöttömyyttä, alkoholin kulutustilastoja ja avohuollon toimenpiteiden tilastoja seuraamalla. Ammattirikollisuuden tulevasta määrästä antaa viitteitä ihmisten rajojen yli tapahtuvan liikkumisen vapautuminen ja lisääntyminen sekä muutokset rikosten seuraamuksissa (rangaistusten koveneminen tai lieveneminen). Yleinen välinpitämättömyys ja sukupolvien syrjäytymisketjujen kehittyminen ovat yhteydessä yhteisöllisyyden heikkenemiseen. Tärkeimpänä yksittäisenä selittävänä tekijänä pidettiin yhteiskunnan antamaa dismotivoivaa viestiä nuorille.

Myös muutamia indikaattoripankkiin liittyviä käytännön kehitysehdotuksia esitettiin. Esitystavaltaan ohjelmiston toivottiin olevan selkeä, etteivät ihmiset vaikeaselkoisuuden takia jättäisi ohjelmistoa käyttämättä. Toivottiin, että indikaattoripankkiohjelmalla tehtävät haut tulevat olemaan jollain tavalla hyödyllistä lisäarvoa tuottavia, eivät itsestäänselvyyksiä.

4.1.3 Ryhmätyöt: Indikaattoripankki – Ryhmä 3

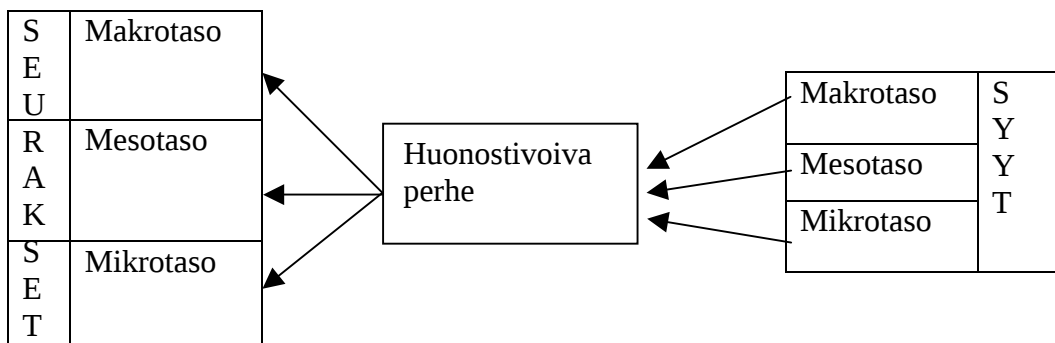
Ryhmä 3 aloitti työnsä ohjeiden mukaisesti työstämällä esitetyttä tehtävälomaketta. Keskustelun tuloksena syntyi seuraavan sivun kuvan 13 mukainen malli keskeisimmistä selittäivistä ja selitettävistä syistä. Katkoviivat kuvaavat syy- ja seurausketjuja:

Kuva 13. Selitettävät ja selittävät tekijät.

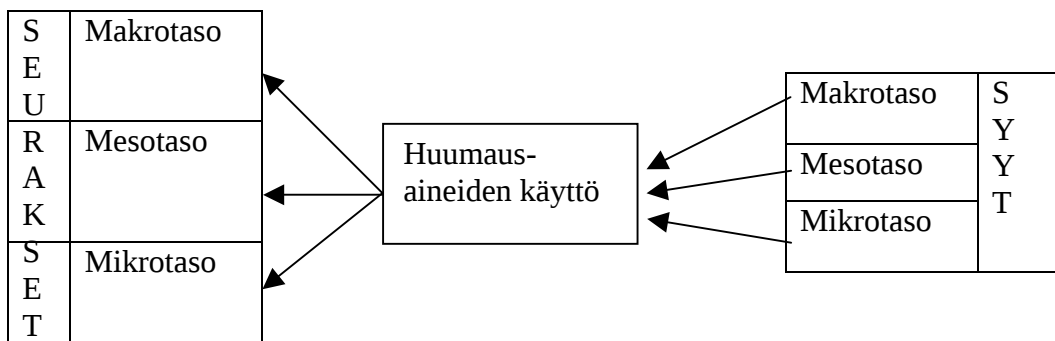
Poikkiviivan alla olevat ilmiöt ovat selittäviä ja yläpuolella olevat ovat selitettäviä ilmiöitä. Katkoviivat kuvaavat seuraussuhteita – yhtenäiset viivat sitä, että jokin laajempi kokonaisuus jakaantuu osatekijöihin. Kuva ei ole tyhjentävä esitys: kaikkia syy- ja seuraussuhteita ei ehditty käsittelemään.

Muotoiltuaan keskustelussaan kuvan 13 tuli ryhmä siihen tulokseen, ettei tehtävänannon pohjana oleva ajatusmalli toimi: ilmiöiden välillä on sekä vertikaalisia että horisontaalisia syy- ja seuraussuhteita, joissa syystä tulee seuraus ja seurauksesta syy – selitettävästä selittäjä ja selittäjästä selitettävä. Samaan aikaan kuitenkin ryhmästä tuntui, ettei mallilla monimutkaisuudesta huolimatta tavoitettu riittävää syvyyttä. Tästä johtuen ryhmä 3 päätti muotoilla mallin rakennetta siten, että tarkastelun kohteeksi nostetaan toisaalta suurempia klustereita (kuten kuvassa 13 olivat pahoinvoinnin ilmiö ja koettu turvallisuuden tunne) samalla kun tarkastelua kohdennetaan tiettyihin osa-alueisiin. Tarkastelun syvyyttä kehitettiin ottamalla käyttöön syiden ja seurausten jakaminen makro-, meso- ja mikrotasoon (kuvat 14 ja 15):

Kuva 14. Ryhmä 3:n rakentama uusi malli.

Keskiössä on huonosti voiva perhe. Huonovointisuudella on mikro-, meso- ja makrotason syitä sekä vastaavasti mikro-, meso- ja makrotason seurauksia.

Kuva 15. Sama malli kuin kuvassa 14, mutta keskiössä on huumausaineen käyttö.

Ryhmä päätti – äänestyksen jälkeen – kokeilla käytännössä kuvan 15 mallia, vaikka kuvan 14 ideana oleva ihmislähtöisyys ja ihmiskeskeisyys koettiin tärkeäksi. Vaikka

siis kuva 15 otettiinkin tämän harjoitustyön lähtökohdaksi, niin se ei siis tarkoita sitä, ettei pikemminkin kuva 14 voisi olla oikea lähtökohta varsinaiselle POLTU -työkalulle.

Seuraavassa kuvassa on esitetty ryhmän 3 käymä keskustelu huumausaineiden käytön syistä ja seurauksista:

Kuva 16. Huumeiden käytön syyt ja seuraukset makro-, meso- ja mikrotasolla.

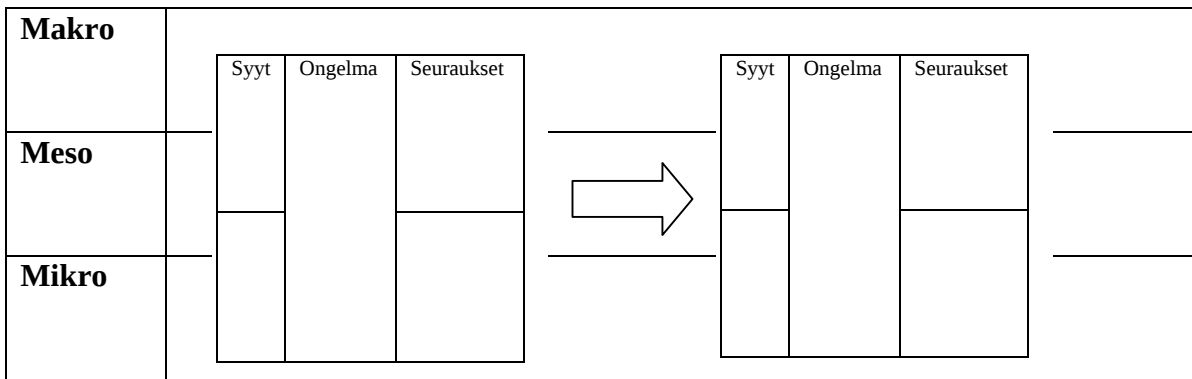
Seuraukset	Ongelma	Syyt
Makro: Luo työtä sosiaali-, terveys- ja turvallisuusalalle (tämä siis positiivinen, työllistävä vaikutus) Huumeiden käytön lopputuloksena on usein kuolema – ja tämä kuolema helpottaa poliisin muita töitä (jotka johtuvat asiakkaiden moniongelmaisuudesta) Seuraako näistä edellä mainituista jonkinlainen hiljainen hyväksyntä? Ovatko huumeiden käytön positiiviset vaikutukset suurempia kuin negatiiviset? Harmaa talous Kustannuksia (torjuntatöistä, hoidosta/sos.- ja terveysala, vankeinhoito) Ammattirikollisuus Kv-rikollisuus Huumerikollisuus synnyttää usein myös muuta rikollisuutta.	H U U M E I D E N	Makro: Schengen yms. sopimukset vaikuttavat siihen, että mistä voi tuoda ja miten tuodaan. Huumausaineet ovat kova business, joka tuottaa tekijöilleen/investoijille taloudellista hyötyä. Käyttö rahoitetaan myynnillä. Passivoiva lainsäädäntö: helpompi olla työtön kuin tehdä pätkätöitä

Meso: Turvallisuustaso heikkenee (väkivalta, ammattirikollisuus, pesiytyy tietyille alueille) Massarikollisuus (rahoitetaan käyttöä; lisää myös turvattomuuden tunnetta) Turvallisuuspalveluiden kustannukset Sosiaali- ja terveyshuollon kustannukset – resurssit ovat pois jostakin muusta. Viihtyisyys laskee Julkisuuskuva heikkenee	K Ä Y T T Ö	Meso: Liittyy usein myös alkoholi - huumeet ovat kalliita, mikä johtaa helposti rikollisuuteen yms. Taustalla myös sosiaalisen turvallisuuden ongelmia – esimerkiksi jollakin paikkakunnalla iso firma lopettaa – paljon kurjuutta pienellä alueella yhtä aikaa. Korostaa (alue)poliittisen päätöksenteon roolia. Muuttoliike luo myös vaihtuvuutta - ja johtuu sekin (ainakin jossakin määrin) yleisistä alueellisista syistä. Tarjonta luo kysyntää. Käyttö ja tarjonta yleisempää sellaisella alueella, jota ei valita Suomen parhaaksi kunnaksi.
--	---	---

Mikro: Erilaiset sanktiot (henkilökohtaisessa elämässä) Terveys huononee Onnettomuudet AIDS yms. Kuolema Syrjäytyminen (työttömyys, koulu huonosti) Perheväkivalta Lastensuojelutoimenpiteet Stressi läheisille Asuinympäristö muuttuu Omaisuus varastetaan		Mikro: Ulkomailla käynti opettaa uusiin tapoihin... käyttämisen roolit (muoti, hauskanpito, kaverit...) Hyvinvoinnin tuottama ongelma: käyttö ei johdu pelkästään ongelmista, vaan myös siitä, että on paljon rahaa jne. Yleinen huonovointisuus perheissä (perhesuhteet, ongelmanratkaisun heikkoudet, lasten huono hoito, kaveripiiri, alakulttuurit)
--	--	---

Ryhmä 3 siis ehdotti, että POLTU -työkalua muutettaisiin siten, että tarkastelun keskiöön nostettaisiin jokin keskeinen ilmiö, jonka syitä ja seurauksia tarkasteltaisiin moniulotteisesti esimerkiksi makro-, meso- ja mikrotasolla. Mielenkiintoiseksi ja haastavaksi koettiin myös ihmiskeskeinen näkökulma, jossa keskiöön nostettaisiin esimerkiksi huonovointinen perhe – jolloin eri perheenjäsenten huonovointisuuden syitä ja seurauksia voitaisiin eritellä ja yksilöidä.

Tällä menettelytavalla voitaisiin yksittäisistä ilmiöistä ja tekijöistä koota suurempia ja merkitsevämpiä kokonaisuuksia. Näitä ilmiökokonaisuuksia/-klustereita voidaan myös ketjuttaa siten, että nekin ovat toistensa syitä ja seurauksia esimerkiksi kuvan 17 osoittamalla tavalla:

Kuva 17. Ilmiökokonaisuuksien tarkastelu

Myös klusteroitujen ilmiökokonaisuuksien keskinäisiä syitä ja seurauksia yms. vuorovaikutuksia voidaan arvioida. Tällä tavalla POLTU -työkalussa voitaisiin ehkä rakentaa indeksejä ja barometrejä.

Yleisessä palautekeskustelussa ryhmä 3 korosti asioiden välisten syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämisen tärkeyttä. On ymmärrettävä, että minkälaisia korrelaatioita asioiden välillä on – ja että mitkä näistä korrelaatioista ovat tärkeitä. POLTU -hankkeen seuraavassa vaiheessa tulisikin muodostaa kirkkaampi käsitys sekä substanssista että työkalun taustalla olevasta menetelmästä. Resurssit ovat rajallisia, joten hanketta tulisi myös rajoittaa/tavoitetta kirkastaa erilaisten välitavoitteiden kautta.

Olennaista olisi myös pohtia kenelle vastauksia annetaan (ja kenen kysymyksiä kysytään). POLTU -hankkeen kaltainen poikkisektoraalinen hanke, jossa luodaan monimuuttujamalleja, joutuu myös painimaan datan yhteismitallisuuden liittyvien ongelmien kanssa.

Olennaiseksi hyödyksi hahmotettiin se, että onnistuessaan POLTU -työkalu auttaa ennen kaikkea ylätasoon strategista suunnittelua. Varsinaisen ennakkoinnin alalla hyvä tulos olisi jo se, jos kyettäisiin tekemään hiukan paremmin kuin ennen. Pienin askelin eteneminen ennakkoinnin kehittämisessä on hyve.

Samalla todettiin, että jo se olisi selvä hyöty ja parannus jos saataisiin aikaan toimiva datapankki/tietovarasto, joka päivittyy. Yksittäisilläkin aikasarjoilla on merkitystä – ja käyttöä helpottaa, jos tieto on valmiiksi kerättyä ja valmiiksi pureskeltua ja helposti saatavilla ja käytettävissä. Tämä edellyttäisi rakentajilta myös käsitystä siitä, mihin tietoa jatkossa käytetään.

Tämän tarpeen innoittamana ehdotettiin indikaattoripankin rakentamista siten, että tiedot päivittyisivät suoraan eri asiantuntijoiden tietokannoista – että indikaattoripankki olisi linkattu yhteen eri toimijoiden sivuille, josta hakukone tms. hakee aina tuoreimman tiedon (jonka toimittaja virkansa puolesta päivittää).

Vaikka dataa ei saataisikaan yhteismitalliseksi tai indekseiksi, niin havainnollistamisen apuna toimii jo se, jos eri viranomaisten erilaiset ”käyrät” saa samaan kuvaan rinnakkain.

Eräänlaisena kriittisenä uhkakuvana nostettiin se, että jos jokin (yksi ja sama) asia annetaan 1500 toimijalle käyttöön, niin asia saa myös 1500 erilaista tulkintaa. Miten tämä helpottaa päätöksentekoa tai luo synergiaa?

4.1.4 Ryhmätyöt: Ennakointikoulutus – Ryhmä 1

POLTU:n koulutusjärjestelmän tulisi ensimmäisen ryhmän mielipiteen mukaan palvella koko hankkeen keston aikana mukana ollutta sidosryhmää. Koulutusta järjestettäisiin säännöllisesti, kerran-pari vuodessa ja nämä tapaamiset toimitaisivat myös kontaktikanavana sidosryhmän ihmisten välillä ja palvelisivat yhteistyön ylläpitämistä. Ensin koulutusta tulisi suunnata erityisesti sidosryhmäorganisaatioiden johdolle ja mukaan voisivat tulla myös muut henkilöt, joilla on erityisen suuri kiinnostus aiheeseen. Eräs tärkeä ryhmä, joka ei toistaiseksi ole ollut työssä mukana, mutta jolle ennakointikoulutusta tulisi tämän seminaariryhmän mielipiteen mukaan ehdottomasti suunnata ovat poliisiksi opiskelijat.

Koulutuksen toteuttaminen tulee ryhmän mielestä hoitaa ensi vaiheessa Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen (Tutu) ohjauksessa. Tutu suunnittelee koulutuksen sisällön yhdessä poliisin kanssa ja vetää ensimmäisen koulutuskerran koulutuksessa tulevaisuudessa mukana olevien organisaatioiden johtohenkilöille. Poliisin koulutusorganisaatiolle opetusta annetaan niin, että organisaatio pystyy jatkossa toteuttamaan koulutuksen poliisiksi opiskeleville ja POLTU -hankkeen myötä syntyvälle turvallisuusalan verkostolle itsenäisesti. Vastuu koulutuksen järjestämisestä ja kehittämisestä POLTU:n päätyttyä jäisi siis poliisille, joko poliisikoululle tai poliisiammattikorkeakoululle. Koulutuksen muoto tulisi suunnitella sellaiseksi, että ”koulutusalikan” pystyy sijoittamaan mahdollisimman vaivattomasti jokaisen koulutusta halajavan organisaation käyttöön. Eräs organisaatio, joka koki tällaisen koulutuksen tarpeelliseksi, oli puolustusvoimat.

Ensimmäisen ryhmätyön aiheena ollut indikaattoripankki nähtiin yhtenä hyvänä välineenä ennakointikoulutuksen toteuttamisessa. Lisäksi sovelluksella nähtiin olevan merkitystä sidosryhmäverkoston ylläpitäjänä ja yhdistäjänä. Yleisellä tasolla ennakointiajattelu ja sen opiskelu koettiin tärkeäksi. POLTU:ssa mukana olevilla tahoilla on tahtoa saada ja toteuttaa koulutusta. Tulevaisuusskenaarioiden pohdiskelu vie mielen uusille alueille ja avartaa katsantokantaa tavalla, josta on suurta hyötyä elämän varrella.

4.1.5 Ryhmätyöt: Ennakointikoulutus – Ryhmä 2

Toisen ryhmän ajatuksen ennakointikoulutuksen järjestämisestä olivat jokseenkin yhdenmukaisia ensimmäisen ryhmän tulosten kanssa. Eroja oli lähinnä koulutuksen suuntaamisessa enemmän ruohonjuuritason toimijoille kuin ryhmällä 1. Tämä ryhmä lisäsi uusina koulutuksen kohderyhminä työvoimaviranomaiset, koulun, asukasyhdistykset, sekä sosiaali- ja terveyshuollon toimijat. Yhtenä tärkeänä näkökantana sille, miksi tällainen koulutus olisi tärkeää sosiaali- ja terveyshuollon väelle, oli ennakointikoulutus näiden ryhmien työn motivaation kasvattajana. Kun alan ammattilaisia muistutetaan työn merkityksestä ja hyvin hoidetun tapauksen pitkäaikaisista positiivisista vaikutuksista, saa se työntekijän tuntemaan ylpeyttä työstään ja edesauttaa hyvää suoriutumista ja työhyvinvointia.

4.1.6 Ryhmätyöt: Ennakointikoulutus – Ryhmä 3

Kolmannen ryhmän tulokset on koottu oheiseen taulukkoon.

Kenelle	Valtioneuvoston periaatepätös asiasta on jo oikeastaan olemassa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa. Päätösketju (koulutus järjestettävä samassa järjestyksessä): Valtioneuvoston päätös – ylimmät päätöksentekijät (ministeriöt) – ylin virkamieskunta – alueellinen virkamiessektori ja kolmas sektori – suuret kuntayhtymät yms. – virkamiehet poliitikot – muut tahot: poliisi, pelastus, sosiaali- ja terveys, hallinto, liikenne, maankäyttö, puolustus, tulli, rajavartiolaitos.... Oppilaitokset (kunkin alan koulutusjärjestelmässä) Yksityiset toimijat Yksityinen sektori (esimerkiksi turvapäälliköt) Maanpuolustuskursseilla
Kenen toimesta	TE-keskukset Maanpuolustuskurssit Kunkin alan omat oppilaitokset Kuntaliitto Yksityinen sektori Kohteet itse: oppijasta opettajaksi – esimerkiksi POLTU -verkoston seminaareissa kukin taho voisi opettaa oman tietämyksensä muille.
Miten	Ennakointinäkökulma perusopetus oppilaitoksissa

	opintopaketteja jo (eri paikoissa) olemassaolevista: kierrätys, jolloin samassa tutustutaan ja verkostoidutaan. Opetussuunnitelmat useille aloille Sisäisen turvallisuuden ohjelman hyödyntäminen. Kohteet itse: oppijasta opettajaksi – esimerkiksi POLTU -verkoston seminaareissa kukin taho voisi opettaa oman tietämyksensä muille.
--	---

4.1.7 Ryhmätyöt: Muuta keskustelua

Seminaariryhmissä käytiin yleisempääkin keskustelua turvallisuusalan teemoista ja POLTU -hankkeesta. Yleisesti oltiin edelleen tyytyväisiä verkoston monipuolisuuteen. Toiminnassa on mukana ihmisiä useilta eri turvallisuuteen kytköksissä olevailta aloilta. Pienenä puutteena nähtiin kuitenkin se, että turvallisuusverkosto saattaa omata erilaisen maailmankuvan kuin valtaosa väestöstä. Suuri osa sidosryhmäverkoston jäsenistä näkee joka päivä työssään vain yhteiskunnan kääntöpuolen ja tämä saattaa vaikuttaa arvostuksiin. Lisäksi nykyinen osallistujajoukko koostuu yhteiskunnan hyväosaisista, jotka näkevät työnsä tai julkisuuden kautta vain pienen kaistaleen sosiaaliongelmien kentästä. Nykyisten osallistujien kokemuspäiriin eivät sosiaaliongelmien kuulu ja voisi olla hyödyllistä jollain tavalla saada tätä näkemystä myös mukaan.

Näkökulman laimentamisen takia nyt koossa olevaa sidosryhmäverkostoa tulisi jatkossa laajentaa enemmän sekä turvallisuusalan ulkopuoliseen väkeen sekä turvallisuus- ja sosiaalialan asiakaspuolen suuntaan. Hyvänä esimerkkinä asiakasnäkökulman tuomisesta turvallisuuskoulutukseen mainittiin poliisikoulu, jossa on ollut huumekauppiaita (anonyymisti) luennoimassa ja näin välittämässä tietoa siitä miten huumemaailma ja siinä mukana olevat ihmiset toimivat. Mitään aivan näin pitkälle menevää perehdyttämistä ei tämän hankkeen yhteydessä kuitenkaan kaivattu, mutta jonkinlainen kiinteämpi yhteys ja parempi ymmärrys asiakaspuolen näkökulmasta tulisi saada.

Ehdotettiin myös, että indikaattoripankin kehitystyön taustaksi Tulevaisuuden tutkimuskeskus etsisi tietoa muista mahdollisesti tehdyistä vastaavanlaisista projekteista ja käyttäisi näitä esimerkkeinä ja apuna omassa työssään. Erilaisiin muiden tahojen toteuttamiin vastaavankaltaisiin hankkeisiin on toki jo tutustuttu ja niistä on otettu vaikutteita. Esimerkiksi keväällä 2005 julkistettu sosiaalialan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen, STAKESin, hyvinvointi- ja terveysalan indikaattoripankki SOTKANet (<http://edustapalvelin.stakes.fi/>) on yksi hyvä työkalu, jota voi käyttää mallina. On tosin huomioitava tässä kehitteillä olevan indikaattoripankin ja jo olemassa olevien ohjelmistojen välillä vallitseva merkittävä eroavaisuus. Tarkastelunäkökulma on tässä tulevaisuuteen katsova kun yleensä vastaavanlaiset tietovarasto-ohjelmistot keskittyvät jo tapahtuneita ilmiöitä kuvaavan tilastotiedon järjestämiseen ja esittelyyn.

Tältä osin POLTU -hankkeen tavoitteena oleva tulevaisuusorientoituneen työkalun luominen on eräänlaista pioneerityötä.

4.2 Lokakuun 2005 seminaari

POLTU -hankkeen seuraava seminaari järjestettiin 6. 10. 2005. Seminaarin aiheina olivat hankkeen kulun, sekä siihenastisten tulosten ja tuotosten esittely. Tapaaminen toimi myös hankkeen aikaisemmissa vaiheissa mukana olleiden foorumina kommentoida hanketta ja julkituoda omat ehdotukset siitä missä muodossa ennakointityötä tulisi tehdä jatkossa. Keskeisen huomion seminaarin aamupäivän ohjelmassa sai indikaattoripankin kehitystyön etenemisen raportointi. Tässä vaiheessa ohjelmiston ensimmäinen versio oli saatu käyttökuntoon ja seminaarin aluksi yleisölle esiteltiin muutama ohjelmiston tuottama ennuste. Tämän ja edellisen, tammikuussa järjestetyn, seminaarin välillä indikaattoripankki oli kehittynyt melkoisen paljon ja saanut työnimen POLTU-tools.

Tilaisuuden iltapäivä koostui kahdesta samanaikaisesta verstastyöskentelysessiosta. Ensimmäisen verstaan aiheena oli keskustella indikaattoripankin ominaisuuksista ja kehittämiskohteista aamuisen esityksen pohjalta. Toinen verstastyöryhmä keskittyi selvittämään poliisille suunnitellun ennakointikoulutuksen rakennetta ja toteuttamistapaa.

4.2.1 Ryhmätyöt: Indikaattoripankki(POLTU-tools)

Indikaattoripankkiryhmässä keskustelu tuotti joukon uusia indikaattoreita sekä ideoita indikaattoripankin tulevan kehitystyön suuntaamiseksi. Edelleen yksi keskeinen tekijä johon tulee kiinnittää huomiota, on käytettävyyden parantaminen. Työkalun kehittämis- ja jatkokäyttöajatuksista eniten keskustelua kirvoitti aikaisemminkin esille tullut ajatus indikaattoripankin hyväksikäyttämisessä poliisin oman sisäisen resurssienjakamisen apuvälineenä.

Seuranneessa keskustelussa tuli esille joitakin poliisin resurssienjako-indeksiin mahdollisesti sisällytettäviä indikaattoreita. Näitä olivat mm. väestönteheys, työttömien nuorten määrä, kuolinsyytilastot, asepalveluksen keskeyttäneiden määrä, poliisin aktiivisuus kunkin rikoslajin selvittämisessä sekä yksinasuvien talouksien määrä. Näistä joitakin voidaan käyttää myös yleisemminkin turvallisuuden tilaan ennakoivina indikaattoreina. Ennakoidessa esimerkiksi jonkin alueen turvallisuutta voi väestönteheys ja yksielävien määrä olla käyttökelpoinen mittari. Samoin asepalveluksen keskeyttäneiden määrää voidaan käyttää turvallisuuden ennakkoinnissa yleisemminkin.

Käydyssä keskustelussa todettiin, että poliisien resurssienjaon määrittelyn kannalta oleelliset tekijät voivat olla hyvinkin erilaisia kuin nyt kehitellyssä turvallisuusindeksissä ja voivat lisäksi usein olla luonteeltaan sellaisia, ettei niistä ole saatavissa tietoa avoimesti vaan tietolähteet ovat jollain tavalla ei-julkisia. Myös jonkin mahdollisesti hyödynnettävän tiedon poliittisen epäkorrektuuden ongelmasta keskusteltiin. Se, että jokin turvattomuuden kasvun (tai poliisin resurssienjaon) kannalta oleellinen indikaattori vahvistaa tätä ryhmää kohtaan koettuja negatiivisia ennakkoasenteita, ei kuitenkaan saisi käydyn keskustelun mukaan olla esteenä tällaisen indikaattorin käyttöönotolle jos tämä indikaattori todella kertoo jotain halutun ennakointi-indeksin kehittymisestä. Jos poliisille laaditaan oma resurssien jakamisen apuväline, tulee se, toisin kuin nyt kehitelty turvallisuusindeksi, olemaan indeksin pohjana olevan teorian ja tilastotiedon sensitiivisistä luonteesta johtuen ei-julkinen.

Hankkeen aikana tuotetun turvallisuuden tilaa ennakoivan indikaattoripankin (POLTU-toolsin) jatkokehittelyä käsiteltiin ryhmätyön aikana vain pintapuolisesti. Ajatuksena oli, että jatkossa säännöllisesti kokoontuva asiantuntijaryhmä päivittäisi indeksin laskentakaavan taustaoletuksia toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia vastaavasti. Täten POLTU-toolsista tulisi ajan kuluessa jatkuvasti täsmentyvä työkalu ennakointityön apuvälineeksi. Poliisin osalta tämä työ kuuluisi ryhmän enemmistön mielipiteen mukaan poliisipäälystölle, peruskursseilla ei arveltu olevan paljoakaan kiinnostusta tällaiseen ennakointiajattelun harjoittamiseen.

4.3.2 Ryhmätyöt: Ennakointikoulutus

Keskustelu aloitettiin lyhyellä palautekeskustelulla POLTU-toolsista ja POLTU -hankkeesta ylipäänsä. Aluksi ryhmä keskusteli verkostomaisen, monen eri toimijan yhteistyön riskeistä: muun muassa siitä, että onko riskinä se, että kun työkalua käytetään monilla eri foorumeilla, niin syntyy myös monia eri tulkintoja ja sisältöjä?

Vaikka ennakointijärjestelmään sisältyisikin visionäärisiä osuuksia ja tulevaisuuden tekemistä, niin tavoitteena on silti oltava objektiivisen tulevaisuuden hahmottaminen. Indikaattorien realistisuuteen ja muuttujien relevanttiuteen on kiinnitettävä runsaasti huomiota.

Myös ennakkoinnin kohderyhmää ja aikajännettä pohdittiin eri näkökulmista. Tulisiko ennakointijärjestelmän kohdistua megatrendeihin – vai poliisiviranomaisen omaan lähipiiriin: seuraavaan työvuoroon? Poliisitoimea johtavalla on erilainen ennakointitarve kuin mökin mummolla tai kentällä liikkuvalla poliisipartiolla. Miten nämä erilaiset tarpeet huomioidaan – tai miten ennakointi rajataan?

Seuraavaksi ryhmä siirtyi keskustelemaan Turvallisuusalan ennakointikoulutuksesta. Todettiin, että POLTU -hankkeen myötä on syntynyt hyvä foorumi ennakointivuoropuhelulle. Jatkossa on pohdittava kuka luo ja ylläpitää verkoston. Tämä

kysymys liittyy myös verkoston, ennakointijärjestelmän ja koulutuksen resursointiin. Tavoitteena on oltava yhteinen hyöty, mutta isäntä tarvitaan silti. Ja yhteisen hyödyn määrittämiseksi tarvitaan myös tarvekartoitus.

Koulutuksen yhteydessä mainittiin kunnalliset turvallisuussuunnitelmat (ja suunnitteluryhmät), valtioneuvoston rikosentorjuntaohjelma (turvallisuustalkoot) ja kenttätason yhteistyö. Näissä ohjelmissa ja asiapapereissa edellytetään monen eri toimijan yhteistyökykyä – ja tätä yhteistyötä myös toteutetaan käytännössä. Koulutuksen tulisi tukea näitä toimenpiteitä – ja toisaalta koulutustarvetta voidaan perustella näillä tarpeilla. Nämä ohjelmat kohdistuvat usein paikallisiin/seudullisiin asioihin – ja siksi turvallisuusalan ennakointia ja koulutusta tulisi ehkä saada myös paikallisiin, seudullisiin ja valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin (= myös muihin kuin turvallisuusalan omiin opetussuunnitelmiin).

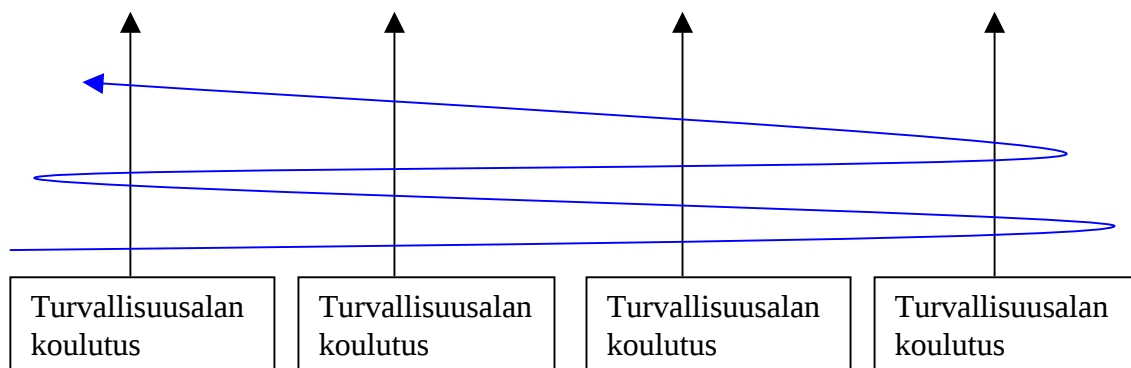
Toinen keskustelun haara painotti tarvetta kouluttaa päätöksentekijät ymmärtämään POLTU-toolsia (välineitä, dataa, jne.). Tällöin painottui POLTU -hankkeen ja verkostomaisen ennakointijärjestelmän kyky synnyttää dialogia ja vaikuttaa asenteisiin.

Ryhmässä pohdittiin myös sitä, että onko ennakkoinnissa kyse uuden asian kouluttamisesta – vai vanhan kouluttamisesta eri tavalla?

Keskustelun lopuksi hahmotettiin ehdotus verkoston jatkokehittämisestä ja ennakointikoulutuksen järjestämisestä.

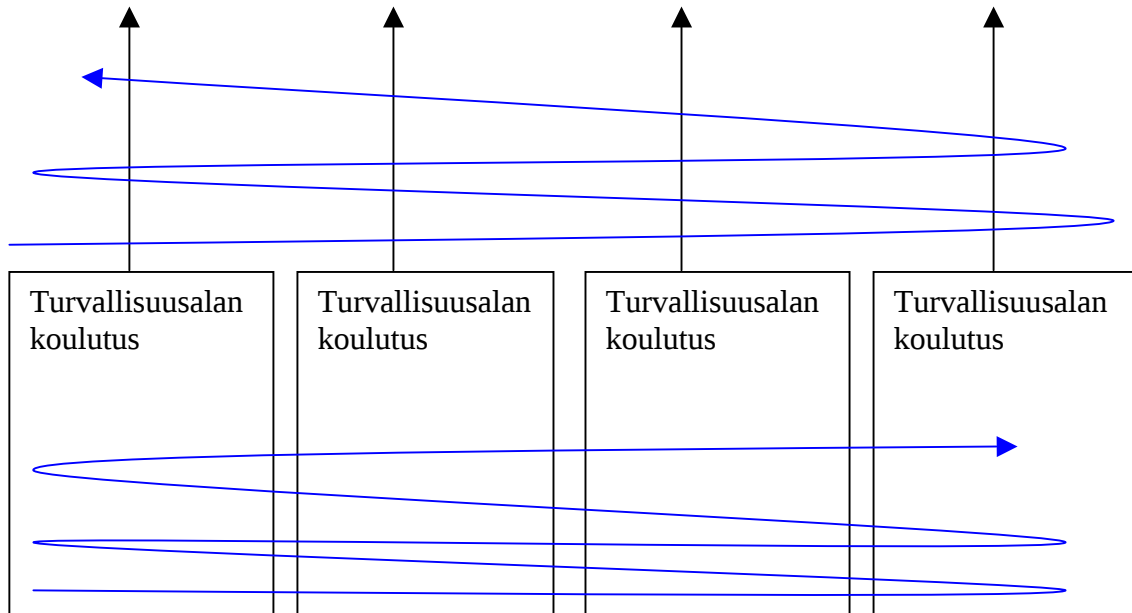
1. Koulutusjärjestelmä

Koulutusjärjestelmän nykyiseksi heikkoudeksi määriteltiin se, että vaikka turvallisuusalan toimijat tekevät jo nykyisin paljon yhteistyötä kentällä, niin yhteistyötä ei harjoitella peruskoulutuksen yhteydessä. Uuden ennakointikoulutuksen tavoitteena voisi olla lisätä turvallisuusalan toimijoiden yhteistyötä jo koulutuksen aikana.

Kuva 18. Turvallisuusalan koulutuksen nykytila

Toimijat tekevät runsaasti yhteistyötä kenttätöissä (ja sitä myös harjoitellaan) mutta peruskoulutuksen aikana yhteistyö on vähäistä.

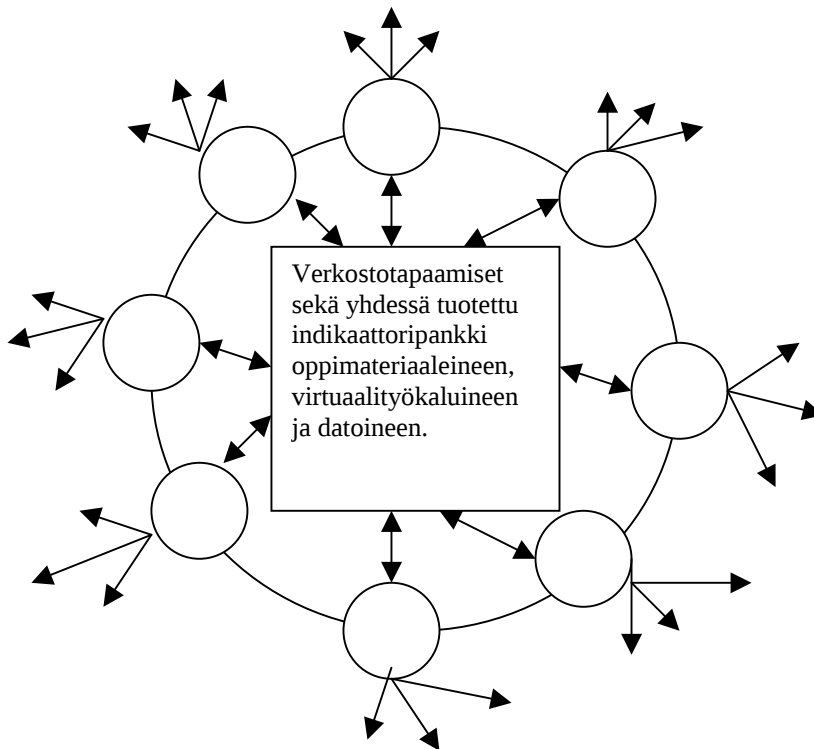
Kuva 19. Turvallisuusalan koulutuksen tavoitetila.

Lisätään yhteistyötä turvallisuusalan toimijoiden peruskoulutuksen aikana.

Yhteistyö voitaisiin toteuttaa esimerkiksi yhteisellä kurssilla, jossa tehtävän ratkaiseminen edellyttää poikkisektoraalista yhteistyötä eri oppilaitosten välillä. Yhteisen tehtävän sisällölliseksi teemaksi ehdotettiin mm. harvaan asutun alueen turvallisuutta.

2. Verkoston toiminnan kehittäminen

Ensimmäiseksi askeleeksi ehdotettiin tarvekartoitusta konkreettisen hyödyn lisäämiseksi (= mihin verkoston jäsenet haluavat ennakoit tietoa soveltaa/käyttää). Lisäksi ennakoitijärjestelmän/ POLTU-toolsin rakenteesta piirrettiin kuva (kuva 20):

Kuva 20. Ennakointijärjestelmän rakenne

POLTU -verkoston kullakin jäsenellä on omat erityiset tarpeensa ja työtehtävänsä. Verkoston yhteisen materiaalin on tuotettava lisäarvoa näissä erityisissä tehtävissä – joko niin, että kukin toimija voi suoraan hyödyntää tuloksia ja materiaalia omissa tehtävissään tai niin, että yhteinen materiaali kehittää kunkin toimijan osaamista.

Myös ennakointiin liittyvä oppimateriaali ja yhteiset tehtävät voidaan rakentaa tällä tavalla: kullakin toimijalla/oppilaitoksella on omat opiskelijansa ja erityiset oppisisältönsä, mutta yhteisellä alueella on virtuaalitehtäviä, jotka on ratkaistava yhdessä – ja joissa hyödynnetään POLTU-toolsin sisältämää tulevaisuustietoa.

Verkoston jäsenet huolehtivat yhdessä siitä, että POLTU-toolsin indikaattoripankki sisältää ajan tasalla olevaa dataa – ja uusia indikaattoreita ja muuttujia kehitetään verkostotapaamisissa. Kukin verkostopartneri tuottaa työkaluun oman osuutensa ja saa vaivansa palkaksi kaikkien muiden osuudet.

5 Vuosi 2006: Hankkeen tulokset

Tämän raportin edellisissä luvuissa on kuvattu tapaa, jolla tietoa on kerätty ja millaisia tuloksia sidosryhmäseminaarit ovat tuottaneet. Tässä luvussa perehdytään siihen miten saatua tietoa on hyödynnetty. Luvussa kuvataan hankkeen viimeisen, kesäkuussa 2006 järjestetyn seminaarin tuotoksia, sekä indikaattoripankin, toiselta nimeltään POLTU-toolsin, rakennetta ja tällaisen ennakoinnin apuvälineenä toimivan ohjelmiston kehittämiseen liittyviä haasteita. Lisäksi esitellään POLTU –hankkeeseen osallistuneiden henkilöiden näkemykset tiivistetysti kokoavat turvallisuusalan tulevaisuuskuvat.

5.1 Indikaattoripankin (POLTU-toolsin) kehitysprosessin kulku

Indikaattoripankin ennakointityökalun kehitysprosessin kuluessa on pyritty selvittämään mistä turvallisuus muodostuu; mitkä tekijät heikentävät ja mitkä vahvistavat turvallisuuden kehittymistä. Lisäksi on pyritty ymmärtämään löydettyjen turvallisuuden tekijöiden välisiä yhteyksiä ja löytämään säännönmukaisuuksia turvallisuuden kehittymiseen vaikuttavista tapahtumaketjuista. Tavoitteena on ollut saada selville turvallisuuden kehittymisen kannalta tärkeimmät muuttujat ja löytää näille tekijöille niiden kehittymistä kuvaavat selittäjät, indikaattorit, jotta osattaisiin ennakoida ja näin reagoida ennen ei-toivottavien kehityskulkujen toteutumista. Tämä hankkeen keston aikana kerätty tieto on jalostettu ohjelmistotyökaluksi, joka mahdollistaa turvallisuuden nykytilan ja tulevan kehityksen tarkastelun sekä turvallisuusalan tilastojen omatoimisen tarkastelun.

Indikaattoripankin kehitystyötä on viety eteenpäin hankkeen kuluessa ja jokaisen seminaarin jälkeen indikaattoripankin muoto ja käyttötarkoitus ovat täsmentyneet. Kuten jo aikaisemmissa luvuissa on käynyt ilmi, POLTU -hankkeen alkuvaiheessa toteutetussa esiselvityksessä tunnistettiin tärkeimpiä yhteiskunnassa vaikuttavia turvallisuutta uhkaavia ja vahvistavia tekijöitä sekä jäljitettiin yhteiskunnassa vahvistuvia turvallisuustilanteeseen vaikuttavia kehitystrendejä. Seuraavassa vaiheessa, 15.4.2004 järjestetyssä seminaarissa, selvitettiin miten näiden trendien kehittymistä voidaan ennakoida, eli mitkä seikat indikoivat mitäkin trendiä.

Tästä vaiheesta indikaattorien selvitystyö eteni kohti tammikuun 2005 seminaaria, jossa määriteltiin eri turvallisuusilmiöiden välisiä syy- ja seuraussuhteita. Viimeinen tämän raportin kirjoittamista edeltävä sidosryhmätapaaminen, jossa turvallisuusindikaattoreista keskusteltiin, oli lokakuussa 2005. Tällöin kerättyjä indikaattoreita vielä täsmennettiin ja kerättiin kommentteja siitä, mitä ominaisuuksia indikaattoripankissa tulisi olla.

Turvallisuuden tilaa kuvaavaa indeksiä rakennettaessa keskeistä on ensinnä tärkeimpien turvallisuutta vahvistavien ja sitä heikentävien ilmiöiden määrittely. Toiseksi tulee pyrkiä määrittelemään näiden erilaisten yhteiskunnan turvallisuutta ennakoivien ja selittävien ilmiöiden ja toteutuneen turvallisuuden tilan välillä olevat vaikutussuhteet. Millä aikavälillä jossakin ilmiössä havaittu kehitys vaikuttaa turvallisuuteen, mitkä tekijät kiihdyttävät tai heikentävät vaikutusta? Tällaiset yhteydet, kuten yhteiskunnalliset ilmiöt aina, ovat hyvin monisyisiä. Vaikuttavia tekijöitä on lukemattomia ja sen selvittäminen, miten jokin asia vaikuttaa johonkin toiseen on erittäin haasteellista. Näiden seikkojen vuoksi tuloksia ei pidä ottaa liian kirjaimellisesti: hankkeen lopputuloksena ei ole saatu turvallisuusympäristöä tyhjentävästi kuvaavaa ja ennustavaa mallia saati ohjelmistoa, joka täydellisen luotettavasti kuvaisi tulevaisuutta, vaan hankkeen aikana on pikemminkin otettu pitkän tulkitsemis- ja mallintamisprosessin ensimmäisiä askeleita. Tämän prosessin ohessa on kehitetty ohjelmistotyökalu, joka varoittaa tapahtumassa olevasta muutoksesta ja tämän varoituksen tulisi herättää turvallisuusalan toimijat pohtimaan tämän muutoksen merkitystä, toisin sanoen ennakoita.

5.2 Indikaattoripankki – apuväline turvallisuusympäristön mallintamiseen ja havainnoimiseen

Kuten jo aiemmin on mainittu, tulee indikaattoripankilla olemaan kaksi keskeistä funktiota: 1) turvallisuuden tilaa kuvaava ja ennakoiva indeksi ja 2) turvallisuustiedon tietovarasto. Tietovarasto-ominaisuus on varsin yksinkertainen, eikä sen kuvaamiseen tässä raportissa kovinkaan tarkasti paneuduta. Ohjelmistoon ladattava turvallisuustieto toimii ohjelmiston tuottamien indeksien pohjana, mutta syötettyjä tietoja voidaan tarkastella myös yksittäisinä tietueina. Valitusta tilastoaineistosta voidaan esimerkiksi piirtää kuvaajia ja tarkastella eri muuttujien kehittymistä kuvaavia käyriä rinnakkain. Tässä luvussa tullaan kuvamaan pääosin indikaattoripankin indeksilaskurien rakentamista, mutta siellä täällä kuvataan myös tietovarasto-ominaisuuteen liittyviä seikkoja.

Tässä luvussa kuvataan turvallisuuden tilaa ennakoivan ja kuvaavan indeksin rakentamisen taustaa (luku 5.2.1), indikaattoripankin toimintaperiaatetta, ulkoasua ja tuloksia (5.2.2), sekä ohjelmiston tuottamien indeksien tulkintoja (5.2.3). Lopuksi kuvataan indikaattoripankin muita ominaisuuksia, haasteita ja tulevaisuuden kehityskohteita.

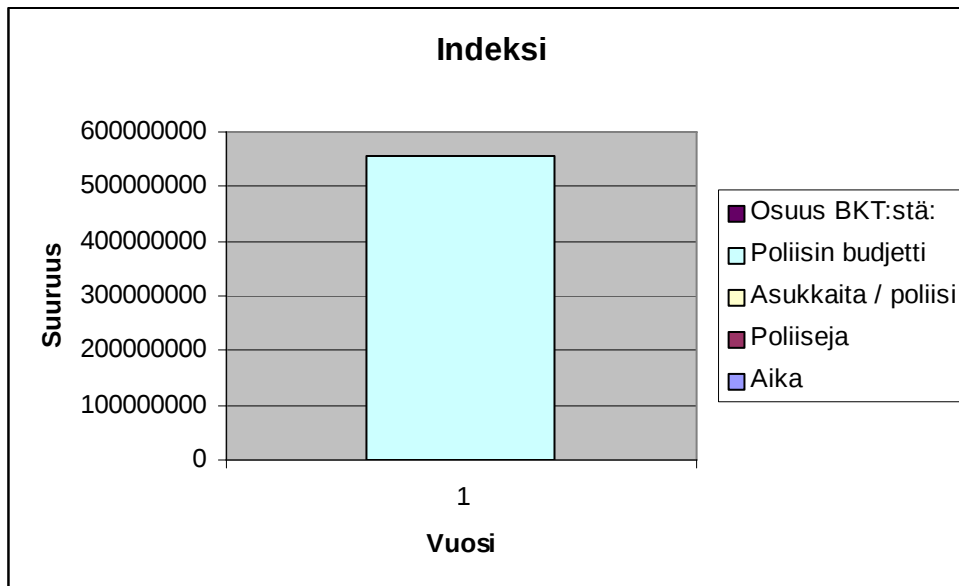
5.2.1 Indeksien rakentamisesta

Tämä luku on yleisempää pohdintaa siitä, miten mielekäs indeksi rakennetaan. Lukija voi halutessaan sivuuttaa tämän alaluvun ja siirtyä suoraan lukuun 5.2.2, jossa palataan POLTU –hankkeen varsinaisen lopputuotteen, indikaattoripankin, esittelyyn.

Kun indeksiä laadittaessa on päästy yksimielisyyteen niistä tekijöistä, joista laadittava indeksi muodostuu, on yleensä seuraavana vastaan tulevana hankaluutena sovittaa mittaluokaltaan erilaisia suureita yhteen niin, että jokainen tekijä on rakennettavassa indeksissä edustettuna sen merkittävyyttä kokonaistilanteen kannalta kuvaavalla painoarvolla. Halutaan esimerkiksi koota indeksi, jossa mukana on rikosten keskimääräinen tutkinta-aika (aika, suuruusluokka kymmeniä (päiviä)), henkilöstömäärä (määrä, suuruusluokkaa tuhansia), asukkaiden lukumäärä / poliisi (suhteellinen määrä, satoja), poliisitoimen kokonaisbudjetti (rahaa, miljoonia), ja budjetin osuus bruttokansantuotteesta (prosentin osia).

Aika	40 päivää
Poliiseja	11120 henkilöä
Asukkaita / poliisi	672
Poliisin budjetti	554 300 000 €
Osuus BKT:stä:	0,369533 %

Jos nämä luvut laskettaisiin suoraan yhteen, näyttäisi tulos seuraavalta:

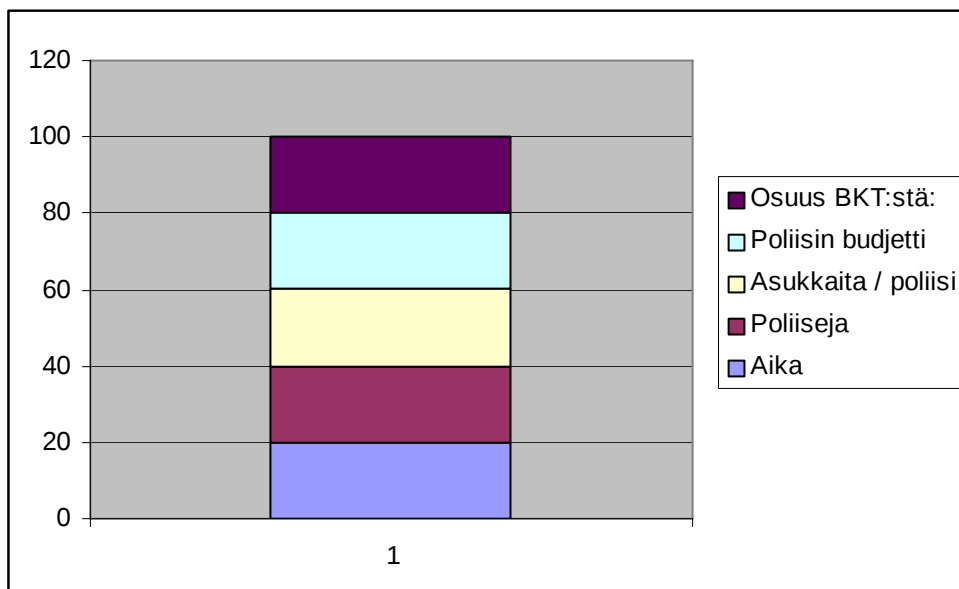
Kuva 21. Indeksien rakentaminen – 1

Välittömästi huomataan kaksi ongelmaa. Ensinnäkin, yksi tekijä, poliisin budjetti, hallitsee summaa niin voimakkaasti, ettei muilla ole mitään merkitystä. Toisekseen suuruusluokka, joka saadaan, ei ole mielekäs.

Asia voidaan helposti korjata valitsemalla jokaiselle tilastotiedolle sopiva kerroin. Valitaan suurille luvuille pieni kerroin ja pienille luvuille suuri, esim. seuraavasti:

	Alkuperäinen kerroin	uusi	
Aika	40	0,5	20
Poliiseja	11120	0,0018	20,016
Asukkaita / poliisi	672	0,03	20,16
Poliisin budjetti	554 300 000	0,000000036	19,9548
Osuus BKT:stä:	0,00369533	5400	19,9548

Jolloin saadaan seuraava kuvio:

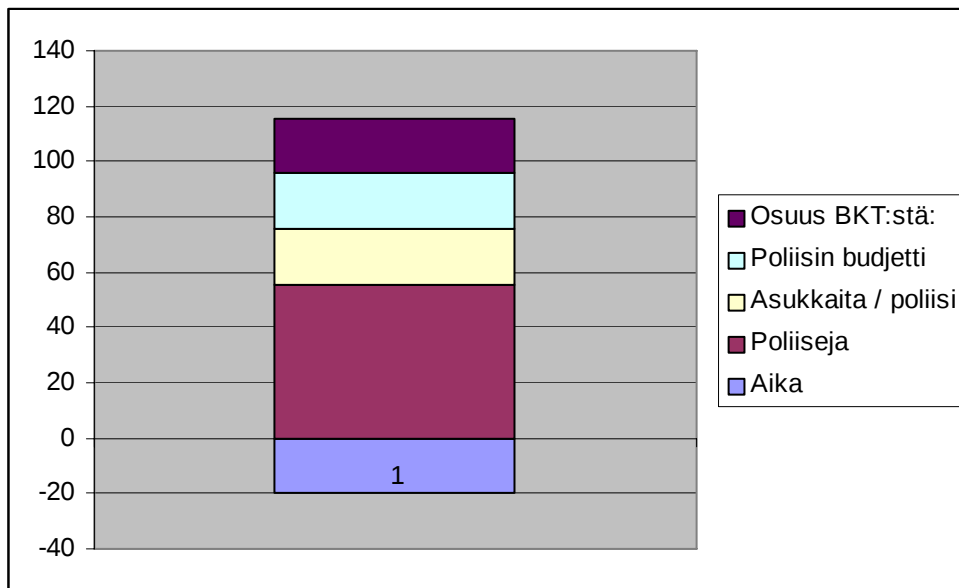

Kuva 22. Indeksien rakentaminen – 2

Nyt jokainen tekijä katsotaan yhtä tärkeäksi. Voi kuitenkin olla, että pidämme jotain tekijää tärkeämpänä kuin toista, ja jotain jopa laskevana tekijänä. Voimme vapaasti muuttaa kertoimia kuvaamaan tilannetta tavalla, joka muistuttaa paremmin käsitystämme todellisuudesta.

Oletetaan esimerkiksi, että suurempi aika rikosten ratkaisemiseen on huono asia, ja se saa negatiivisen kertoimen, ja poliisien lukumäärä on selkeästi muita tekijöitä tärkeämpi:

	Alkuperäinen kerroin	uusi	
Aika	40	-0,5	-20
Poliiseja	11120	0,005	55,6
Asukkaita / poliisi	672	0,03	20,16
Poliisin budjetti	554 300 000	3,6E-08	19,9548
Osuus BKT:stä:	0,00369533	5400	19,9548

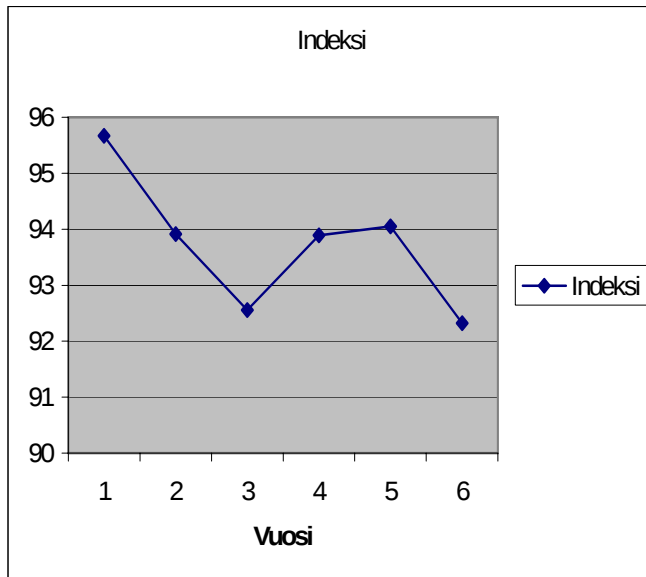
Kuva 23. Indeksien rakentaminen – 3

Tilanteen käyttäytymisestä saa paremman kuvan, kun tarkastellaan muutoksien vaikutusta eri tekijöissä:

Oletetaan, että luvut kehittyisivät seuraavalla tavalla:

Vuosi	1	2	3	4	5	6
Aika	40	43	46	42	40	42
Poliiseja	11120	11100	11110	11110	11130	11150
Asukkaita / poliisi	672	680	700	690	670	650
Poliisin budjetti	554 300 000	554 200 000	554 100 000	554 000 000	554 000 000	554 000 000
Osuus BKT:stä:	0,00369533	0,003622222	0,0035293	0,0034625	0,00339877	0,00335758

Vastaava indeksin kehitys (viimeksi mainituilla painokertoimilla) olisi siis:

Kuva 24. Indeksien rakentaminen – 4

Kunkin vuoden osalta voidaan suoraan selvittää, kuinka paljon muutos yhdessä osamuuttujassa vaikuttaa muutokseen indeksin arvossa edelliseen vuoteen nähden.

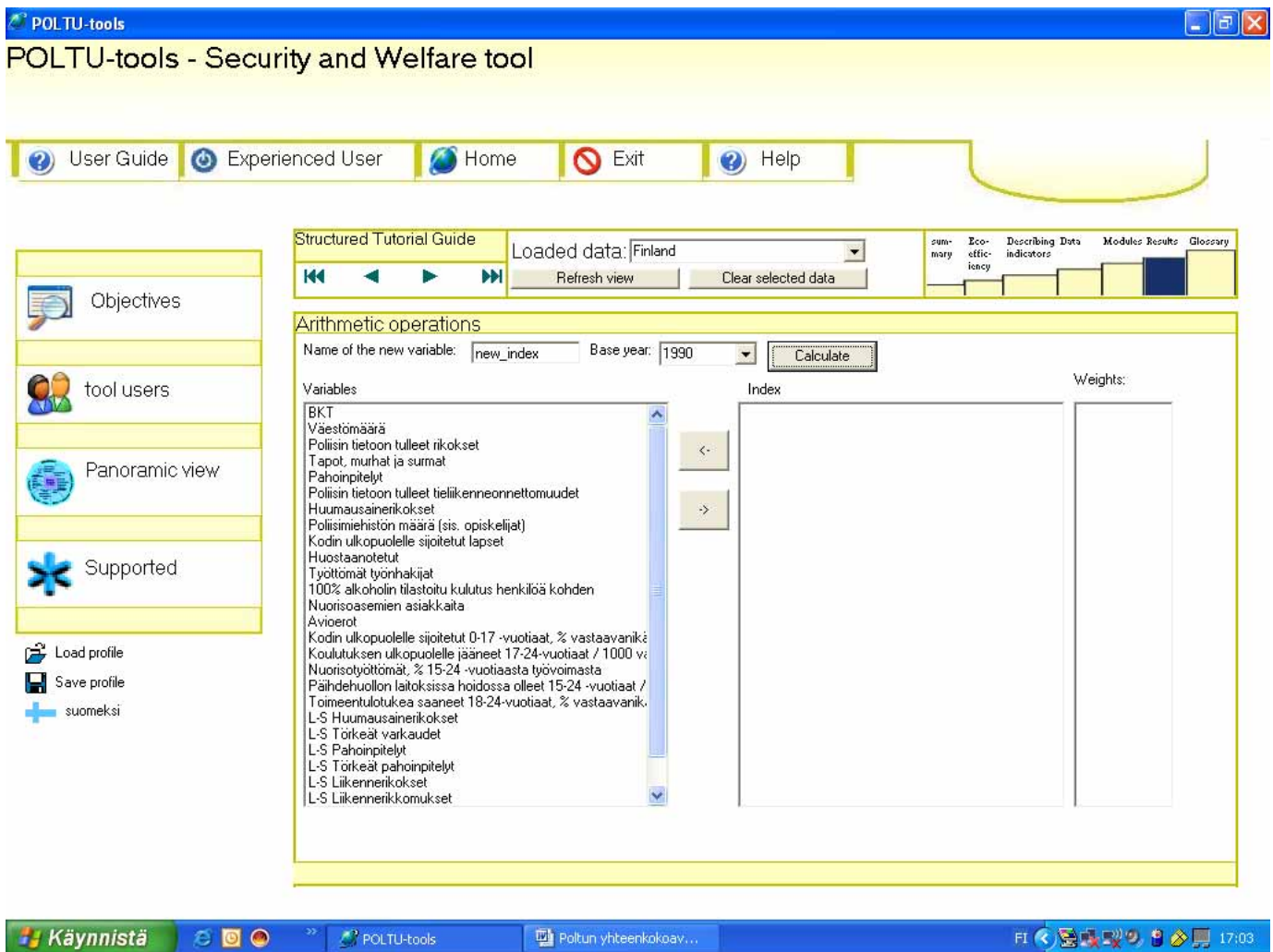
Edellä esitetty kuvaa yhtä tapaa, jolla indeksi voidaan rakentaa. Esitetyn kaltaista lähestymistapaa, jossa tilastotietoja yhteismitalliseksi muuttavalle kertoimelle haetaan oikea arvo ”käsien” harkittiin kehitellyn ohjelmistotyökalun suunnitteluvaiheessa, mutta tämä tapa hylättiin liian työläyden takia. Sen sijaan erilaatuisten tietueiden aiheuttama yhteensopivuusongelma ratkaistiin siten, että ohjelma muuttaa jokaisen tarkasteltavan aikasarjan perusvuoden (vuoden josta trendin tarkastelu aloitetaan) arvoksi sata. Tätä seuraavat vuodet saavat arvoja sadan ympäristössä riippuen muuttujissa tapahtuvissa suhteellisissa muutoksissa. Jos jossakin muuttujassa tapahtuu perusvuoteen verrattuna kymmenen prosentin lasku, on indeksissä perusvuotta seuraavan vuoden arvo 90, jos taas tilasto osoittaa tarkastelun kohteena olevan ilmiön kasvaneen kymmenellä prosentilla, on huomioitava lukuarvo 110. Tällöin vältetään muuttujien erilaisista mittayksiköistä ja suuruusluokista aiheutuva ongelma ja jäljelle jää enää ilmiön merkittävyyttä indeksissä kuvaavan painokertoimen määrittely.

5.2.2 Seuranta- ja ennakointi-indeksit

POLTU –hankkeen aikana turvallisuusalan asiantuntijoilta kerätty tieto on indikaattoripankissa jalostettu kahdeksi indeksiksi: 1) toteutunutta tilaa kuvaavaksi seurantaindeksiksi ja 2) tulevaa turvallisuuden tilaa kuvaavaksi ennakointi-indeksiksi. Seurantaindeksi kuvaa turvallisuuden nykytilaa tarkastelemalla muutamaa kootun sidosryhmän mielipiteen mukaan tärkeintä turvallisuusmuuttujaa. Ennakointi-indeksi taas

kuvaa ennakoitua turvallisuuden tilaa tulevaisuudessa tutkailemalla muuttujia, joiden kehityksestä voidaan tehdä arvioita turvallisuuden tilan kehityksestä tulevaisuudessa. Kuten jo aikaisemmin mainittiin, indeksit on rakennettu POLTU –hankkeen tulevaisuusverstaissa turvallisuusalan asiantuntijoiden näkemysten pohjalta, täsmällisempää vaikuttavuusanalyysiä erilaisten sosiaalisten muuttujien kytköksistä turvallisuuteen ei ole tämän hankkeen yhteydessä tehty.

Ohjelmistoa käytettäessä valinta indeksiin mukaan tulevista tekijöistä tehdään ohjelmiston indeksinrakentamisikkunassa. Kuva 25 esittää POLTU-toolsin indeksinrakentamisikkunan ulkoasua. Kuvan kahdesta lokerosta vasemmanpuoleisessa näkyy lista ohjelmistoon ladatuista aikasarjoista. Tässä vaiheessa ohjelmistoon ladatut aikasarjat edustavat tärkeimpiä hankkeessa esille kaivettuja indikaattoreita, joilla voidaan seurata tai ennakoida turvallisuuden tilaa, jatkossa ohjelmiston muistissa tulee olemaan laaja kokoelma erilaisia turvallisuuden kehittymiseen liittyviä aikasarjoja. Hankkeen aikana keskeisimpinä esille tulleiden turvallisuusindikaattorien lisäksi tulee ottaa huomioon myös muita, vähemmän suorasti turvallisuuteen liittyviä indikaattoreita. Tällaisia ovat muiden muassa BKT, tulonjakautuminen ja väestön määrä.

Kuva 25. POLTU-toolsin indeksinrakentamisikkuna

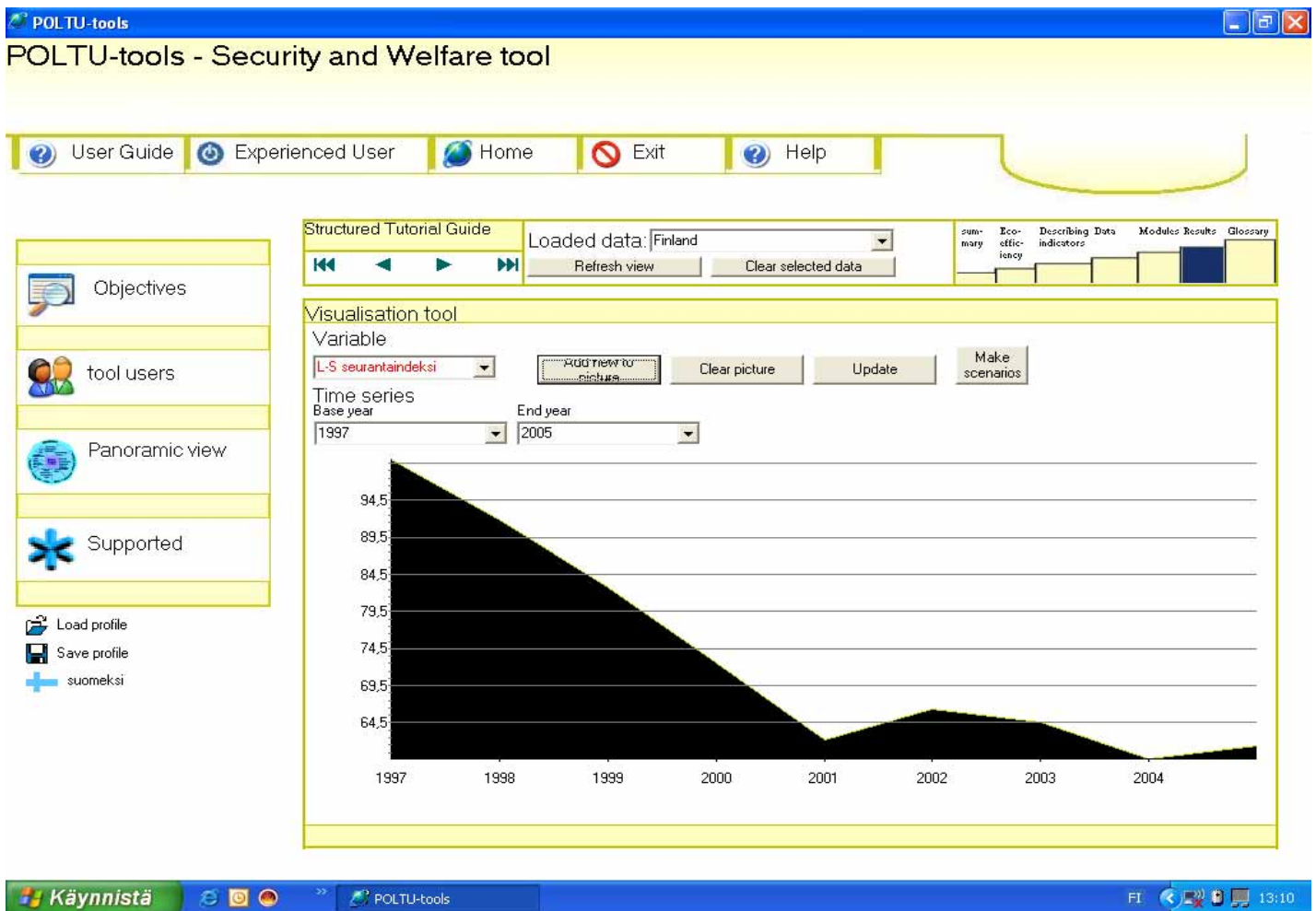
Indeksiä määritellessä tulee siihen valittavien tekijöiden ja niiden painokertoimien ohella määritellä vuosi, josta indeksin laskeminen aloitetaan. Perusvuoden valinta saattaa riippua siitä, mikä on ensimmäinen vuosi, josta kaikista indeksin tekijöistä on tilastoaineistoa saatavilla tai sitten perusteena voi olla että halutaan rajata tarkastelu johonkin tiettyyn ajanjaksoon. Perusvuosi valitaan alavetovalikosta (Base year).

Kun indeksin rakennuspalikat on valittu ja siirretty kuvan 25 oikeassa reunassa (kuvassa tyhjänä) olevaan lokeroon, on seuraava vaihe valita jokaiselle muuttujalle sen merkittävyyttä vastaava painokerroin. Jokaisen tekijän painokerroin indeksissä syötetään valintaikkunassa äärioikealla olevaan lokeroon.

POLTU –hankkeen tuloksena tuotetut turvallisuuden seuranta- ja ennakointi-indeksien laskentakaavat ja POLTU-toolsin piirtämät kuviot esiteltiin viimeisessä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen johdolla järjestetyssä POLTU –seminaarissa Turun poliisitalolla 20.6. 2006. Seurantaindeksi laskettiin yhdistämällä alla olevassa taulukossa olevat tekijät ja painokertoimet.

Tekijä	huumausaine- rikokset	törkeät varkaudet	pahoinpitelyt	törkeät pahoinpitelyt	liikenne rikokset	liikenne rikkomukset	perheväkivalta	poliisien lukumäärä
Paino	-3	-2	-2	-2	-1	-1	-2	1

Valtaosassa painokertoimista on negatiivinen etumerkki. Tämä johtuu siitä, että näiden tekijöiden vaikutus turvallisuuteen on sitä heikentävä. Antamalla turvallisuutta heikentäville tekijöille negatiivisen etumerkin, saadaan myös ohjelmiston piirtämä kuvio helpommin tulkittavaksi: käyrä nousee ylöspäin, kun turvallisuuden tila paranee. Yllä mainitun taulukon muuttujista, mainituilla painoilla POLTU –tools piirtää seuraavanlaisen turvallisuuden tilan kehittymistä havainnollistavan kuvion:

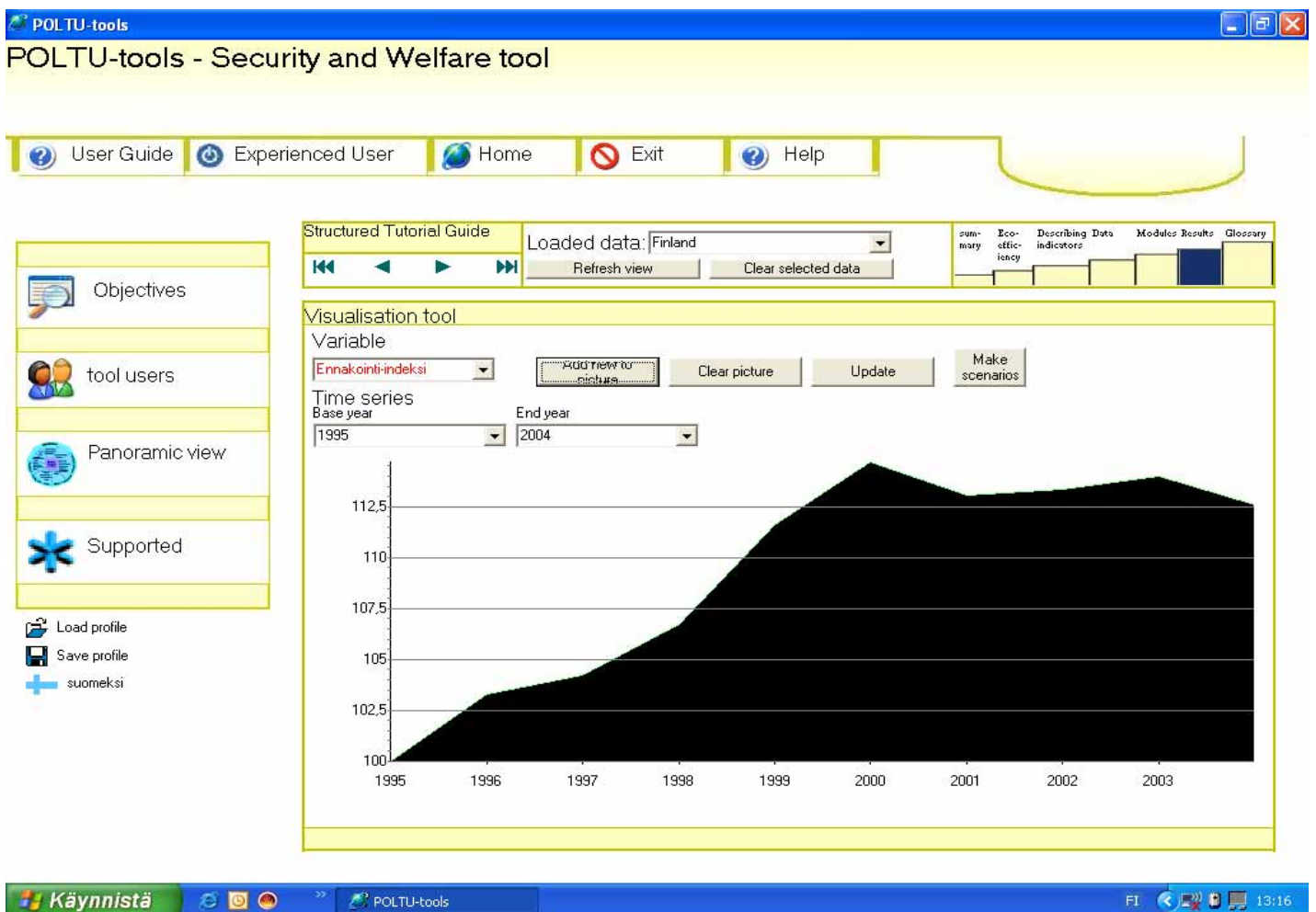
Kuva 26. Turvallisuuden kehittymisen seuraintaindeksi

Taulukon logiikka menee siis seuraavasti: mitä korkeampi pisteluku, sitä korkeampi on havaittu turvallisuuden tila. Lähtövuosi, tässä tapauksessa 1997 on merkitty pisteluvulla 100. Kun vuoden 2005 indeksipisteluku on 60:n tienoilla, kertoo käyrä tiivistetysti, että turvallisuuden tila Länsi-Suomessa on käyrän osoittamalla ajanjaksolla 1997-2005 heikentynyt lähes 40%. Tämä kuulostaa jokseenkin kovalta väitteeltä, joka sopinee jokseenkin huonosti yhteen kansalaisten valtaosan kokemuksista turvallisuuden kehittämisestä kyseisinä vuosina. Suurin syy käyrän muodolle on huumausainerikollisuuden raju kasvu vuosien 1997-2001 välisenä aikana. Koska tämän rikoslajin on koettu olevan suurin uhka ja haitta turvallisuuden kehittämiselle, on sille annettu merkitystään vastaava suuri painokerroin. Täten sen vaikutus jossain määrin hallitsee indeksiä. Kuvaa tulkittaessa tulee kuitenkin muistaa, ettei indeksi huomioi kaikkia rikoslajeja tai ota juurikaan huomioon turvallisuuden tilaan positiivisesti vaikuttavia kehityskulkuja. Esillä vain hankkeessa mukana olleen väen näkemyksen mukaan tärkeimmät rikoslajit

Turvallisuuden tilaa tulevaisuudessa ennakoivan indeksin rakennuspalikoina ovat edellisen seuraindeksin tekijöistä johdetut, pääosin nuorten syrjäytymisestä kertovat indikaattorit. Turvallisuuden tilan ennakointi-indeksi koostuu seuraavista tekijöistä:

Tekijä	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 -vuotiaat	Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17 -vuotiaat	Toimeentulotukea saaneet 18-24 -vuotiaat	Työttömyys	Alkoholin kulutus	Avioerot	BKT
Paino	-3	-2	-2	-1	-1	-1	2

Näistä muuttujista, mainituilla painoilla POLTU –tools piirtää seuraavanlaisen kuvion:

Kuva 27. Turvallisuuden kehitystä ennakoiva indeksi

Taulukon logiikka menee samankaltaisesti kuin edellä: mitä korkeampi pisteluku, sitä korkeampi on ennakoitu turvallisuuden tila. Lähtövuosi, tässä tapauksessa 1995 on merkitty pisteluvulla 100. Kuvaajan havainnollistama indeksi osoittaa siis, että ennakoitu turvallisuuden tila parani vuoteen 2000 saakka. Vuonna 2000 tapahtuneen käänteen tärkeimpinä syinä vaikuttavat kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrän ja alkoholin

kulutuksen kasvu. Ennakointi-indeksin osalta on huomioitava sama kuin seurantaindeksissä: kyseessä on yksinkertaistus niistä tekijöistä, joiden avulla hankkeessa mukana olleiden näkemyksen mukaan turvallisuuden tilaa voi ennakoita. Lisäksi on huomioitava, että kaikista tärkeinä pidetyistä indikaattoreista, kuten sosiaalitoimen ja mielenterveyshyönteön resursseista ei löytynyt dataa, joten niitä ei voinut huomioida.

5.2.3 Saatujen tulosten tulkintaa

Ensi näkemältä edellä esitetyt turvallisuuden toteutunutta tilaa ja ennakoitua kehitystä visualisoivat kuvat tuntuvat toistensa kanssa ristiriitaisilta: miten ennakoitu turvallisuuden tila on voinut kohota usean vuoden ajan, kun samaan aikaan toteutuneen turvallisuuden tilan kohdalla trendi on ollut huononeva? Yhtenä selityksenä voidaan pitää sitä, että seurantaindeksi oli koostettu Länsi-Suomen läänin tilastoista ja ennakointi-indeksi oli koostettu koko maata koskevasta tilastoaineistosta. (Syynä tähän on se, että ennakointi-indeksin tekijöistä ei löytynyt Länsi-Suomen dataa, ainoastaan koko maan tiedot olivat saatavilla.) Jos kuitenkin uskotaan, että Länsi-Suomen ja muun maan kehityskulut ovat siinä määrin samansuuntaisia, etteivät kuvatus kaltaiset eroavaisuudet ole mahdollisia, pitää selitystä hakea toisaalta. Toinen mahdollinen selitys on se, että valitut tekijät ja painokertoimet, jotka määrittelevät esitetyt indeksit, eivät riittävän hyvin kuvaa turvallisuusalan todellisuutta tai ennakoit tulevan turvallisuuden tilan kehittymistä. Tämä on etenkin ennakointi-indeksin kohdalla aihepiirin laajuuden, vaikutusketjujen määrittelyn hankaluuden ja joidenkin tehtyjen yksinkertaistusten jälkeen varsin mahdollista.

Jos kuitenkin sivuutetaan tämäkin selitys ja luotetaan hankkeessa mukana olleen sidosryhmän asiantuntemukseen ja uskoa, että indeksit todella kuvaavat jotain, mitä yhteiskunnassa on tapahtunut tai on tapahtumassa, tullaan toisenlaiseen, paljon mielenkiintoisempaan tulkintaan: turvallisuus ja turvattomuus kasvavat yhtäaikaan. Kuulostaa ensin jokseenkin omituiselta väitteeltä, mutta kun palauttaa mieleen POLTU – hankkeen aikaisemmissa vaiheissa keskusteltuja syrjäytymiseen ja yhteiskunnan kasvavaan eriarvoistumiseen liittyviä keskusteluja, alkaa väitteen logiikka paljastua. Turvallisuus ja turvattomuus kasvavat Suomessa yhtäaikaan, mutta eri paikoissa. Selityksen ytimessä on yhteiskunnan jyrkkenevä polarisoituminen entistä paremmin voiviin ja toisaalta entistä huonommin voiviin kansalaisiin.

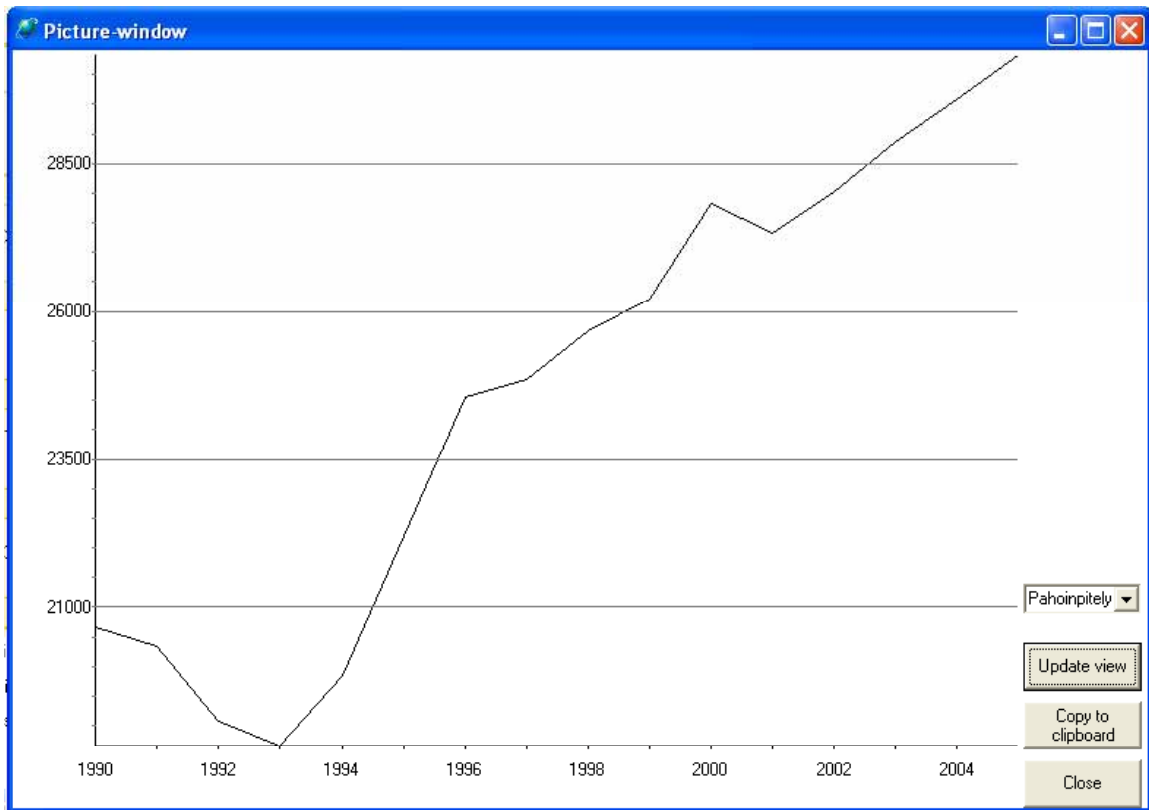
Suomi ja suomalaiset elävät historiansa vaurainta aikaa. Työttömyys on jo usean vuoden ajan laskenut tasaisesti ja kotitalouksien käytettävissä olevat tulot kasvavat. Varallisuuden kasvu näkyy suurien omakotitalojen, yllisten keskustakerrostalojen ja arvokkaiden katumaasturien määrin kasvamisena. Entistä suuremmalla osalla suomalaisista hyvinvointi; koulutus, työtilanne ja tulot kasvavat ja tämä näkyy ennakointi-indeksissä parantuvana ennusteena tulevaisuuden turvallisuustilanteesta.

Samaan aikaan kun valtaosalla kansalaisista pyyhkii hyvin, ovat ongelmat vähemmän onnekkailta lisääntyneet. Sosiaalinen turvaverkko on sekä julkisten että kaupallisten palvelujen karsimisen ja keskittämisen sekä sosiaalietuuksien vaatimattoman kehityksen vuoksi alkanut rakoilla. Yhteiskunnan kelkasta pudonneet ovat entistä useammin monien ongelmien rasittamia, tämä näkyy erityisesti huumausaineiden käyttäjissä joiden kohdalla sekä käytön rahoittaminen sekä käyttö itsessään ovat syitä useiden ongelmien ja rikoksiin ajautumisen takana. Täten: vaikka yhteiskunnassa yleensä menee hyvin, kiihtyvä kurjistumiskehitys aiheuttaa sen turvattomuuden lisääntymisen, joka voidaan lukea turvallisuuden tilaa kuvaavasta indeksistä.

Ratkaisuna edellä kuvattuun ristiriitaisuusongelmaan on kerätä ja hyödyntää tilastotietoja suuremmalla paikallisella tarkkuudella kuin edellä kuvatun hankkeen aikana on tehty. Nyt tarkastelu on ollut koko maan ja läänin tasoista. Näin suuri tarkastelutaso tuo väistämättä epätarkkuutta ennusteisiin ja tuloksiin, kun eri tilanteessa maan eri kolkilla olevat alueet tasoittavat toinen toistensa vaikutuksia. Parhaiten edellä kuvatun ennakointijärjestelmän edut tulisivat esiin kun tarkastelun tarkkuus olisi kaupunginosakohtaista. Tällöin indikaattoripankin antama ennakointitieto alueella mahdollisesti kehittymässä olevista ongelmista saataisiin kaikkein parhaiten jalostettua käytännön turvallisuusongelmia ehkäiseviksi toimenpiteiksi. Tulevaisuuden haaste POLTU –toolsin jatkokehitykselle onkin (turvallisuuden kehittymistä kuvaavien syy-seurausketjujen selvittämisen ohella) nykyistä tarkemman alueellisen tilastotiedon kerääminen ja turvallisuusennusteiden tarkentaminen.

5.2.4 Indikaattoripankin muita ominaisuuksia

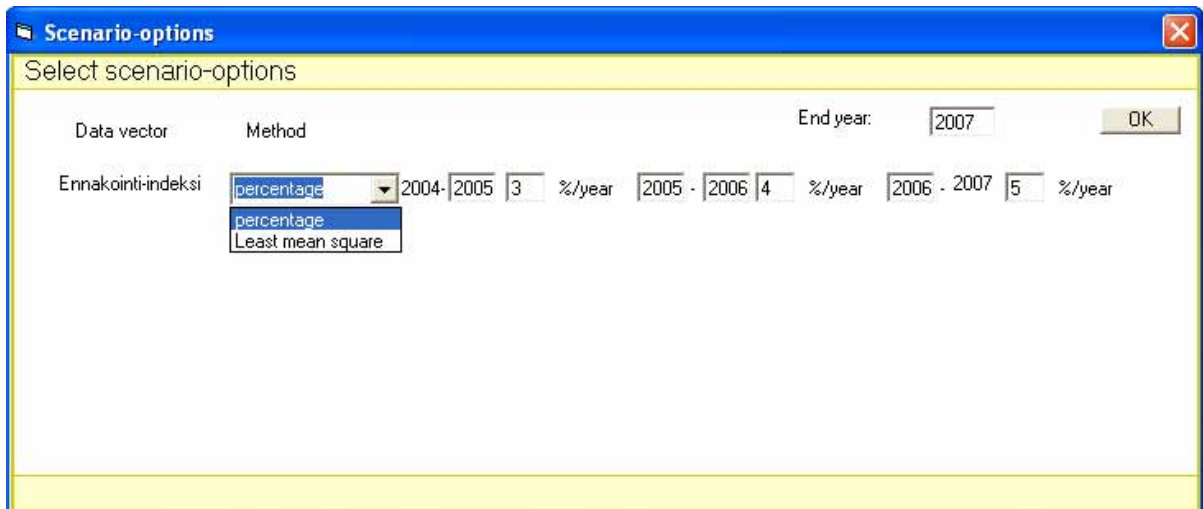
Kuten jo aikaisemmin on mainittu, on indikaattoripankki kehitetty palvelemaan turvallisuustiedon tietovarastona sekä turvallisuuden tilan seurannan ja ennakkoinnin työkaluna. Tietovarasto-ominaisuus mahdollistaa erilaisten turvallisuuteen liittyvien tilastoaineistojen tarkastelun yhdessä paikassa. Aikasarjoja voi tarkastella joko perinteiseltä Excel-liuskalta tai piirtää niistä yhden napin painalluksella kuvaajan. Kuvassa 28 on esimerkki millaisia kuvia POLTU-toolsilla voi piirtää siihen syötetyistä tiedoista. Esimerkin kuva havainnollistaa pahoinpitelyjen määrän kehittymistä vuodesta 1990 vuoteen 2004.

Kuva 28. POLTU-toolsin piirtotyökalu

Yllä oleva kuvienpiirto-ominaisuus on kuitenkin ainoastaan hyödyllinen lisäominaisuus, indikaattoripankin toiminnan keskiössä on indeksilaskuri.

POLTU-tools ohjelmiston nykyversiossa on myös mahdollisuus tehdä skenaarioita turvallisuuden arvellusta kehittymisestä. Kuvan 27 oikeassa yläkulmassa olevaa "Make scenarios" -nappia painamalla pääsee valintaikkunaan, jossa voi valita kolmelle eri ajanjaksolle arvellun muutosvauhdin ja katsoa miten indeksi tällaisilla muutosvauhdeilla kehittyi. Kuvassa 29 on esitetty skenaariotyökaluikkuna. Skenaariota tehdessä voi käyttää kahta metodia. Joko valita tehdyille indeksille kasvuprosentteja eri ajanjaksoille (percentage) tai käyttää pienimmän neliösumman menetelmää (least mean square).

Kuva 29. Skenaariotyökalu

Pienimmän neliösumman menetelmä tarkoittaa lyhyesti sitä, että ohjelmisto laskee havaintoaineistoa kuvaavaa pistejoukkoa parhaiten kuvaavan käyrän kaavan. Skenaariotyökalussa tämä tarkoittaa, että tällä tehdyllä kaavalla piirretään käyrä, josta ennakoitua tulevaa kehitystä voi arvioida. Mikään kovin hienostunut tai luotettava tapa tehdä skenaarioita tämä pienimmän neliösumman menetelmä ei kuitenkaan ole, muutosvauhtien arvioiminen eri ajanjaksoilla lienee parempi tapa. Tämä skenaariotyökalu on paremminkin vain lisäominaisuus, joka mahdollistaa eräänlaisten arvauksien tekemisen kauas tulevaisuuteen. Indikaattoripankin ennakkointi-indeksi on ohjelmiston varsinainen ennakkointityökalu.

5.2.5 Indikaattoripankin kehittämisen haasteita

Kehittämistyön alkuvaiheen suurimpana ongelmana oli se, ettei tärkeimpinä pidetyistä turvallisuutta kuvaavista tai sitä ennakoivista ilmiöistä joko löytynyt tilastotietoa lainkaan tai tietoa löytyi vain joiltakin harvoilta vuosilta. Kehityksen suunnan arvioiminen edellyttää riittävän pitkien, mielellään kymmenien vuosien taakse ulottuvien, aikasarjojen löytämistä. Kuvaavien datasarjojen löytäminen on välttämätöntä myöskin siitä syystä, että ellei ilmiöistä saada kvantitatiivista dataa, ei myöskään ole mahdollista laatia ohjelmistoa, joka kykenisi analysoimaan niiden välisiä seuraussuhteita menneisyydessä, eikä siis arvioimaan niiden kehitystä tulevaisuudessa.

Toisena merkittävänä haasteena on ollut se, että joistakin hankkeen keston aikana esille tulleista tärkeimpinä pidetyistä tulevaisuuden turvallisuuden tilan mittareista, kuten syrjäytymisestä, ei ole tilastoa saatavilla. Syrjäytymisen osalta tämä johtuu siitä, että ilmiönä syrjäytyminen on niin monisyinen ja hankalasti määriteltävissä, ettei siitä voi yksiselitteistä tilastoa tehdä.

Toisaalta, vaikka joidenkin hankkeen kuluessa keskeisiksi nousseiden ilmiöiden, kuten vaikkapa syrjäytymisen, kehittymisestä ei ole mahdollista löytää tilastoa, joka kuvaisi haluttua ilmiötä suoraan, ei tämä kuitenkaan välttämättä ole ylittämätön ongelma: voidaan koota keinotekoisia indikaattoreita, jotka koostuvat useista (painotetuista) seurausilmiöitä kuvaavista aikasarjoista, joiden kehitystä voidaan sitten seurata.

Tilastoaineistoon nojaavan ohjelmiston yksi hankaluus on aina huoli tilastoaineiston oikeellisuudesta. Esimerkiksi rikollisuustilaston jotain vuotta koskevissa tilastoissa saattaa olla tilastoinnin hitaudesta johtuvaa harhaa, esimerkiksi että edellisen vuoden puolella tapahtuneita rikoksia on syystä tai toisesta ilmoitettu ja rekisteröity vasta seuraavana vuonna, samoin yhtenä vuonna tehdyt ja jonain toisena selvitetty rikokset hankaloittavat tilastoihin luottamista. Lisäksi todellisuutta on tilastojenkin ulkopuolella, läheskään kaikki rikollisuus ei tilastoidu. Vaikka tässä käytettiin esimerkkinä rikollisuutta, pätee sama tilastoihin liittyvä ongelma myös muussa tilastoinnissa.

Kuten jo aikaisemmin on mainittu on havaitun ilmiön ja sen taustalla vaikuttavan, ilmiön aiheuttavan tai siihen merkittävästi myötävaikuttavan, syyn välillä usein viivettä. Oletetaan esimerkiksi peruskoulun keskeyttäneiden määrän lisäyksen olevan jollain aikavälillä yhteydessä omaisuusrikollisuuden lisääntymiseen. Koulupudokkaiden vaikutus rikostilastoissa ei kuitenkaan välttämättä näy omaisuusrikoksissa heti seuraavana vuonna eikä välttämättä vielä sitä seuraavanakaan vaan vasta jonkin pidemmän ajan kuluttua. Lisäksi viiveiden huomioon ottamisen haasteellisuutta kasvattaa se, että indeksiä koottaessa eri ennakointimuuttujilla ja niiden ennustamalla seurausilmiöillä on erilaisia viiveitä. Jotta indeksi kuvaisi odotettavissa olevaa turvallisuuden tilaa täsmällisesti, tulisi näiden kaikkien vaikuttavien tekijöiden eriaikaiset viiveet ottaa yhtäaikaisesti huomioon. Vaikka viiveen mittaaminen saattaisi joissain tapauksissa olla tilastollisesti mahdollista, asiantuntijamielipide saattaisi tarkkuuden suhteen olla jopa parempi, yksinkertaisuudesta puhumattakaan. Näitä viiveitä on jonkin verran saatu selville hankkeen aikana järjestetyissä seminaareissa mutta ohjelmistoon sisälle tätä tietoa ei vielä ole kirjoitettu.

Edelleen haasteena on eri ilmiöiden väliset voimakkuudet ja ristiinvaikutussuhteet. Jos käytetään edellä mainittua esimerkkiä, jossa oletettiin koulun keskeyttämisen ja omaisuusrikosten olevan toisiinsa liittyviä ilmiöitä, pitäisi antaa arvio miten paljon koulupudokkaiden määrä nostaa omaisuusrikosten todennäköisyyttä. Entä mitä muita mahdollisia turvallisuusimplikaatioita mainitulla ilmiöllä on? Lisäksi jonkun ilmiön voi tulkita olevan sekä syy että oire. Esimerkiksi koulun keskeyttämisen voi tulkita niin syrjäytymisen oireeksi, kuin myös syrjäytymistä selittävänä syynä.

Yllä käsiteltyihin haasteisiin on pohdittu ratkaisuja koko POLTU –hankkeen keston ajan, mutta hankkeen lähestyessä loppuaan paljon kysymyksiä on vielä jäljellä. Lisätutkimusta ja työtä siis vaaditaan, jotta indeksien luotettavuutta saadaan täsmennettyä. Jotta vertailemalla voidaan testata ennakointi-indeksin hyvyttä ja parantaa sitä edelleen, tulee ensin tulee määritellä turvallisuusindeksi sellaiseksi että se kuvaa tarkasti turvallisuuden tilan kehittymistä. Tämä edellyttää useampien muuttujien lisäämistä indeksiin ja

lisätutkimuksen tekemistä liittyen siihen, miten turvallisuus ja turvattomuus ymmärretään.

Kun seurantaindeksi on riittävän täsmällinen, voidaan tehdä vertailuja erilaisin muuttujin ja painoin rakennettujen ennakointi-indeksien kanssa. Jos POLTU-tools vakiintuu ennakoitinkoulutuksen tai turvallisuusalan ennakkoinnin apuvälineeksi, tulee ajan kuluessa aktiivinen käyttäjäkunta kehittämään indeksejä täsmällisemmiksi. Lisäksi edellä esitetty ajatus ohjelmiston muokkaamisesta enemmän paikalliseen tietoon pohjautuvaksi, olisi erinomainen ennusteiden tekemistä ja luotettavuuden arviointia helpottava seikka. Jotta tämä mahdollistuisi, tulisi halutulla alueella (kaupunginosa, kaupunki, maakunta) vaikuttavat tärkeimmät turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja turvallisuutta indikoivat muuttujat selvittää paikallisesti ja yhdistää nämä tiedot POLTU -hankkeessa toteutetulla tavalla paikallisia oloja kuvaavaan tilastoaineistoon.

Eräs ohjelmiston jatkohyödyntämisen kannalta keskeinen asia on ohjelmiston tietokannan, jonka perusteella ohjelmistolla tehtävät tietokannat lasketaan, laajentaminen ja jatkuva päivittäminen. Laajemmat tietovarastot mahdollistaisivat monipuolisempien indeksien rakentamisen. Olemassa olevien tilastolajien päivittäminen on ehdoton edellytys ohjelmiston käytölle jatkossa. Ajatuksena on ollut, että tätä tiedon päivittämistä tehtäisiin joko nyt kootun sidosryhmän tapaamisissa tai poliisin oman sidosryhmäverkoston säännöllisissä tapaamisissa, mutta toisenlainenkin vaihtoehto on olemassa. Ohjelmistoon on mahdollista koodata moduuli, joka kykenee ottamaan yhteyttä eri tahojen ylläpitämiin aikasarjatietokantoihin, ja hakemaan niistä tietoja tarpeen mukaan.

5.3 Tulevaisuuskuvat

Tulevaisuuskuvien taustamateriaalina on käytetty POLTU -hankkeen seminaareissa esille tullutta tietoa ja esitettyjä näkemyksiä, hankkeen tuloksena rakennettua ennustetyökalua (POLTU-tools) sekä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen eri projektien aineistoa. Tulevaisuuskuvat tavallaan täydentävät edellä esiteltyjä indeksilaskurin tuottamia kuvia ja niiden tulkintoja, sillä niissä voidaan tuoda tiettäväksi seikkoja, joita ei pelkkään tilastoaineistoon pohjaavalla työkalulla voi esittää. Kahdelle ensimmäiselle alla olevista kolmesta kuvasta on löydettävissä perustelut indeksilaskurin ennusteiden pohjalta. Kolmannen tulevaisuuskuvan tila puolestaan on eräänlainen POLTU -hankkeeseen osallistuneiden hahmottelema toivetila, kuva, joka kokoaa asioita, joihin panostamista hankkeen aikana pidettiin tärkeinä. Aika, johon tulevaisuuskuvat sijoittuvat ei ole tarkkaan määrätty. Summittaisena ajankohtana, jolloin esitetyt kuvat voisivat olla todellisuutta voidaan pitää vuotta 2020.

5.3.1 Tulevaisuuskuva 1: Jatketaan nykyuralla – Business as usual

Taloukasvu on jatkunut 2000 –luvun alkupuolelta tasaisesti vain hieman hidastuen. Suotuisa kehitys on ehkäissyt merkittävien hyvinvointipalvelujen leikkauksien tarvetta, mutta väestön ikääntymisestä aiheutuneet kulut ja veropolitiikan muutokset (verotusta on yritysten ulkomaille pakenemisen synnyttämän paineen vuoksi kevennetty) ovat nakertaneet julkisten menojen rahoituspohjaa.

Pienipalkkaisten suhteellinen asema on heikentynyt eikä pienituloisilla ole enää varaa asua Etelä-Suomen kaupunkiseuduilla. Työelämä on muuttunut vaativammaksi ja kiristyneiden vaatimusten myötä peruskoulun jälkeistä koulutusta vailla olevat ovat työelämän syrjäytyneet työelämästä lähes kokonaan. Nuorisoiäloukissa vailla peruskoulun jälkeistä koulutusta olevan väestön määrä on jokseenkin vakio, mutta näiden mahdollisuudet pärjätä ovat entistä huonommat.

Sosiaali- ja terveystoimen investoinnit ja uudet resurssit ovat jo vuosikymmenen ajan suuntautuneet lähes yksinomaan vanhusväestön huoltamiseen, suurimpia menettäjiä rahanjaossa ovat olleet lasten, nuorten ja mielenterveystyön palvelut. Vaikka vanhustenhuoltoon on panostettu on myös tällä alueella palveluja jouduttu merkittävästi keskittämään. Hoitopaikat keskittyvät entistä enemmän kunta- ja maakuntakeskuksiin, joihin on helpompi houkutella työntekijöitä ja joissa on mahdollista hyödyntää erilaisten vapaaehtoisjärjestöjen palveluita, joiden osuus sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajina on kasvanut selvästi.

Mielenterveystyön heikentyneet resurssit näkyvät erityisesti ennakoimattomien väkivallanteiden ja tuhotöiden yleistymisenä. Väestön ikääntyminen on jonkin verran vähentänyt liiallisesta alkoholin käytöstä aiheutuvaa rikollisuutta, mutta liikenneonnettomuuksien määrä on puolestaan lisääntynyt.

Rikosten määrät ovat kasvaneet vuosituhannen alun tilanteesta jonkin verran. Osin tätä selittää väestönkasvu ja muutto kaupunkeihin. Myös poliisien määrän tasainen lasku on kiinnijäämisen riskin vähennyttä vauhdittanut lainkuuliaisuuden heikkenemistä. Yhteiskunnassa jo pitkään vallalla ollut yksilöllisyyttä korostava trendi on voimistunut, mutta tämän trendin yhteydessä välttämätön omien tekojen vaikutuksen pohdinta kanssaihmiisiin on jäänyt varsin vähäiseksi. Myös tästä aiheutunut välinpitämättömyys on lisännyt turvattomuutta.

5.3.2 Tulevaisuuskuva 2: Reagoidaan toteutuneeseen tilaan lisäämällä rajoituksia, poliiseja ja muita viranomaisia – Reaktiivinen Suomi

Median viihteellistyessä erityisesti raaoista väkivallanteoista ja potentiaalisista, joskus hyvinkin kaukaa haetuista, uhista kertovat rikosuutiset ovat entisestään kasvattaneet suosiotaan. Tämä koettu ja joiltain osin tilastojen tukema rikollisuuden tasainen kasvu on saanut poliitikot ja viranomaiset reagoimaan tilanteeseen kiristämällä esim. alkoholin anniskelu- ja veropolitiikkaa sekä lisäämällä poliisien määrää ja palkkaamalla vartijoita erilaisiin julkisen palvelun toimipisteisiin kuten sairaaloihin ja virastoihin.

Suomen ja Ruotsin yhdessä ajama yhteinen alkoholin verokanta koko EU:hun on saatu läpi. EU:n ulkopuolisista maita koskevat yhtenäiset ja melko kireät tuontirajoitukset. Väkevä alkoholi on Suomen hinnoissa koko EU:n alueella ja viinaturismi on vähentynyt merkittävästi. Uusi alkoholivero on EU:n suurin tulonlähde. Verolla kerrytetyt tulot tosin kuluvat suurelta osin alkoholin salakuljetuksen valvontaan ja ehkäisyyn.

Toteutetut toimenpiteet ovat saaneet kansalaisten suuren enemmistön hyväksynnän ja vaikuttaneet iltaiseen katuelämään, liikennekuriin ja häiriökäyttäytymiseen eri viranomaistoimipisteissä niitä rauhoittavasti. Turvallisuushenkilöstön määrän ja näkyvyyden lisääntyminen ei ole kuitenkaan juurikaan vaikuttanut vakavien rikosten tai läheisväkivallan määrään, vaan niiden kehityskäyrät ovat jatkuneet jokseenkin samaa nousutrendiä jo lähestulkoon kahdenkymmenen vuoden ajan.

Valvonnan lisääntyessä yhteiskunnallinen ilmapiiri on Suomessa koventunut. Aktiivinen reagointi ja on päivän sana eikä pehmeiden alojen kuten sosiaali-, kasvatus-, tai kulttuurityöhön tahdo löytyä määrärahoja.

5.3.3 Tulevaisuuskuva 3: Panostetaan ennaltaehkäisyyn – Proaktiivinen Suomi

Ennakointityön arvo on ymmärretty laajalti päätöksentekijöiden keskuudessa. Kansalaiskasvatuksen määrää peruskoulun opetustarjonnassa on lisätty selvästi. Samoin resursointi on parantunut kouluissa, sosiaalitoimessa ja mielenterveystyössä. Tätä on hyvän talouskehityksen mahdollistaman rahoituksen määrän kasvun ohella edesauttanut ennakoivan hoitotakuun järjestelmä, jossa kunnat velvoitetaan suuntaamaan entistä enemmän voimavaroja syrjäytymistä ehkäisevään toimintaan. Koska on ymmärretty, että syrjäytymisuhka usein on suurempi sellaisissa kunnissa, joissa taloudellinen tila on heikko, on valtio sitoutunut tukemaan tämän uuden ennakoivan hoitotakuun toteutumista avustamalla kuntia, joilla on vaikeuksia täyttää uudet vaatimukset.

Poliisin, sosiaaliviranomaisten ja koulun yhteistyöhön on panostettu ja tämä on auttanut syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikaisessa havaitsemisessa. Suhteellisen korkea

rakenteellinen työttömyys on edelleen ongelmana, työttömien joukko on tosin vuosituhaten alun tilanteeseen verrattuna hieman erinäköistä. Tuolloin työttömien joukossa oli paljon väkeä, jotka olivat kouluttautuneet ja toimineet ammatissa, mutta alan työpaikkojen vähentyessä olivat joutuneet työttömiksi. Vuoden 2020 työttömät ovat entistä enemmän väkeä, joista monet eivät ole olleen eläissään päivääkään töissä. Näiden henkilöiden tunnistaminen ja ongelmatapausten seulominen on käytössä olevien ennakkoinnin sähköisten apuvälineiden ja aiempaa laajempien viranomaisten yhteisten rekistereiden ansiosta entistä helpompaa.

Asuinalueiden paikallistoiminta on vuoden 2020 tienoilla merkittävästi enemmän kuin vuosituhaten vaihteessa. Tätä toimintaa on rohkaistu ja kannustettu erilaisilla kuntien ja valtion kampanjoilla ja monilla alueilla toiminnasta on muodostunut pysyvää ja aktiivista. Alueiden asukkaat pitävät huolta yhteisestä tilasta sekä talkoilla että jokapäiväisessä toiminnassa. Tämä on lisännyt kiinnostusta ja tuntemusta omaan naapurustoon ja näin parantanut yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta.

5.4. Kommentteja tulevaisuuskuviin

5.4.1 – kuva 1

Kuvan 1 toteutumista pidettiin julkisten menojen heikkenevän rahoituspohjan ja kiihtyvän verokilpailun myötä varsin mahdollisena, vaikkei erityisen toivottavana. Kuvassa ennustetuista asioista maan sisäinen muuttoliike jakoi mielipiteitä. Osa väestä uskoi muuttoliikkeen tyhjentävän maaseudun, osa taas arveli maaseudun pysyvän elinvoimaisena lisääntyvän vapaa-ajan asumisen myötä. Vapaa-ajan lisääntyessä ihmiset viettävät entistä enemmän aikaa kesäasunnoillaan ja monista kesäasunnoista remontoidaan ympärivuotiseen asumiseen käyviä. Nyt varsinaisena asuntona olevasta kaupunkiasunnosta tulee yhä useammalle ihmiselle kakkoskoti. Tämä kehitys luo painetta maaseudun palvelujen ylläpitämiseen. Ongelmana kuvatussa kahden asuinpaikan tilanteessa on se kuinka pystytään järjestämään kunnolliset yhteiskunnan palvelut molemmilla asuinpaikoilla.

Paljon keskustelua ryhmätöissä käytiin muutamista keskeisistä puutteista, joita osallistujat kokivat kuvassa olevan. Tällaisia olivat ulkoisessa ympäristössä tapahtuvien muutosten turvallisuusvaikutusten heikko huomiointi sekä se, että ulkomaalaisväestöä ei oltu kuvassa käsitelty millään tavalla. Ryhmätöihin osallistujien enemmistö ei pitänyt suurien ulkomaalaisten virtojen Suomeen olevan todennäköisiä, mutta näki vuoden 2020 Suomessa ulkomaalaistaustaisen väestön osuuden olevan kuitenkin niin suuri, että sen

aiheuttamat vaikutukset arkielämään ovat silloin monin tavoin nähtävissä. Kovin syvällistä keskustelua aiheesta ei kuitenkaan käyty.

Ensimmäiseen kuvaan liittyen osallistujia puhutti myös väitetty vapaaehtoistyön lisääntyminen. Tähän ei osallistujilta löytynyt oikein uskoa, vaan väestön vanhentuessa ja itsekkyiden kasvaessa uskottiin vapaaehtoistyön päinvastoin vähenevän.

5.4.2 – kuva 2

Kuvaa 2 ei pidetty keskustelijoiden joukossa toivottavana tai todennäköisenä. Yksityisen turvallisuussektorin kasvua pidettiin kuitenkin mahdollisena heikkona signaalina siitä, että yritykset ja kansalaiset kokevat turvattomuuden tunnetta johon poliisi ei pysty vastaamaan. Nykytilannetta ja yhteistyötä turvallisuusalan ja viranomaisten kesken kiiteltiin ja yritysten ja kansalaisten omaehtoinen turvallisuusuhkiin varautuminen vartijapalveluita ostamalla tulkittiin ainoastaan positiivisen asiana. Yleisesti uskottiin, että yhteistyö tulee jatkumaan hyvänä tulevaisuudessakin.

Tulevaisuuskuvassa visioitua alkoholin yhteistä verokantaa EU:ssa ei pidetty todennäköisenä. Alkoholipolitiikan osalta todennäköisempänä pidettiin pidemmälle menevää vapauttamista (viinit maitokauppoihin), mutta annetuista määräyksistä kiinni pitämisen valvonnan tiukentamista.

Vaikka kuvan maailmaa ei pidetty todennäköisenä, tuli keskusteltiin millä edellytyksillä kuvan kaltaiseen tilanteeseen voitaisiin ajautua. Esimerkkinä tällaisesta tuli esille suuri Suomessa tapahtuva terrori-isku. Tämä saattaisi nopeasti aiheuttaa asenteita koventavan reaktion niin kansalaisten, julkisen sanan kuin myös viranomaistenkin keskuudessa. Minkäänlaista Suomeen kohdistuvaa tai Suomessa tehtävää terrori-iskua ei kuitenkaan pidetty erityisen todennäköisenä.

Asia, joka kuvassa 2 vastasi parhaiten todennäköistä tulevaisuutta oli median viihteellistyminen ja sensaatiouutisoinnin merkitys turvattomuutta aiheuttavana tekijänä.

5.4.3 – kuva 3

Odotetusti seminaarin ryhmätöihin osallistujat kokivat kuvan 3 parhaiten omakseen. Merkittäviä erimielisyyksiä ei kuvassa esitettyjen asioiden toteutumisen toivottavuudesta esiintynyt. Ainoana uhkana nähtiin että liian pitkälle menevä ennakointi- ja kasvatustyö sisältää elementtejä holhoamisyhteiskunnan syntymisestä. Resurssien ohjaaminen koulujen, nuorisotyön ja sosiaalitoimen olosuhteiden parantamiseen sekä edellä

mainittujen tahojen ja turvallisuusviranomaisten yhteistyön kehittämiseen nähtiin erittäin tärkeinä turvallisuutta tukevinä tekijöinä.

Asiana, jota kuvassa ei käsitelty, nousi keskusteluissa merkittävänä turvattomuuden aiheuttajana esille työsuhteisiin liittyvä epävarmuus, joka hankaloittaa oman elämän suunnittelua ja näin heikentää juurtumista paikallisyhteisöön. Paikallisyhteisötoiminnan ja kaupunkikulttuurin kehittäminen ja juurruttaminen nähtiin kuvassa esitellyllä tavalla hyvänä keinona koetun turvallisuuden parantamisessa. Koko maan tasolla keskustelua aiheutti Tässä mielessä uusia innovaatioita ja vientituotteita ja sitä kautta Suomeen työpaikkoja tuottavan toiminnan tukeminen on myös turvallisuustyötä.

Jotta Ranskan ja Ruotsin joidenkin kaupunkien lähiöissä koetuilta ongelmilta voidaan Suomessa välttyä, on väestöryhmien eristäytymistä ja syrjäytymistä ehkäistävä ennakolta. Syrjäytymisen kokemukseen liittyy myös nuorison odotusten suhde todellisiin mahdollisuuksiin. Jos odotukset elämästä ovat kovin epärealistisia, ei voi välttää pettymyksiä ja turhautumista. Kun koulussa hyvällä oppilaan tuntemuksella ja –ohjauksella pidetään huolta, että kuva todellisuudesta on realistinen, ehkäistään pahaa oloa ja tulevaisuuden ongelmia.

5.5 Ennakointikoulutus

Indikaattoripankki tulee olemaan ennakointikoulutusjärjestelmän keskeinen osa ja muut koulutusjärjestelmän osat tulevat nivoutumaan siihen. Turvallisuutta ennakoivan indeksin perusteista keskusteleminen ja eri perustein tehtävien indeksien tekeminen ja vertailu ovat hyviä välineitä ennakkoinnin opiskelussa. Ajatuksena ennakointikoulutuksessa olisi järjestää säännöllisesti ennakointikoulutuspäiviä ja näiden rinnalla on ennakkoinnin omatoimisen opiskelun välineenä Internetissä oleva indikaattoripankki.

Ennakointikoulutuspäivien ohjelma voisi koostua esimerkiksi päivien aluksi pidettävistä luennoista, joissa kerrattaisiin tai esiteltäisiin joko ennakkoinnin perusteita tai uusia turvallisuustyön kannalta relevantteja metodologisia sovelluksia. Suurempi osa ennakointikoulutuspäivien ajasta kulutettaisiin kuitenkin indikaattoripankin parissa. Ensinnä tarkasteltaisiin tilastoaineistoa ja arvioitaisiin mitkä turvallisuuteen liittyvät trendit ovat voimistuneet ja mitkä heikentyneet. Lisäksi pohdittaisiin onko esille noussut tai onko parhaillaan kehittymässä joitakin uusia trendejä, joita pitäisi ottaa huomioon. Tämän jälkeen keskityttäisiin turvallisuutta ennakoivan indeksin jalostamistyöhön pohtimalla mitä tällaisessa indeksissä tulisi huomioida ja tekemällä POLTU -hankkeessa kehitellyllä ohjelmistolla muutamia indeksejä. Tällainen pohdinta ja pohdintojen havainnollistaminen käyriksi ovat erinomaisia tapoja saada osallistujat pohtimaan ennakkoinnin problematiikkaa ja havaitsemaan yhteyksiä yhteiskunnan turvallisuuteen vaikuttavien erilaisten ilmiöiden välillä. Päivien aikana käyty pohdinta, tehdyt indeksit ja niiden tulkinnot laitettaisiin päivien jälkeen verkkosivuille, josta kaikki aiheesta kiinnostuneet voisivat käydä tutustumassa ajankohtaisiin turvallisuusaiheisiin. Tämä

ennakointikoulutuksessa tehty säännöllinen seuranta- ja parannustyö edesauttaa tavoitetta, että indeksistä saadaan tulevaisuudessa käyttökelpoinen apuväline turvallisuusalan strategiasuunnitteluun.

Ennakointikoulutuksen lopullista muotoa, painopistettä ja toteuttajatahojen määrittelytyötä (kuka, kenelle, miten ja milloin) jatketaan yhdessä poliisihallinnon edustajien kanssa. Hankkeen alkuvaiheessa ajatuksena oli suunnata tämä koulutus pääosin poliisin omalle henkilöstölle, mutta ryhmittöihin osallistuneet olivat sitä mieltä, että ennakointikoulutusta tulisi antaa paljon laajemmin kuin vain poliisin piirissä.

5.6 Yhteistyöverkosto

Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen vetovastuun loputtua hankkeen kuluessa muotoutuneen sidosryhmän on tarkoitus jatkaa toimintaansa itsenäisesti tuottaen tietoa niin indikaattoripankin kuin myös koulutusjärjestelmän tarpeisiin ja toimien kontaktikanavana eri yhteiskunnan turvallisuuteen kytköksissä olevien alojen asiantuntijoiden välillä. Tavoitteena on että POLTU -hankkeessa tehtyä työtä tullaan hyödyntämään ja kehittämään edelleen. Tämän tavoitteen takaamiseksi tulee nimetä ne toimijat, jotka tulevat jatkossa ohjaamaan POLTU -verkoston toimintaa. Lokakuun 2005 sekä kesäkuun 2006 seminaareissa hahmoteltiin jonkin verran jo hankkeen työn jatkumista loppuvuoden 2006 jälkeen ja ajatuksena oli, että hankkeessa mukana ollut sidosryhmä tapaisi jatkossakin turvallisuusteeman merkeissä 1-2 kertaa vuodessa. Seuraavan tapaamisen ajankohdaksi kaavailtiin kevättä 2007.

5.7 Kansainvälinen näkyvyys

POLTU -hanketta on kansainväliselle yleisölle esitelty kolmasti. Ensimmäisen kerran kansainvälinen poliisihenkilöstö sai tietoa hankkeesta Nauvossa 8. – 9. 6. 2004 järjestetyssä Itämeren alueen poliisien tulevaisuusseminaarissa. Seminaariin osallistui poliisin edustajia seitsemästä Itämeren rantavaltiota. Hanke herätti kansainvälisen osallistujajoukon keskuudessa kiinnostusta ja sai hyvää palautetta. Toisen kerran hanketta esiteltiin kansainväliselle yleisölle 7. – 9. 6. 2005 Ruotsin poliisikorkeakoululla Tukholmassa järjestetyssä konferenssissa. Tällöin hankkeen esittely keskittyi indikaattoripankin rakenteen ja sen kehittytytyössä tehtyjen löydösten esittelemiseen. Kolmannen kerran POLTUa esiteltiin kansainväliselle yleisölle kesäkuussa 2006 Pärnussa, Virossa, järjestetyssä poliisikonferenssissa.

Näiden kansainvälisten tapaamisten suurin anti lienee siinä, että lähialueiden poliisiviranomaisten tietoon on tuotu konkreettinen esimerkki siitä miten poliisityössä

voidaan pelkän ongelmiin reagoivan toiminnan ohelle tuoda ongelmia ehkäisevää toimintaa. Lisäksi näkemys siitä, miten laajalla sektorilla työtä ennakoivaa turvallisuustyötä on tehtävä ja minkä alojen edustajia tulisi ennakoivassa turvallisuustyössä osallistaa, on levinnyt lähialueelle. Erityistä mielenkiintoa POLTU – hankkeeseen on osoittanut Länsi-Viron poliisi, jolla on virinnyt kiinnostus toteuttaa samankaltainen ennakointiprosessi myös Virossa.

6 Lopuksi: onnellisuusstrategia

Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa (POLTU) –hanke on ollut Tulevaisuuden tutkimuskeskukselle vähintäänkin yhtä haastava ja opettavainen hanke kuin Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle.

Vuonna 2003 aloitettu hanke oli käynnistyessään edelläkävijä. Nykyään osallistavat ennakkointifoorumit ovat enemmän sääntö kuin poikkeus. Vuonna 2003 sidosryhmätyöhön perustuva ennakkointijärjestelmä oli kuitenkin rohkea ja visionäärinen teko Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolta. Suuri kiitos tästä kuuluu poliisitoimenjohtaja Mikko Paaterolle, joka on omalla arvovallallaan osallistunut hankkeeseen ja tukenut sitä alusta loppuun asti.

Vuosina 2003 – 2006 toteutettu POLTU-hanke on myös epäilemättä ollut Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tähän mennessä laajin Delfoi-prosessi. Hanke on toteutettu kierros kierrokselta siten, että hanke muodostaa yhden pitkän, päättymättömän sidosryhmäkeskustelun. Jokainen uusi seminaari on aloittanut siitä, mihin edellinen on päättynyt.

Tämän, lähes neljä vuotta kestäneen tulevaisuusprosessin aikana on tapahtunut paljon. Tutkija Ville Lauttamäki on edellä kuvannut, miten sidosryhmän ajattelu on kehittynyt hankkeen aikana. Alun perin tavoitteena oli selvittää poliisin toimintaympäristön muutosta – turvallisuuden tulevaisuutta. Keskustelu suuntautuikin aluksi kansalaisten ja poliisin arkipäivässä ilmenevään turvattomuuteen. Tulevaisuuteen tartuttiin uhkakuvien kautta.

Hyvin nopeasti kuitenkin todettiin, että mikäli keskitymme turvattomuuteen, niin olemme auttamatta myöhässä. Olemme myöhässä kun ihmisten ongelmat ovat ehtineet poliisille asti. Jotakin olisi pitänyt tehdä jo kauan sitten. Niinpä keskustelu suuntautuikin pikku hiljaa turvattomuuden syihin – ja etenkin syrjäytymiskehitykseen; syrjäytymiseen liittyvien syiden ja rakenteiden tunnistettiin olevan merkittäviä turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Kun syrjäytymisteemaan sitten pureuduttiin seminaari seminaarilta, kysely kyselyltä ja ryhmätyö ryhmätyöltä, niin todettiin, että olemme myöhässä myös syrjäytymisen suhteen: jotakin pitää tehdä jo ennen syrjäytymistä jos haluamme ennakoida proaktiivisesti turvallisuuden kehitystä. Tämä näkökulma ohjasi sidosryhmän keskustelemaan hyvinvoinnista ja ihmisten onnellisuudesta. POLTU-hankkeen ennakkointikeskustelun lopputulos voidaan siis tiivistää siihen näkemykseen, että proaktiivisen turvallisuuden ennakkoinnin tavoitteena on edistää ihmisten onnellisuutta.

Niinpä tässä tarinassa kävi lopulta niin, että turvallisuusstrategian sijasta tulokseksi tulikin onnellisuusstrategia. Merkittäviksi turvallisuuden tulevaisuuteen vaikuttaviksi trendeiksi havaittiin nuorten syrjäytymiskehitys sekä suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuva polarisaatio eli eriarvoistumiskehitys: alueet ja kansalaiset eriarvoistuvat

(onnellisuus ja huonovointisuus kasvavat yhtä aikaa). Näihin uhkin varaudutaan ja vaikutetaan parhaiten vahvistamalla yhteiskunnan hyvinvoinnin rakenteita. Tämä viesti välitettiin POLTU-hankkeen toimesta vuonna 2004 myös sisäisen turvallisuuden ohjelmaan.

POLTU-hankkeen sisällölliset tulokset eivät olleet yllättäviä, uusia tuloksia, vaan ne pikemminkin vahvistivat jo olemassa olevia käsityksiä. Tälläkin tuloksella on kuitenkin oma merkityksensä poliisin voimavarojen ja painopistealueiden suunnittelussa ja suuntaamisessa. Hanke sai matkan varrella paljon kiitosta tulevaisuusverstaissa käydyistä keskusteluista. Sidosryhmä koki, että hyvillä keskusteluilla oli itseisarvo. Ajan saatossa voikin käydä niin, että hankkeen merkittävimpänä tuloksena voidaan pitää hankkeen aikana hahmottunutta tekemisen tapaa: pitkäjänteistä sidosryhmätyöskentelyä ja yhdessä tekemisen kulttuuria.

Tätä loppulausetta kirjoitettaessa Sisäasiainministeriö pohtii POLTU-hankkeen jatkoa kansallisella tasolla. Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto ei ole vielä päättänyt jatkotoimenpiteistään. Näyttäisi myös siltä, että turvallisuusalan sekä toisaalta sosiaali- ja terveysalan toimijoilla olisi tarvetta ja halua yhteisten opetusohjelmien ja oppimisympäristöjen kehittämiseen. Toivottavasti jatkotoimenpiteitä seuraa. Tässä vaiheessa on kuitenkin paikallaan osoittaa kiitos kaikille niille, jotka ovat osallistuneet tavalla tai toisella POLTU-hankkeen toteuttamiseen: oli ilo tehdä kanssanne matkaa tulevaisuuteen.

Olli Hietanen
Projektijohtaja
Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu

LIITE 1

Taustoitusta 15.4. 2004 järjestetyn seminaarin tuloksiin

Tähän liitteeseen on koottu taustoittavaa palautekeskustelua erityisesti seminaarista mutta myös laajemmin POLTU –hankkeen tähän mennessä toteutuneesta toiminnasta.

Rakenteeltaan POLTU –hanke koostuu kolmesta sisäkkäisestä työryhmästä. Seminaareissa ja työpajoissa työskentelee laaja ja monialainen sidosryhmä, joka koostuu turvallisuus- ja hyvinvointialan eri toimijoista. Tämä verkosto on avoin ja uudet suomalaisen yhteiskunnan hyvinvoinnista ja turvallisuudesta kiinnostuneet toimijat ovat edelleenkin tervetulleita mukaan POLTU -hankkeen toimintaan. Poliisiorganisaation sisällä toimivan tulevaisuusverkoston tehtävänä puolestaan on välittää POLTU –hankkeen tuotoksia poliisiorganisaatioon ja vastaavasti poliisiorganisaation asiantuntemusta sidosryhmätyöhön. Hankkeen käytännön toteutuksesta ja suunnittelusta vastaa työryhmä, johon vuonna 2004 kuuluvat erikoissuunnittelija Harri Antero ja suunnittelija Toivo Mäenpää Länsi-Suomen Lääninhallituksesta, Kaarinan poliisipäällikkö Jukka Mäkilähde Poliisin tulevaisuusverkostosta sekä aluepäällikkö Olli Hietanen ja tutkija Ville Lauttamäki Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta. Viimeksi mainittu työryhmä arvioi syksyllä 2004 palautekeskustelussaan POLTU –hankkeen tähän mennessä toteutunutta toimintaa – sekä keräsi yhteen hankkeen keskeisiä tuloksia.

POLTU –hankkeen sidosryhmätyöskentelyn todettiin onnistuneen hyvin:

- 1.Hankkeen yhteydessä järjestetyt seminaarit tarjoavat eri turvallisuusalan toimijoille mahdollisuuden tavata toisiaan, välittää kokemuksiaan turvallisuustyöstä sekä keskustelun kautta jäsentää ja julkituoda näkemyksiään siitä, miten asiat ovat ja miten asioiden pitäisi olla. Seminaaritalaisuudet tarjoavat osallistujille uuden mielipidefoorumin, jossa jokainen on vapaa tuulettamaan mielipiteitään ilman vakiintuneen työyhteisön asettamia rooleja ja rajoitteita. Karrikoidusti voidaan sanoa, että asiantuntijatiedon ja hiljaisen tiedon jakamisen lisäksi keskusteluilla on myös ”terapeuttinen vaikutus”.
- 2.Seminaarit ja tulevaisuusverstaat keräävät yhteen turvallisuusalan toimijoiden lisäksi myös muita hyvinvointiklusterin tahoja ja toimijoita. Verstaista saatu suora palaute on korostanut sitä, että tällaisia poikkisektoriaalisia keskustelufoorumeita tarvitaan. Myös henkilökohtaisella tasolla tutustuminen koettiin tässä yhteydessä tärkeäksi tulemaksi: poikkisektoriaalinen yhteistyö on jatkossa helpompaa kun voi ottaa yhteyttä tuttuun ihmiseen, johon on jo aikaisemmin tutustunut.
- 3.Keskustelu toimintojen ja toimintaympäristön kehittämisestä urautuu helposti vaatimuksiksi lisäresursseista. Sidosryhmä on jo sinällään yksi uusi resurssi – toinen uusi resurssi on sidosryhmätyöskentelyyn liittyvä verkostomainen toimintatapa. Verkostomainen toimintatapa on tehokas tapa kehittää myös

organisaation sisäisiä toimintatapoja ja prosesseja. Synergian ja yhteistyön avulla voidaan vähentää päällekkäistä työtä ja saada käyttöön uusia resursseja. Verkostomaisessa toiminnassa myös toiminnan vaikuttavuus yleensä kasvaa, kun oman toiminnan tueksi saadaan myös muiden organisaatioiden synergistiset osat.

4.POLTU –hankkeen ehkäpä suurimpana hyötynä nähtiin eräänlainen keskusteleva oppimis- ja kasvuprosessi, joka käynnistyi jo hankkeen esiselvitysvaiheessa vuonna 2003 ja on jatkunut myös vuonna 2004 järjestetyissä tapaamisissa. Koska jokainen uusi verstaas on aina jatkanut siitä mihin edellinen on jäänyt, niin sidosryhmän ymmärrys on matkan varrella syventynyt. Konkreettisella tasolla tämä näkyy muun muassa siinä, miten sidosryhmätyöskentely aloitettiin pohtimalla turvallisuuden ennakoitua. Turvallisuuden rakenteita pohdittaessa tultiin siihen tulokseen, että turvallisuuden ja turvattomuuden kehittymiselle keskeisiä ovat yhteiskunnan hyvinvoinnin rakenteet. Tämän ajatuskulun seurauksena sidosryhmän ja ennakoitujärjestelmän fokus on nyt siirtynyt turvallisuuden ylläpitämisestä hyvinvoinnin kehittämiseen: sen sijaan, että ”pelkästään paikattaisiin kattoja sateen varalta on lähdetty myös tutkimaan missä, miten ja minkä vuoksi matalapaineet kehittyvät”. Tämä on samalla myös tehokasta, käytännönläheistä ja proaktiivista turvallisuuden ennakoitua

Eräs asia, joka POLTU –hankkeen raportteja lukiessa tulee kuitenkin muistaa, on ihmisten ajatusten, huolien ja tulevaisuuskuvien sitoutuminen siihen ajanhetkeen ja yhteiskunnalliseen ilmapiiriin missä henkilö kulloinkin elää. Asenteisiin ja mielipiteisiin vaikuttavat esimerkiksi kulloinkin mediassa erityistä huomiota saavat teemat. Joskus tällaisilla teemoilla voi olla aitoa yhteiskunnallista relevanssia siten, että niistä kasvaa tulevaisuudessa pitkäkestoisia yhteiskunnan arkipäivään vaikuttavia tekijöitä. Toisinaan taas ihmisten huomio ohjautuu median kautta aiheeseen, jolla ei ole kestävämpää merkitystä. Media saattaa nostaa jonkin monimutkaisen asian esille yksinkertaistaen ja tarkastellen sitä ainoastaan jostakin tietyistä näkökulmista.

POLTU –hankkeen toisen sidosryhmäseminaarin järjestämisen aikoihin huhtikuussa 2004 mediassa laajaa huomiota saanut aihe oli alkoholijuomien hintojen lasku. Alkoholin tuontirajoitusten poistuminen EU-maiden väliltä 1.1.2004 ja erityisesti Viron liittyminen EU:n jäseneksi 1.5. 2004 sai Suomen hallituksen reagoimaan alkoholiasiaassa. Tavoitteenaan vähentää Viron EU -jäsenyydestä aiheutuvaa alkoholin maahantuontia ja kyetä säilyttämään alkoholiverotuksen veropohja valtio alensi maaliskuun 2004 alusta alkoholin valmisteveroa keskimäärin 33 prosenttia. Verotus keveni eniten väkevien juomien osalta, joiden vero laski 44 prosenttia (Opari, Partanen, Savola & Varamäki 2004, 7).

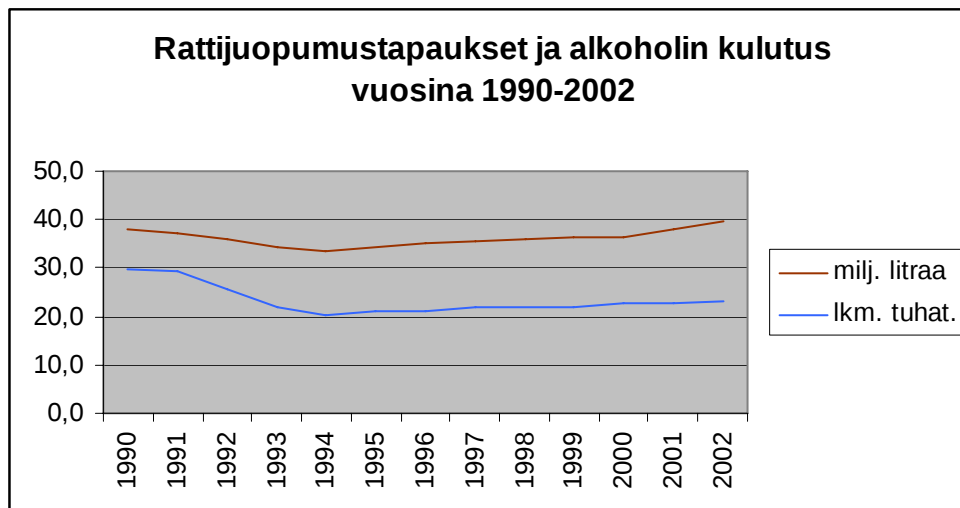
Lehdistössä esitettiin vakava huolestuminen niistä vaikutuksista, joita tämä alennus saa aikaan. Ensimmäisten veronalennuksen jälkeisten viikkojen perusteella tämä huoli näyttikin aiheelliselta. Veronalennusviikolla Alkon viikkomyynissä oli kasvua 44 prosenttia vuoden 2003 vastaavaan viikkoon verrattuna. Seuraavien viikkojen aikana Alkon alkoholin myynti lisääntyi noin 20 prosenttia vuoteen 2003 verrattuna. Vapun

jälkeen viikoilla 19–20 alkoholin myynti lisääntyi Alkossa noin 13 prosenttia. Päivittäistavarakauppojen keskioluen myynnin lisäys oli viikoilla 11–14 noin 15 prosenttia ja ravintolamyynti pysyi suunnilleen ennallaan (Alkoholipolitiikan muutos nosti...2004)

Nämä tilastot ja niitä värittävät reportaasit olivat keväällä ja alkukesästä 2004 uutisten kestoaihe. Iltaapäivälehtien lööpit täyttyivät kuvista Esplanadin puistoon sammuneista alkoholia nauttineista henkilöistä ja artikkelit kertoivat miten nuorisoporukoiden kaljapussit olivat vaihtuneet viinapulloihin.

Lehdistö ei ollut – jossain määrin sensaatiohakuksessa – kirjoittelussaan täysin hakoteillä. Alkoholin myynnin nopea kasvu näkyi myös alkoholihaitoissa. Alkoholin aiheuttamista akuuteista haitoista kuten väkivaltarikollisuudesta, rattijuopumuksesta ja säilöönotoista on jo käytettävissä tietoja tammi–kesäkuulta 2004. Pahoinpitelyrikosten lukumäärä on tällä ajanjaksolla kasvanut 5,2 prosenttia. Päihtyneenä säilöönotettujen määrä kasvoi 10,5 prosenttia ja rattijuopumusten määrä kasvoi 17,2 prosenttia, mutta tähän viimeiseen tilastoon vaikuttanee osaltaan myös tehostettu valvonta (Alkoholin tilastoidun kulutuksen...2004).

Alkoholin kulutuksen kasvu ei kuitenkaan ole välttämättä suoraan verrannollinen erilaisten yhteiskunnallisten ongelmien, vaikkapa rattijuoppouden kasvun määrään. Alla olevasta kuvasta ja taulukosta voidaan havaita, että alkoholin kulutus laski aluksi 90-luvulla, mutta alkoi vuosikymmen lopulla taas hitaasti nousta. Vuonna 2001 kulutus saavutti uudelleen vuoden 1990 tason ja on senkin jälkeen noussut. Rattijuopumustapaukset laskivat voimakkaasti 90-luvun alussa mutta eivät ole sen jälkeen lähteneet alkoholin kulutuksen lisääntymistä vastaavaan kasvuun. (Päihdetilastollinen vuosikirja 2003) Tässä esitetyn aikasarjan perusteella voi siis todeta, että rattijuopumusten määrä ei ole suorassa suhteessa alkoholin kulutukseen.

vuosi	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
milj. litraa	38,2	37,2	36,1	34,3	33,4	34,2	35,3	35,6	36,0	36,4	36,5	38,2	39,6
lkm. tuhat.	29,8	29,5	25,7	22,1	20,4	21,1	21,0	21,9	21,9	21,9	22,8	22,7	23,0

Rattijuopumustapaukset (tuhansia) ja alkoholin kulutus 100%:na miljoonia litroja koko maassa vuosina 1990-2002 Stakesin Päihdetilastollisen vuosikirjan mukaan.

Oman ongelmansa aiheuttaa se, miten tilastoja tulisi tulkita. Esimerkiksi tilastoitujen rattijuopumusten, huumetakavarikkojen yms. rikkeiden ja rikosten tilastollinen kasvu voi johtua joskus myös siitä, että valvontaa on lisätty – eli ongelman pahentumisen sijasta siitä, että poliisin työssä ollaan onnistuttu.

Tulevaisuus näyttää, millainen ongelma lisääntyneestä alkoholinkäytöstä lieveilmiöineen muodostuu suomalaisessa yhteiskunnassa. Alkoholin kulutus on ollut viime vuosina hiljalleen kasvussa ja ennusteiden mukaan se tulee lähivuosina kasvamaan noin 3–4 prosentin vuosivauhdilla (Opari et al. 2004, 7). Jos suomalaisten juomatavat eivät muutu miedompia juomia suosivaan suuntaan on mahdollista, että alkoholista aiheutuvat haitat – muutkin kuin terveyshaitat – tulevat kasvamaan tulevaisuudessa.

Päihteiden käytön kasvu sai paljon huomiota tässä POLTU –raportissa. Raporttia lukiessa kannattaa siis kuitenkin muistaa alkoholiasioiden seminaarin pitohetken aikana saama valtava julkisuus. Tulevaisuusverstaissa tapahtuva sidosryhmätyöskentely on tehokas ja nopea tapa jakaa poikkisektorialista asiantuntijatietoa – samalla se on laadullisena ja osallistavana tutkimusmenetelmänä herkkä myös subjektiivisille tulkinnoille. Subjektiivinen tulkinta ja uskomus tai esimerkiksi subjektiivinen turvallisuuden tunne ei sinänsä ole vähemmän merkityksellistä kuin objektiivinen tieto tai objektiivinen turvallisuus. Olennaista sen sijaan on hahmotta ja ymmärtää mistä subjektiivinen alkaa ja mihin objektiivinen päättyy.

Alkoholiasioiden lisäksi toinen jossain määrin julkisuutta saanut seikka lehdistössä oli kansainvälinen terrorismi. Myös tähän liittyvät kysymykset tulivat jonkin verran esille seminaarissa, mutta läheskään samaa huomioarvoa kuin alkoholiasiat ei tämä teema saanut.

Median vaikutuksen ja tilastotiedon tulkinnanvaraisuuden ohella työryhmän kritiikkiäpalaverissa keskusteltiin edellytyksistä, joilla maan turvallisuuskehitys saadaan suotuisaksi. Poliisitoimen hoidon kannalta paras on tilanne, jossa yhteiskunnan hyvinvointipalvelut toimivat. Mikäli hyvinvoinnin rakenteet ovat kunnossa, niin poliisi voi keskittyä omaan perustyöhönsä. Hyvinvointi edellyttää muun muassa:

- sosiaalitoimen riittävää resursointia
- toimivia mielenterveyspalveluja
- riittävää päihdetyötä ja huumehoitojärjestelmää
- tehokkaita työvoimaviranomaispalveluja
- tasokasta oppilashuoltoa koulutoimessa
- toimivaa perhe- ja kasvatusneuvolatoimintaa

- maahanmuuttajien kotouttamista
- vapaaehtoistyön ja viranomaistyön yhteen nivomista

Mainitut hyvinvointijärjestelmät luovat pohjaa turvallisuudelle. Niitä ei voida korvata minkäänlaisilla kontrollointijärjestelmillä kuten turvakameroilla tms. Jos yhteiskunnan hyvinvointi-, tuki- ja turvaverkot pettävät, niin poliisin työ on jälkijätöistä: poliisi korjaa jäljet kun vahinko on jo tapahtunut. Yleensä korjaustoimet tulevat tällöin jo liian myöhään.

LIITE 2

Katsaus muutamiin muihin turvallisuusalan tulevaisuusraportteihin

POLTU –hanke ei ole ainoa käynnissä oleva turvallisuusympäristön tulevaisuutta hahmotteleva hanke. Niin kansainvälisesti kuin myös Suomessa on aiheeseen liittyen tehty runsaasti tutkimuksia ja mietintöjä. Seuraavassa luodaan lyhyt katsaus siihen, millaisia arvioita turvallisuusympäristön kehittymisestä on muissa hankkeissa tehty. Ulkomaisia tutkimuksia edustaa OECD:n Futures -työryhmän ”*Emerging Risks in the 21st Century – An Agenda for Action*” –raportti. Esimerkkejä kansallisesta näkökulmasta on kolme: Sisäministeriön ”Turvallinen ja elinvoimainen Suomi” –tulevaisuuskatsaus, Sitran ”Riskien hallinta Suomessa” –esiselvitys ja Sitran Suomi 2015 –hankkeen raportit siltä osin kuin ne liittyvät turvallisuusaiheisiin.

OECD:n laatima raportti yhteiskuntia alkaneella vuosisadalla uhkaavista tekijöistä määrittää ensin yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeimmät tukitoiminnot ja arvioi sen jälkeen näihin kohdistuvia uhkia. Tärkeimpinä yhteiskunnan tukitoimintoina raportissa nähtiin

- terveydenhuolto,
- liikenne,
- ympäristö ja
- telekommunikaatio.

Perinteisesti keskeisimpinä näihin toimintoihin kohdistuvina uhkina pidetään

- luonnonkatastrofeja,
- onnettomuuksia,
- tautiepidemioita,
- terrorismia ja
- ruokaturvaa.

Uusina, 2000 -luvun uhkina tässä raportissa tuotiin esille väestökehitykseen, ympäristöön ja teknologiseen kehitykseen kohdistuvat muutokset sekä sosioekonomisiin rakenteisiin liittyvät kysymykset. Perusteena tälle määrittelylle oli näiden mainittujen ilmiöiden merkityksen selvä yleistyminen lähimenneisyydessä ja tämän pohjalta raportissa oletettiin näiden tekijöiden trendin kehittymisen jatkuvan edelleen ja muodostavan kasvavan uhan tulevaisuudessa.

Maailman väestön odotetaan kasvavan vuoteen 2050 mennessä 9,3:een miljardiin ja pääosan väestönkasvusta odotetaan tapahtuvan Afrikassa ja Aasiassa. Näissä maanosissa ruuan, veden, energian sekä viljely- ja asuinkäyttöön kelpaavan maan tarve tulee

kasvamaan. Näillä alueilla ei kuitenkaan ole välttämättä tarjota kaikille hyvän elämisen edellytyksiä ja tämä saattaa heijastua muuttoaaltoina rikkaampiin maihin päin.

Ympäristöön kohdistuvista uhista päällimmäisenä oli raportissa esillä ilmastonmuutos. Ilmastonmuutoksen vaikutukset yhteiskuntiin ovat hämärän peitossa, mutta on syytä olettaa, että yllättävät luonnonkatastrofit kuten pyörremyrskyt, kuivuus ja tulvat lisääntyvät. Se, miten yleistyvät luonnonmullistukset vaikuttavat yhteiskuntiin riippuu niiden varautumisen asteesta tällaisiin onnettomuuksiin. Yleistyksenä voi sanoa, että teollisuusmailla on paremmat valmiudet selviytyä näistä uhista. Teknologia levittäytyy uusille alueille ja monimutkaistuu, näin myös teknologiaan liittyvät ongelmat monimutkaistuvat. Keskeisimpänä sosioekonomisena ongelmana raportissa nähtiin köyhyys. Tämän aiheuttamat johdannaisongelmat ovat samankaltaisia väestöongelman kanssa.

Sisäministeriön Turvallinen ja elinvoimainen Suomi –katsauksen ytimenä on turvallisuuteen liittyvien keskeisten kehitystekijöiden arviointi. Katsauksen mukaan merkittävimpiä vaikuttavia kehitystekijöitä ovat:

- Suomen väestö- ja aluerakenteen nopea ja syvä muutos
- globalisaation eteneminen
- EU:n laajeneminen ja kehittyminen

Väestön odotetaan keskittyvän entistä enemmän kaupunkiseuduille ja tämän uskotaan hankaloittavan yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumista koko maassa. Turvallisuuden arvioidaan siksi heikkenevän syrjäseuduilla.

Maiden rajat ylittävän huumausaine- ja muun rikollisuuden epäillään myös kasvavan ja käyttävän tulevaisuudessa entistä paremmin hyödykseen tietoyhteiskunnan mahdollisuuksia. Lisääntyvä riippuvuus laajoista tietoliikenne- ja muista ylläpitoverkoista aiheuttaa vakavia uhkia väestön turvallisuudelle ja yhteiskunnan toiminnoille myös verkkoihin kohdistuvissa onnettomuus- ja häiriötilanteissa.

Suomen sisäinen turvallisuusympäristö on muuttunut kaiken tämän seurauksena entistä monimuotoisemmaksi ja haasteellisemmaksi. Suomen kannalta suurimman uhan muodostaa lähialueiden matala turvallisuuden taso, mutta myös muualla maailmassa muodostuu uhkia, joilla on heijastusvaikutuksia Suomen sisäiseen turvallisuuteen. Jotta Suomen sisäinen turvallisuus säilyisi edelleenkin hyvänä, listaa katsaus muutamia kehittämiskohteita. Tällaisia olivat muiden muassa:

- rajavalvonta
- pelastustoimi
- maahanmuuttopolitiikka
- poliisitoimi

Joissakin näistä kehittämiskohteista on selvästi havaittavissa yhtymäkohtia POLTU – hankkeen tuloksien kanssa. Erityisesti huoli poliisitoimen palvelutason turvaamisesta on vahvasti esillä sekä POLTU:n turvallisuusseminaarissa että tässä turvallisuuskatsauksessa.

Sitran teettämässä Riskien Hallinta Suomessa –esiselvityksessä pyrittiin tunnistamaan tutkimustarpeita alueilla, joilla Suomea tulevaisuudessa saattavat kohdata uudet riskit, joiden osalta riskien hallinta on puutteellista ja jotka koskettavat yhteiskuntaa laajasti. Selvityksessä jaettiin Suomea koskevat turvallisuusuhat kymmeneen riskialueeseen ja selvitettiin kunkin alueen tärkeimpiä uhkia, niihin varautumisen tasoa sekä riskienhallinnan yhteiskunnallista organisointia. Yhteiskunnallisen organisoinnin osalta esiselvityksen tuloksena oli, että ulkoistaminen, yksityistäminen, digitalisoituminen, markkinavetoisuus ja ylikansallinen omistaminen hajauttavat yhteiskuntaa riskienhallinnan kannalta ja tekevät siitä yhä haavoittuvamman. Lisäksi - samoin kuten POLTU –hankkeen turvallisuusseminaarityössä - myös tässä selvityksessä havaittiin yhteiskunnan arvomaailmassa nähtävissä oleva kehitys, jossa yksilön oikeudet ja individualismi ovat syrjäyttämässä yhteisöllisyyttä. Riskialuetarkastelun pohjalta esiin nousi viisi keskeistä nykyisten kehityskulkujen pohjalta ennakoitavissa olevaa tulevaisuuden haastetta. Nämä eivät suoranaisesti olleet vakavimmiksi koettuja uhkia Suomen turvallisuuden kannalta, vaan paremminkin aihealueita, joiden merkitys tulee tulevaisuudessa korostumaan, ja joiden tutkimiseen ja ymmärtämiseen tulee panostaa. Nämä haasteet olivat:

- 1) Väestön ikääntymisen mukanaan tuomat haasteet
- 2) Maahanmuuttopolitiikka
- 3) Ilmastonmuutoksen laaja-alainen riskiselvitys
- 4) Infrastruktuurien haavoittuvuus
- 5) Terrorismi ja sodankuvan muutos

Sitran Suomi 2015 –ohjelman tavoitteena oli suomalaisen yhteiskunnan ylimmän tason päättäjien tietojen, taitojen ja verkostojen kehittäminen suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuutta koskevissa asioissa. Ohjelma toteutettiin kuutena kurssina ja jokaisen kurssin tuloksena oli loppuraportti, johon koottiin ryhmien keskeisimmät yhteiskunnan tilaa ja tulevaisuutta koskevat havainnot.

Vaikka raporteissa ei suoranaisesti käsitelty turvallisuutta itsenäisenä teemana, niin raporteissa esiintyvät myönteistä tulevaisuudenkehittymistä uhkaavat tekijät voidaan käsittää uhkina yhteiskunnalle ja sen turvallisuudelle. Loppuraporteissa esillä olleista ulkoisista muutostekijöistä tärkeimpinä mainittiin:

- talouden globalisoituminen
- kansainvälinen verokilpailu
- Euroopan unionin laajenemisen aiheuttama uusi eurooppalainen kilpailutilanne

Myös keskeisimmät sisäiseen turvallisuuteen liittyvät teemat olivat hyvin pitkälti samoja kuin POLTU –hankkeen aikana esille tulleet. Huolta kannettiin muun muassa:

- hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohjan kestävyydestä
- väestön ikääntymisestä
- alueellisesta ja paikallisesta syrjäytymisestä
- perheiden ja nuorten pahoinvoinnista; erityisesti alkoholin ja huumeiden lisääntyneestä käytöstä

Kun verrataan yllä esiteltyjä, äskettäin julkaistuja turvallisuusalan katsauksia ja selvityksiä, voidaan havaita niissä mainittujen Suomen sisäistä turvallisuutta koskevien uhkien olevan hyvin samankaltaisia joidenkin POLTU –hankkeen aikana esille tulleiden teemojen kanssa. Muuna muassa hyvinvointiyhteiskunnan ongelmat, syrjäytyminen, lasten ja nuorten pahoinvointi, päihdeongelmat sekä poliisin määrärahojen riittävyys toistuvat lähestulkoon jokaisessa selvityksessä. Tämä samankaltaisuus antaa painoarvoa POLTU –hankkeen tähänastisten tuloksien luotettavuudelle ja korostaa näihin aiheisiin vaikuttavien toimenpiteisiin tarttumisen tärkeyttä.

VIITATTU KIRJALLISUUS

Ahokas, Ira (2003). *Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa. Esiselvitys 2003*. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 13/2003.

Alkoholin tilastoidun kulutuksen kasvu voimistui alkuvuonna 2004. <http://www.stakes.info/files/pdf/Raportit/AlkoKulutus_tammi_kesa2004.pdf>, haettu 19.10. 2004.

Alkoholipolitiikan muutos nosti kulutusta ja hämmensi lehdistön. <<http://www.stakes.fi/tiedotteet/2004/18.htm>> ,haettu 19.10.2004.

Allén, Tuovi (toim.) (2003). *Askelmerkit tulevaisuuteen: Suomi 2015 –ohjelman loppuraportti*. Sitran raportteja 34, 2003 Sitra.

Kamppinen, Matti – Kuusi, Osmo – Söderlund, Sari (toim.) (2002). *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 896.

Lauttamäki, Ville – Hietanen, Olli (2004) *Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa. Raportti POLTU -hankkeen turvallisuusverkostoseminaarista 15.4. 2004*. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 18/2004.

Lonka, H. – Hjelt, M. – Vanhanen, J. – Raivio, T. – Vaahtoranta, T. – Väyrynen, M. – Visuri, P. – Frinking, E. – O'Brien, K. (2002). *Riskien hallinta Suomessa: Esiselvitys*. Sitran raportteja 23, 2002 Sitra.

Mäenpää, Toivo (1996) *Poliisin turvallisuustiedustelu Turun ja Porin läänissä 1996*. Turun ja Porin lääninhallituksen julkaisusarja 141/97

Mäenpää, Toivo (1999) *Turvallisuus kaupungissa. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja*

OECD (2003) *Emerging Risks in the 21st Century: An Agenda for Action*. OECD International Futures Project. Paris 2003.

Opari, Päivi – Partanen, Airi – Savola, Elina – Varamäki, Ritva (2004) *Alkoholibarometri 2004: Ajankohtaiskatsaus kuntien ja järjestöjen päihdetilanteeseen*. Terveystieteen tutkimuskeskuksen julkaisuja –sarja 6/2004. Helsinki.

Päihdetilastollinen vuosikirja 2003. Alkoholi ja huumeet. SVT Sosiaaliturva 2003. Stakes, sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Sisäasiainministeriö (2003). *Turvallinen ja elinvoimainen Suomi: Tulevaisuuskatsaus 2003 – 2007*. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 13/2003.

Suomi 2015 –raportit osoitteessa www.sitra.fi/suomi2015

Toivonen, Marja, Nieminen, Jouko et al. (toim.)(2002) *Alueellisen ennakkoinnin käytännön opas*. Euroopan komissio, Luxembourg.

TÄHÄN KIRJAAN on koottu Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen ja Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston nelivuotisen (2003–2006) yhteishankkeen Tulevaisuus ja Turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa (POLTU) keskeisimmät tapahtumat ja tulokset.

ALUN PERIN hankkeen tavoitteena oli selvittää poliisin toimintaympäristön muutosta – turvallisuuden tulevaisuutta. Keskustelu suuntautuikin aluksi kansalaisten ja poliisin arkipäivässä ilmenevään turvattomuuteen. Tulevaisuuteen tartuttiin uhkakuvien kautta.

HYVIN NOPEASTI kuitenkin todettiin, että mikäli keskitytään vain turvattomuuteen, ollaan auttamatta myöhässä. Jotakin olisi pitänyt tehdä jo kauan sitten. Niinpä keskustelu suuntautuikin pikku hiljaa turvattomuuden syihin – ja etenkin syrjäytymiskehitykseen; syrjäytymiseen liittyvien syiden ja rakenteiden tunnistettiin olevan merkittäviä turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä suomalaisessa yhteiskunnassa.

KUN SYRJÄYTYMISTEEMAAN pureuduttiin syvemmälle, tehtiin sama havainto kuin turvattomuusteeman kohdalla: tarkasteltaessa vain syrjäytymistä ollaan myöhässä. Syrjäytymisestä kertovia seikkoja tarkastelemalla voidaan kyllä ennakoida tulevaisuuden turvallisuusuhkia, mutta jos halutaan proaktiivisesti ennakoida turvallisuuden kehitystä, tulee jotakin tehdä jo ennen syrjäytymistä. Tämä näkökulma ohjasi sidosryhmän keskustelemaan hyvinvoinnista ja ihmisten onnellisuudesta. POLTU -hankkeen ennakointikeskustelun lopputulos voidaan siis tiivistää siihen näkemykseen, että proaktiivisen turvallisuuden ennakkoinnin tavoitteena on edistää ihmisten onnellisuutta.

NIINPÄ TÄSSÄ TARINASSA kävi lopulta niin, että turvallisuusstrategian sijasta tulokseksi tulikin onnellisuusstrategia. Merkittäviksi turvallisuuden tulevaisuuteen vaikuttaviksi trendeiksi havaittiin nuorten syrjäytymiskehitys sekä suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuva polarisaatio eli eriarvoistumiskehitys: alueet ja kansalaiset eriarvoistuvat (onnellisuus ja huonovointisuus kasvavat yhtä aikaa). Näihin uhkin varaudutaan ja vaikutetaan parhaiten vahvistamalla yhteiskunnan hyvinvoinnin rakenteita.

ISBN 978-952-465-066-3

ISBN (PDF) 978-952-465-067-0